

มอบความสุขทุกครั้งด้วยหนังสือ

พิมพ์ด้วย Soy Ink หมึกปลอดภัย
ไม่ใช่ระบบเคลือบปกเพื่อร่วมกันดูแลโลก

อ่าน
สร้างสุข
๒๓
พบโลกใบใหม่ พบความสุขทุกครั้งที่เปิดหนังสือ

มูลนิธิวรรณคดี
ห้องสมุดเด็กปฐมวัย
ทุกวัยสร้างสรรค์
เพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว

พิกน อนุวัตรวงศ์
กฤษณ์ อนุวัตรวงศ์

แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน
บริหารงานโดย มูลนิธิสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน
ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

มนต์จรรย
ห้องสมุดเด็กปฐมวัย
คุณวิเศษสร้างสรรค์
เพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว

มติสรรจน้องสมุดเด็กปฐมวัย ยุทธวิธีสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว

พิมพ์ครั้งที่ ๑ :	มีนาคม ๒๕๖๒
จำนวนการพิมพ์ :	๒,๐๐๐ เล่ม
เขียนและเรียบเรียง :	ฉิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์, พิรุณ อนุวัชศิริวงศ์
บรรณาธิการ :	สุดใจ พรหมเกิด
บรรณาธิการฝ่ายศิลป์ :	ปจรรย์ พุทธเจริญ
ภาพปกและภาพประกอบ :	ชาญศิลป์ กิตติโชติพาณิชย์
กองบรรณาธิการ :	หทัยรัตน์ พันดาวงษ์, นันทพร ณ พัทลุง, นิตยา หอมหวาน, สิริภรณ์ ขาวหน้าไม้, ปณิตา สังฆทิพย์, ตร์มีชี อาหามะ, นิศารัตน์ อานาจอนันต์, สุราทิพย์ สรวลล้ำ
ประสานการผลิต :	สิริวัลย์ เรื่องสุรัตน์
จัดพิมพ์และเผยแพร่ :	แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน บริหารงานโดย “มูลนิธิสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน” ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ๔๒๔ หมู่บ้านเงาไม้ ซอยจรัญสนิทวงศ์ ๖๗ แยก ๓ ถนนจรัญสนิทวงศ์ แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐ โทรศัพท์ : ๐-๒๔๒๔-๔๖๑๖ โทรสาร : ๐-๒๘๘๑-๑๘๗๗
Email :	happy2reading@gmail.com
Website :	www.happyreading.in.th
Facebook :	https://www.facebook.com/happyreadingnews (วัฒนธรรมการอ่าน Happyreading)
พิมพ์ที่ :	บริษัท แพลน ฟรันที้ด จำกัด โทรศัพท์ : ๐-๒๒๗๗-๒๒๒๒

สารบัญ

คุดเปิดเล่ม

๕

เปิดประตู

๗

น้องสมุดเด็กปฐมวัย

อนาคตสดใสเมื่อเด็กปฐมวัยพร้อมจะอ่านหนังสือ !

๑๖

การรู้หนังสือแรกเริ่มของเด็ก เริ่มได้ด้วยตัวคุณ

ยุทธวิธีสร้างสรรค์น้องสมุดเด็กปฐมวัยยุคใหม่

๓๐

วิธีการส่งเสริมหนังสือและการอ่านอย่างมืออาชีพ

Best Practices น้องสมุดเพื่อเด็กปฐมวัย

๕๕

ทำอะไร อย่างไร ที่ไหน

ปฏิบัติการอันแสนสนุกในน้องสมุดธรรมดาๆ

๖๖

ที่กลายเป็น “ต้นแบบระดับชาติ”

ไทยคิด น้องสมุดมีชีวิตสำหรับเด็กไทย

๗๖

“ดรุณบรรณาลัย” น้องสมุดหนังสือภาพสำหรับเด็กปฐมวัย

๘๘

Storytime - อ่านนิทานให้นุฟุ้ง

๑๗๒

เราจะสร้างเวลาทองของเด็กปฐมวัยให้เกิดขึ้นได้อย่างไร

คุณเปิดเล่ม

ภาพลักษณ์แต่ดั้งเดิมของห้องสมุด คือ ความเงียบ
สันหนังสือเป็นระเบียบเรียบร้อยตามหมวดหมู่
บรรณารักษ์คูเครื่องขริม นั่งไหล่ตรงอยู่ ณ จุดต้อนรับ
 ฯลฯ
บัดนี้ มหัทศจรรยห้องสมุดเด็กปฐมวัยและพื้นที่ส่งเสริมการอ่านเพื่อเด็ก จะก่อ
ปรการุการณ์ใหม่

ห้องสมุดเด็กปฐมวัย ... จะกลายเป็นพื้นที่สร้างสรรค์กิจกรรมให้เด็กเล็กและพ่อแม่ผู้ปกครองได้
สนุกสนานและเรียนรู้วิธีพัฒนาทักษะการรู้หนังสือเบื้องต้น หรือการรู้หนังสือแรกเริ่ม

ห้องสมุดเด็กปฐมวัย ... จะเต็มไปด้วยสีสัน และเรียกเสียงหัวเราะจากการเรียนรู้ จากประสบการณ์
ของปฏิบัติการ ๕ ประการ ที่นำสู่การรู้หนังสือ (Literacy) ทั้งการร้องเพลง การพูดคุย การอ่าน การเล่น
และเส้นทางสู่การเขียน จนนำไปสู่ความเพลิดเพลินของทักษะความพร้อมทางการอ่าน เพื่อรังสรรค์การเรียนรู้
ด้วยตนเองตลอดชีวิต

ขอขอบคุณการตั้งต้น เรียบเรียงข้อมูล จากนักวิชาการสร้างสรรค์ : ถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์ และ พิรุณ อนุวัชศิริวงศ์
เชิญชวนทุกชุมชน ทุกท้องถิ่นร่วมขบวนและสร้างสรรค์ปฏิบัติการไปด้วยกัน
เพื่อสร้างโลกมหัทศจรรยแห่งการรู้หนังสือของเด็ก ๆ ที่รักของเราค่ะ

สุดใจ พรหมเกิด
ผู้จัดการแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน สสส.

เปิดประตู ห้องสมุดเด็กปฐมวัย

คุณแม่คนหนึ่งเปิดประตูว่าด้วยการพาลูกไปห้องสมุด :-

“เราเป็นคนรักการอ่าน ชอบเข้าห้องสมุด รู้สึกว่ามันเป็นอีกโลกหนึ่ง เข้าไปแล้วสบายใจ

เราอยากให้ลูกเป็นคนรักการอ่านด้วย อยากให้เขาได้เห็น ได้สัมผัสบรรยากาศห้องสมุด หนังสือเยอะ ๆ ชั้นวางหนังสือมากมาย ถึงแม้ไม่รู้เรื่องแต่ภาพที่เห็นมันอาจจะค่อย ๆ ซึมซาบเข้าไปในใจเขา

เราพาลูกชายขบคว่า ๆ ไปห้องสมุดในส่วนของหนังสือเด็ก ซึ่งเป็นมุมเล็ก ๆ บางวันห้องสมุดจะมีคนอ่านหนังสือให้เด็ก ๆ ฟัง แต่วันนั้นไม่มี และไม่มีเด็กคนอื่น ๆ ด้วย

ลูกชายชอบมาก เล่น รื้อหนังสือ (แต่ไม่ได้ฉีก) ซึ่งเราตามเก็บตลอด

ลูกหัวเราะเสียงดัง เดินไป ๆ มา ๆ ซึ่งเราก็รู้สึกว่ารบกวนคนอื่น ๆ พยายามให้เขาเงียบ ๆ ตลอด

คนในห้องสมุดบางคนก็มองเฉย ๆ บางคนยิ้มให้ มีเจ้าหน้าที่ห้องสมุดคนหนึ่ง ตามลูกเราตลอด ลูกหยิบหนังสืออะไร เขาก็เก็บทันที เรา รู้สึกว่าเขาคงไม่ชอบเด็กมาก

เราอยู่ได้ไม่นาน ชัก ๒๐ นาที ก็พาลูกกลับบ้านแล้ว เพราะรู้สึกเกรงใจคนอื่น

ถ้าคุณเป็นคนมาใช้บริการห้องสมุด แล้วคุณแม่เอาเด็กเล็กเข้ามา คุณคิดว่ายังไงคะ น่ารำคาญไหม ?

แล้วถ้าเป็นคุณแม่ คุณจะพาลูกไปห้องสมุดไหม ?

อายุเท่าไรถึงจะไปห้องสมุดได้ ?

อยากพาลูกไปอีกค่ะ แต่ว่าเกรงใจคนอื่น อยากทราบว่าใครมีความเห็นกันอย่างไรบ้าง”

จากกระทู้นี้มีคำบอกเล่าและแสดงความคิดเห็น จากผู้มีประสบการณ์ พาลูกน้อยวัยเตาะแตะไปห้องสมุดที่มี “พื้นที่” สำหรับหนูน้อยโดยเฉพาะ ทั้งที่เป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรม “ห้องสมุดสำหรับเด็กปฐมวัย” ในต่างประเทศและที่เป็นเพียงโซนสำหรับเด็กให้พ่อแม่พาลูกเข้าได้ (ซึ่งก็ดีกว่าไม่มี) ดังเช่น :-

“ห้องสมุดน่าจัดให้มีมุมอ่านหนังสือสำหรับเด็กด้วยคงดีไม่น้อยนะคะ (เราอยู่ญี่ปุ่น ที่ญี่ปุ่นมีมุมหนังสือสำหรับเด็กด้วย แยกกับมุมผู้ใหญ่เลย คนละฝั่งหรือคนละชั้นกัน มีเด็กแทบทุกวัยเลยคะที่พ่อแม่พามาห้องสมุด)”

“ดิฉันอยู่ญี่ปุ่น ห้องสมุดที่นี่มีมุมหนังสือสำหรับเด็กเล็กคะ ดิฉันชอบพาลูกไปบ่อยเหมือนกัน แต่ดิฉันก็ไม่ได้พาลูกไปในส่วนอื่น ๆ ของห้องสมุดนะคะ

อยู่ในส่วนเฉพาะมุมเด็กเล็ก ซึ่งก็ไม่ได้เสียงดังอะไรมาก การจับหนังสือ การเปิดหนังสือ ก็ต้องสอนลูก หนังสือสำหรับเด็กที่นี้จะแข็ง ๆ หนา ๆ

หนังสือขาดก็เอาไปแจ้งเจ้าหน้าที่ เขามีแผนกซ่อมด้วยคะ

ก่อนการพาเด็กไปห้องสมุดต้องสำรวจก่อนว่า ห้องสมุดนั้นอนุญาตให้พาเด็กไปหรือเปล่า หรือมีมุมสำหรับเด็กหรือเปล่า”

“ตอนอยู่อังกฤษเอาลูกไปห้องสมุดตั้งแต่อายุไม่ถึงขวบคะ เพราะที่นู่นจะมีมุมหนังสือนิทานของเด็ก ให้เด็กนั่งเล่นนั่งอ่านกับผู้ปกครองได้ แล้วก็จะมี Rhyme Time อาทิตย์ละครั้งสำหรับเด็กเล็ก ๆ เลย คือพามาได้ตั้งแต่เกิด ก็จะเป็นการนั่งร้องเพลงกันในห้องสมุด ไม่มีใครว่าเลยคะ คนแก่ที่มานั่งอ่านกลับชอบซะอีก เจ้าหน้าที่ก็ใจดี

เราพาลูกไปห้องสมุดทุกอาทิตย์เลยคะ ไปยืมหนังสือ และก็ไปร้องเพลง ช่วงที่ยืนเลือกหนังสือกับลูกก็มีบ้างที่ลูกโวยวาย ถ้าลูกเสียงดังมากเราก็จะพาออกมา แต่ปกติก็ไปไม่นานอยู่แล้วคะ เลยไม่เคยมีปัญหาอะไร ที่อังกฤษเค้าส่งเสริมให้พาเด็กเข้าห้องสมุดเพื่อให้เด็กรักการอ่านคะ ตอนนี้นูกเรา ๑.๖ ขวบ ชอบอ่านหนังสือมากกว่าเล่นของเล่นอีก”

“เราก็อพาลูกไปตั้งแต่เขายังเตาะแตะเลยคะ... เขาชอบเอาหนังสือภาพมาอ่านดู พอติห้องสมุดที่เราไปจะมีโซนของเด็กคะ เป็นห้องแยกออกมาจากโซนผู้ใหญ่คะ... ลูกเรามีเสียงดังบ้างคะ...เวลาเดินผ่านโซนผู้ใหญ่ เจ้าหน้าที่ก็มาเตือนบ้าง”

“ปกติ มันจะมีมุมเด็ก มีของเล่นให้เด็ก แล้วเราเป็นแม่ไม่ขี้มัวแต่อ่านหนังสือตัวเอง ต้องแนะนำ เล่นหุ่นมือ เล่านิทานให้ลูก เราพาไป คูปไป สอนไป เดียวก็เรียนรู้การใช้ห้องสมุดเองคะ”

“โชคดีที่ห้องสมุดแถวบ้านเรา เขาทำเป็นห้องเด็กเล็กเลยคะ เขียนว่า ๑ - ๗ ปี มีหนังสือเด็ก ของเล่น เบาะนอนเล่น เราเห็นผู้ใหญ่เข้าไปหลักกันบ่อย เราก็อพาลูกไปตั้งแต่ยังเล็กคะ และพบหนังสือมากมาย ที่ถูกฉีกขาด อายากบอกว่า ช่วยดูแลลูกเราให้ดี สอนเขาไม่ให้ทำลายหนังสือ เราเห็นใจเจ้าหน้าที่ที่อาจจะเจอทั้งเด็กป่วน เด็กเกเร ทำลายหนังสือ...อยากให้มองมุมของเจ้าหน้าที่บ้าง”

“อ่านสร้างสุข” ฉบับ **มหัศจรรย์ห้องสมุดเด็กปฐมวัย** มีคำตอบที่ประมวลมาจาก “กูรู” ระดับสากล ที่ประสบประสบความสำเร็จด้านหนังสือและการส่งเสริมการอ่าน กับการพัฒนาเด็กปฐมวัย เข้าไว้ด้วยกันจนเป็นพันธกิจอันสำคัญยิ่งของห้องสมุดที่จะสร้างอนาคตของสังคม

จากภาพลักษณ์ที่ห้องสมุดเป็นสถานที่เต็มไปด้วยหนังสือ มีโต๊ะเก้าอี้สำหรับอ่านหนังสือ บรรยากาศเงียบ คงแก่เรียน ฯลฯ แล้วเด็กเล็ก ๆ ที่ยังต้องการการเล่น ส่งเสียง จะเข้าไปในห้องสมุดทำไม ไปอ่านหนังสือนะหรือ จะอ่านได้อย่างไร คนเราจะอ่านหนังสือได้ก็ต้องรู้หนังสือไม่ใช่หรือ หรืออย่างไร

คำว่า ‘**รู้หนังสือ**’ ใครว่าเกิดกับเด็กปฐมวัยไม่ได้ ถือเป็นโอกาสทองของชีวิตเลยทีเดียว หากว่าเป็นการรู้ที่เรียกว่า “**การรู้หนังสือแรกเริ่ม (early literacy)**” เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การอ่านของเด็กปฐมวัย มีความสำคัญอย่างไร ทำไมห้องสมุดหรือศูนย์เด็กเล็กจึงควรมีกิจกรรมเพื่อสนับสนุนพ่อแม่และผู้เลี้ยงดูเด็กให้หนุนเสริมเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๖ ขวบ ให้พร้อมจะเรียนรู้การอ่าน และมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง สาระทั้งหลายจะปรากฏในเรื่อง **อนาคตสดใสเมื่อเด็กปฐมวัยพร้อมจะอ่านหนังสือ !** ซึ่งเน้นย้ำแนวคิดที่ว่า “**เด็กทุกคนพร้อมที่จะอ่าน - Every Child Ready to Read**” ซึ่งเป็นแกนในการพัฒนาโครงการส่งเสริมห้องสมุดสำหรับเด็กปฐมวัย ของสมาคมห้องสมุดแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา การรู้หนังสือแรกเริ่มจึงเป็นกระบวนการวางพื้นฐานให้เด็กมีทักษะพร้อมที่จะอ่าน (pre-reading skills)

การปลูกให้พ่อแม่ตื่นตัวและตระหนักว่า หนังสือมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนพัฒนาการและการเรียนรู้ของทารกและเด็กเล็ก คุณจะได้รับเสียงขานรับกันในระดับหนึ่งแล้ว หลายคนนึกถึงบทบาทของคุณพ่อคุณแม่ ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดูเด็ก แต่ยังมีไม่ออกว่าจะเป็นอย่างไร หากจะให้มันเป็นบทบาทหน้าที่ของห้องสมุด

บทบาทของห้องสมุดควรเป็นอย่างไร ในการสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอ่านสำหรับเด็กปฐมวัย ทั้งแนวคิด แนวทางเชิงปฏิบัติการ เรื่อง **ยุทธวิธีสร้างสรรค์ห้องสมุดเด็กปฐมวัยยุคใหม่** จะเป็นคู่มือและคู่มือในการสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อส่งเสริม (ความรัก) หนังสือและการอ่าน สำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การบริหารห้องสมุดเพื่อเด็กปฐมวัย “**มือใหม่**” โดยนำแนวทางมาจาก สหราชอาณาจักร ประเทศต้นแบบโครงการ “**หนังสือเล่มแรก - bookstart**” ที่บอกให้เราได้ว่า ห้องสมุดเด็กปฐมวัยยุคใหม่คือ ที่ซึ่งแปรแผนพัฒนาการศึกษาของชาติให้เป็นมหัศจรรย์แห่งการเรียนรู้และพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่ครอบคลุมทุกด้าน ได้แก่ ด้านสังคม (Social) ร่างกาย (Physical) สติปัญญา (Intellectual) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative) อารมณ์ (Emotional) หรือกระชับเป็นอักษรย่อว่า SPICE

ความสนุกสนานคือสิ่งที่จะลืมไม่ได้เลย และแน่นอนความสนุกนั้นต้องสร้างสิ่งกระตุ้นที่ดีเยี่ยมต่อการเรียนรู้ของทารกและเด็กเล็ก ด้วยกิจกรรมที่วางแผนมาอย่างดีและหนังสือที่คัดสรรมาสู่เด็กและผู้ใหญ่ที่พาเด็กมาร่วมกิจกรรมอันสร้างสรรค์ในห้องสมุด

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ก็เห็นเป็นเรื่องสำคัญที่เด็กนับแต่แรกเกิดได้รับการพัฒนาศักยภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านภาษาและการอ่าน อันเป็นสิทธิของเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขององค์การสหประชาชาติ สมาพันธ์สมาคมห้องสมุดนานาชาติ (IFLA) จึงได้กระตุ้นให้ห้องสมุดทั้งหลายให้การบริการแก่เด็ก โดยพัฒนาคู่มือเพื่อเป็นแนวปฏิบัติสำหรับการให้บริการแก่เด็กเล็ก ซึ่งเป็นวัยที่แต่เดิมบรรณารักษ์และคนทั่วไปไม่ค่อยนึกถึง โดยสมาพันธ์ห้องสมุดนานาชาติได้ศึกษาและกำหนดกรอบว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร สำหรับเด็กทารก (๐ - ๑๒ เดือน) และเด็กเล็กวัยเตาะแตะ (๑ - ๓ ขวบ) และให้การสนับสนุนหน่วยงานที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการรู้หนังสือแรกเริ่มและบริการที่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็ก

แม้ว่าห้องสมุดต่าง ๆ ตระหนักในความสำคัญของการจัดบริการเพื่อเด็กปฐมวัย และหลายแห่งเห็นว่าเป็นนวัตกรรมหนึ่งของห้องสมุด ในยุคที่งานวิจัยด้านพัฒนาการทางสมองในช่วงปฐมวัยชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงผลที่ได้จากการพูดคุย การร้องเพลง และการอ่านหนังสือให้ทารกและเด็กวัยเตาะแตะฟัง (และดูด้วย) ว่าสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ด้านการพูดและภาษา โดยสร้างสภาพแวดล้อมที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาความพร้อมที่จะอ่านของเด็ก ห้องสมุดหลายแห่งเข้าใจในหลักการแล้ว แต่ก็ยังมองไม่ออกว่าจะบริการแก่เด็กทารก เด็กวัยเตาะแตะ รวมถึงเด็กก่อนวัยเรียนได้อย่างไร จะทำแผนหรือโครงการอย่างไรดี

โมเดลหรือต้นแบบของห้องสมุดที่ได้ดำเนินการและประสบผลสำเร็จ จะเป็นแบบหรือแนวทางให้ห้องสมุดอื่น ๆ ได้นำไปประยุกต์ ห้องสมุดที่ถือได้ว่าเป็น ‘best practice’ ในด้านบริการแก่เด็กปฐมวัย เขาวางแผนอย่างไร กำหนดกรอบความคิดและสร้างมาตรฐานเพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ได้อย่างไรบ้าง ในเรื่อง **Best Practices ห้องสมุดเพื่อเด็กปฐมวัย : ทำอะไร อย่างไร ที่ไหน** จะให้รายละเอียดเหล่านี้

ห้องสมุดแห่งหนึ่งเคยเป็นห้องสมุดธรรมดา ๆ แต่ด้วย “ไฟ” ของบรรณารักษ์ที่มุ่งมั่น ทำให้ห้องสมุดแห่งนั้นเป็นที่เวิร์คช็อปของพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดูที่มาพร้อมกันกับเด็กเล็ก ๆ วัยไม่เกิน ๓ ขวบ ภาพที่เห็นคือทั้งผู้ใหญ่และเด็กนั่งกันอยู่บนพื้นห้องและเล่นของเล่นหลายอย่าง ร้องเพลงเด็กร่วมกัน ต่อปลอก ทำกิจกรรมงานประดิษฐ์ ฯลฯ กิจกรรมเหล่านั้นคลายความวิตกกังวลของคุณพ่อคุณแม่ที่ “ไม่รู้ว่าจะเล่นกับลูกอย่างไร” ห้องสมุดจึงทำหน้าที่ “แนะนำวิธีการเล่น และเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กปฐมวัยมาพูดคุยในหัวข้อต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กด้วย” และแน่นอนอยู่ในบรรยากาศที่มีหนังสือ ทั้งสำหรับเด็กและของคุณพ่อคุณแม่ด้วย

จากการบุกเบิกตั้งแต่ปี ๑๙๗๙ ทำให้มีพื้นที่สำหรับครอบครัวในห้องสมุด และส่งเสริมเจ้าหน้าที่ห้องสมุดให้มีความรู้ความเข้าใจในด้านการศึกษาปฐมวัย จนมีความสามารถที่จะเป็นผู้นำกิจกรรมเชิงปฏิบัติ การที่เป็นกิจกรรมหลักของโครงการห้องสมุดเพื่อครอบครัว มีการจัดตกแต่งพื้นที่ห้องสมุดให้เหมาะกับการนำเด็ก ๆ และพ่อแม่มาอยู่ร่วมกัน และเรียนรู้ไปด้วยกัน

ผลที่ได้ทำให้มีเสียงขานรับจากองค์กรห้องสมุดเพื่ออนาคต (Libraries for the Future) ซึ่งเป็นองค์กรระดับชาติของสหรัฐฯ ได้ยกให้เป็นต้นแบบของ “ห้องสมุดเพื่อครอบครัว” (Family Place Library) เนื่องจากเป็นห้องสมุดที่สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน พื้นที่สำหรับครอบครัวที่มีเด็กเล็กดูอบอุ่นและเป็นมิตร ทำให้เป็นรูปแบบของพื้นที่สร้างสรรค์ (public space) แบบใหม่ และยังเป็นการเพิ่มโอกาสให้เด็ก ๆ ได้เกี่ยวข้องกับหนังสือด้วยความเพลิดเพลิน ห้องสมุดแห่งนี้มีชื่อเสียงเรียงไร อยู่ที่ไหน มีกิจกรรมอะไร และอย่างไรบ้าง เหตุไฉนจึงกลายเป็นห้องสมุดที่เด็ก ๆ รอคอยและตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า เป็นที่ที่เขาอยากไปมากที่สุด ขอเชิญเปิดประตูเข้าไปในห้องสมุดแห่งนั้น จากเรื่อง **ปฏิบัติการอันแสนสนุกในห้องสมุดธรรมดา ๆ ที่กลายเป็น “ต้นแบบระดับชาติ”**

แนวคิด แนวทาง แนวปฏิบัติที่ประสบผลสำเร็จจากต่างประเทศที่ได้ประมวลมาเสนอนี้ จะทำให้ผู้ที่บริหารจัดการ ดำเนิน ปฏิบัติการ ‘เปิดประตู’ ห้องสมุดเด็กปฐมวัยอุ่นใจและมั่นใจ ว่าเราจะเปิดพื้นที่ที่พิเศษนี้อย่างไรดี และเมื่อหนูน้อย (และพ่อแม่ผู้ปกครอง) ได้มาแล้วจะติดใจ อายากจะมาอีก มาอีก และมาอีก

เพื่อให้แนวคิดแนวทางสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เรื่องของห้องสมุดสำหรับเด็กในเมืองไทย ที่ดำเนินการอย่างชัดเจนก็นำมาเสนอในที่นี้สองแหล่งด้วยกัน คือ **ไทยคิด ห้องสมุดมีชีวิตสำหรับเด็กไทย** ซึ่งเป็นโครงการห้องสมุดสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๑๒ ปี ของสำนักงานอุทยานการเรียนรู้ ทีเค พาร์ค ที่สนับสนุนห้องสมุดหรือศูนย์การเรียนรู้ทั่วประเทศเพื่อปลูกฝังและส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ในรูปแบบของห้องสมุดมีชีวิต ให้กระจายสู่ชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ในที่นี้ได้คัดสรรรายละเอียดที่เกี่ยวกับเด็กปฐมวัยมาโดยเฉพาะ (การเลือกหนังสือ การอ่าน และการเล่น สำหรับเด็ก ๐ - ๓ ปี และ ๔ - ๖ ปี) และห้องสมุดอีกแห่งหนึ่งที่เป็นห้องสมุดสำหรับเด็กปฐมวัยโดยตรง และได้รับพระราชทานชื่อจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นั่นคือ **“ดรุณบรรณาลัย” ห้องสมุดหนังสือภาพสำหรับเด็กปฐมวัย** ซึ่งเกิดจากความร่วมมือกันระหว่างสถาบันราชานุกูลและมูลนิธิหนังสือเพื่อเด็ก นับเป็นห้องสมุดเด็กปฐมวัยแห่งแรกในบ้านเราที่ให้บริการส่งเสริมการอ่านแก่เด็กปฐมวัยปกติ และกลุ่มเด็กพิเศษ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสากลที่ใคร่ขอให้ห้องสมุดตระหนักถึง **“การครอบคลุมถึงทุกคนทุกกลุ่มและดูแลอย่างเที่ยงธรรม”** ซึ่งจะต้องคำนึงถึงวิธีการที่จะให้เด็กที่ **“มีความจำเป็นเป็นพิเศษ”** หรือ **“เด็กพิเศษ”** เข้ามามีส่วนร่วมด้วย อุปกรณ์ที่นำมาใช้ร่วมกับกิจกรรมร้องเพลงและอ่านนิทานให้ฟัง จะต้องทำให้ง่ายต่อการเข้าใจของเด็กที่ปัญหาการเรียนรู้

กิจกรรมที่เป็นจุดหมายเพื่อนำไปสู่หนังสือ คือการอ่านนิทานให้เด็กฟังที่เรียกว่า Storytime ต่างไปจากการเล่านิทานหรือ Storytelling อย่างไร จะเชื่อมโยงกับเพลงกล่อมเด็ก เพลงร้องเล่นกับเด็ก การเล่นด้วยหุ่นมือ กระดานผ้าสักหลาด ฯลฯ ทำอย่างไรให้เกิดความหลากหลายเพื่อดึงดูดเด็ก ๆ ให้เข้ามารวม เมื่อเปิดหนังสือ จะต้องเปิดอย่างไร อ่านอย่างไร วันหนึ่งจะอ่านก็เรื่อง เลือกหนังสือภาพแบบไหน เลือกรื่องอะไรดี ฯลฯ ศิลปะในการสื่อสารกับเด็ก ด้วยท่าทีที่อบอุ่น สบายตาไปกับเด็ก ๆ คุณพ่อคุณแม่ และด้วยสีหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส จำเป็นมากเพียงไร รวมถึงตลอดถึงเทคนิควิธีประดามี จะพบได้ในเรื่อง **Storytime - อ่านนิทานให้หนูฟัง : เราจะสร้างเวลาทองของเด็กปฐมวัยให้เกิดขึ้นได้อย่างไร**

ขอแนะนำการเลือกสรรหนังสือที่จะมาเปิดอ่านให้เด็กฟัง เต็มพลังแห่งการพัฒนาเด็กน้อย ด้วยการพลิกดูได้จากหนังสือ “เปิด ๑๐๘ หนังสือดี เปิด ‘หน้าต่างแห่งโอกาส’ ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย” ของแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน ที่คัดกรองคัดสรรหนังสือสำหรับเด็กปฐมวัยช่วงต้น ช่วงกลาง และช่วงปลาย มาได้ถึง ๑๐๘ เล่ม หลากหลาย น่ารักน่าซึ้ง น่าหยิบอ่าน พร้อมรายละเอียดที่ทำให้รู้จักหนังสือเล่มนั้น ๆ หากหาหนังสือไม่ได้ก็เปิดเข้าไปในเว็บไซต์ www.happyreading.in.th

ท่านที่กำลังเดินอยู่บนถนนสายพัฒนาการอ่านสำหรับเด็กปฐมวัย หรือกำลังจะก้าวเข้าไปมีบทบาทในฐานะผู้นำกิจกรรมสตอรี่ไทม์ น่าภูมิใจน้อยเสียเมื่อไหร่ เพราะท่านคือผู้ที่ให้ของขวัญล้ำค่าแก่เด็ก ๆ อันเป็นสิ่งที่จะบ่มเพาะนิสัยรักหนังสือและการอ่านของเด็กไปตลอดชีวิตเลยทีเดียว

ท่านผู้มุ่งมั่นริเริ่มสร้างสรรค์หรือสร้างสาน ห้องสมุดเพื่อเด็กปฐมวัยในยุคสมัยที่โลกยอมรับร่วมกันแล้วว่า ประตูที่เปิดสำหรับเด็กปฐมวัยและพ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดู ให้เข้าไปในห้องสมุด (ที่ออกแบบและพัฒนาขึ้นมาเพื่อเด็กปฐมวัยโดยเฉพาะ) คือประตูที่เปิดประสบการณ์ การรู้หนังสือแรกเริ่ม ที่จักเกิดคุณูปประโยชน์ยิ่งยวดต่อการพัฒนาเด็ก ผู้จะเติบโตอย่างมีคุณภาพและเป็นพลังที่มีคุณค่าของสังคมอย่างมีพักต้องสงสัย

ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์
พิรุณ อนวัชศิริวงศ์
ศูนย์วิจัยและพัฒนานวัตกรรมการอ่าน

อนาคตสดใสเมื่อเด็กปฐมวัยพร้อมจะอ่านหนังสือ ! การรู้หนังสือแรกเริ่มของเด็ก เริ่มได้ด้วยตัวคุณ

การรู้หนังสือแรกเริ่ม (early literacy) หรือการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัย เป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อการอ่านของเด็ก มีความสำคัญอย่างไร ทำไมห้องสมุดหรือศูนย์เด็กเล็กจึงควรมีกิจกรรมเพื่อสนับสนุนพ่อแม่และผู้เลี้ยงดูเด็กเพื่อหนุนเสริมให้เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๖ ขวบ พร้อมจะเรียนรู้การอ่านเมื่อเข้าสู่โรงเรียน และมีวิธีการทำอย่างไรบ้าง

เนื้อหาสาระต่อไปนี้ คุณผู้อ่านสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก นักการศึกษาปฐมวัย ผู้ทำงานเพื่อสังคม พ่อแม่ผู้ปกครอง และนักส่งเสริมการอ่านหรือใครก็ตามที่สนใจการพัฒนาให้เด็กพร้อมจะเรียนรู้การอ่านเมื่อเข้าสู่วัยเรียน

สาระที่ปรากฏในเรื่อง “อนาคตสดใส เมื่อเด็กปฐมวัยพร้อมจะอ่านหนังสือ !” นี้ ยึดตามโครงการของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน ที่มีแนวคิดสำคัญที่ว่า

“เด็กทุกคนพร้อมที่จะอ่าน - Every Child Ready to Read”

🍌 การรู้หนังสือแรกเริ่มคืออะไร?

การรู้หนังสือแรกเริ่ม (early literacy) คือสิ่งที่เด็กรู้เกี่ยวกับการสื่อสาร ภาษา (ทั้งวจนภาษาและอวจนภาษา) การอ่านและการเขียน ก่อนที่เด็กปฐมวัยจะสามารถอ่านและเขียนได้อย่างเป็นทางการ อีกนัยหนึ่งสามารถกล่าวได้ว่า การรู้หนังสือในขั้นต้นนี้ ครอบคลุมถึงประสบการณ์ของเด็กทุกอย่างที่เกี่ยวกับการพูดโต้ตอบ การรับรู้เกี่ยวกับเรื่องราวหรือนิทาน การเล่าเรื่องถ่ายทอดเรื่องราว และการเขียน ตลอดจนการรู้จักและมีทัศนคติที่ดีต่อหนังสือและสิ่งพิมพ์

การรู้หนังสือแรกเริ่มไม่ใช่การสอนให้อ่าน แต่เป็นการวาง **พื้นฐาน** ให้มั่นคง เพื่อที่ว่า เมื่อเด็กได้รับการสอนให้อ่านพวกเขาก็พร้อมจะอ่าน

🍌 ทำไมการรู้หนังสือแรกเริ่มจึงมีความสำคัญ ?

แม้ประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างสหรัฐอเมริกา ก็ยังพบว่า กว่าหนึ่งในสามของเด็กอเมริกันเข้าโรงเรียนโดยไม่มีทักษะความพร้อมทางการอ่าน ทำให้เกิดเป็นปัญหาต่อการเรียนรู้ ทำให้ “หนูไม่อยากไปโรงเรียน”

ทักษะความพร้อมด้านการอ่านจึงมีความสำคัญ ทำให้เด็กรักที่จะอ่านหนังสือ รักที่จะเรียนรู้ แต่หากเด็กไม่มีทักษะพื้นฐานที่เรียกว่าการรู้หนังสือแรกเริ่ม ก็จะทำให้พบว่าการเรียนการอ่านนั้นยากเย็นแสนเข็ญ และจะเริ่มรู้สึกท้อแท้ ผู้ใหญ่ก็เช่นกัน ถ้าไม่ฝึกฝนที่จะอ่านและมาหัดอ่านตอนโต หรือจะมาทำให้รักการอ่านตอนโตจะพาลเบื่อเอาได้ง่าย ๆ และพับหนังสือปิดเลย

ฉะนั้นแล้ว การปูรากฐานตั้งแต่ปฐมวัยจึงมีความสำคัญมาก เหมือนหนึ่งการสร้างบันไดขั้นแรกเอาไว้ให้ก้าวขึ้นขั้นถัดไปได้อย่างสะดวกและสนุกที่จะได้ก้าวขึ้นขั้นต่อไป ๆ

เป็นหน้าที่ของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และเจ้าหน้าที่ห้องสมุด รวมถึงผู้ที่ทำงานกับเด็กจะต้องช่วยกันสร้างเสริมและสนับสนุนเด็ก ๆ ของเรา ให้มีความพร้อมที่จะอ่าน ด้วยการรู้หนังสือแรกเริ่ม ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นเพื่อการรู้จักหนังสือ และนำไปสู่การอ่าน

🍊 การอ่านดีก่อนกระบวนการเรียนรู้

ก่อนที่จะเราจะพูดกันถึงรายละเอียดของการรู้หนังสือแรกเริ่ม เราควรต้องเข้าใจถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในการอ่านกันก่อน

การเรียนรู้การอ่าน ประกอบด้วยทักษะที่สำคัญ ๒ ด้าน คือ การถอดรหัสและการเข้าใจ

- **การถอดรหัสคำ (Decoding)** คือความสามารถในการรู้จักคำ จากเนื้อหาในหนังสือหรือแบบเรียน เด็กจะรู้จักหรือจดจำ คำบางคำที่เคยเห็นมาก่อน ส่วนคำอื่น ๆ เด็กก็จะสามารถ คาดเดาว่า น่าจะเป็นคำที่ออกเสียงเช่นนี้เช่นนั้น
- **การเข้าใจความหมาย (Comprehension)** คือการรู้ความหมายของคำ เด็กอาจสามารถสะกด เสียงของคำออกมาได้ แต่เชื่อว่าเขาจะรู้ความหมายของคำนั้น ๆ เด็กจะต้องเข้าใจความหมายของ คำแต่ละคำ พร้อม ๆ ไปกับความหมายของทั้งประโยคด้วย ทั้งการถอดรหัสคำ ข้อความ และการเข้าใจความหมายสิ่งที่อ่าน เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการอ่าน

🍊 สร้างความพร้อมทางการอ่าน - ภาพรวมของการรู้หนังสือแรกเริ่ม

นักวิจัยด้านการอ่านของเด็กปฐมวัยชี้ให้เห็นว่า ทักษะการรู้หนังสือแรกเริ่มช่วยหนุนนำและ หนุนเสริมความสามารถของเด็กในการถอดรหัสคำและการเข้าใจความหมาย ถ้าเด็กเข้าสู่โรงเรียน โดยมีทักษะเหล่านี้ เขาก็จะเรียนการอ่านได้ง่ายขึ้น นักวิจัยอาจจำแนกแยกแยะรายละเอียดของคุณสมบัติ ที่เรียกว่า การรู้หนังสือแรกเริ่ม แตกต่างกันไป หรือบางครั้งก็ใช้คำที่ต่างกัน แต่เนื้อหาสาระที่อธิบาย มีแก่นสารเหมือน ๆ กัน (เช่น บางแห่งใช้ว่า ทักษะก่อนการอ่าน, ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน, การรู้หนังสือ ขั้นต้น, ภาษาแรกเริ่ม เป็นต้น)

องค์ประกอบของการรู้หนังสือแรกเริ่ม สามารถจำแนกออกเป็น ๖ ด้าน ดังนี้

- **ภาษาพูด (Oral language)** : ทักษะในการฟัง, การพูด และการสื่อสาร
- **ความตระหนักเกี่ยวกับระบบเสียง (Phonological Awareness)** : ความสามารถในการฟังและ แยกแยะเสียงอักษระ รวมทั้งสามารถออกเสียงที่เป็นหน่วยย่อยของคำ
- **ความตระหนักเกี่ยวกับหนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ (Print Awareness)** : รับรู้ว่ามีหนังสือมีความหมาย รู้จักการเปิดหนังสือ วิธีถือหนังสือ ทิศทางของตัวอักษร หนังสือมีชื่อเรื่อง มีผู้เขียน มีผู้วาดภาพ
- **ความรู้เกี่ยวกับตัวอักษร (Letter Knowledge)** : รู้ว่าตัวอักษรมีความแตกต่างกัน มีชื่อเรียก และใช้แทนเสียงที่ต่างกัน
- **คำศัพท์ (Vocabulary)** : รู้ความหมายของคำต่าง ๆ และการใช้คำนั้น
- **ความรู้พื้นฐานอื่น ๆ (Background Knowledge)** : ความรู้หรือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เด็กมี มาก่อนจะเข้าโรงเรียน

เราจะใช้ภาพกราฟิกของต้นไม้มารอธิบายการรู้หนังสือแรกเริ่ม กระบวนการอ่าน และบทบาท ของผู้ใหญ่ (พ่อแม่ผู้ปกครอง คุณครู เจ้าหน้าที่ในศูนย์เด็ก รวมทั้งเจ้าหน้าที่ในห้องสมุด) ในการพัฒนา การรู้หนังสือแรกเริ่มให้กับเด็กปฐมวัย

รากฐานของการอ่านหนังสือแรกเริ่ม

เริ่มจากรากของต้นไม้ **ภาษาพูด (Oral language)** คือรากฐานของภาษาที่เกิดขึ้นตามมาทั้งหมด ภาษาพูดประกอบด้วยทักษะในการพูด การฟัง และการสื่อสาร ส่วนที่เรียกว่ารากของภาษา นอกเหนือจากภาษาถ้อยคำหรือวจนภาษาแล้ว ก็ยังรวมไปถึงวจนภาษา หรือภาษาที่ไม่ใช่ถ้อยคำด้วย ซึ่งมีทั้ง **ภาษากาย (body language), การแสดงออกทางสีหน้า (facial expression) และท่าทาง (gestures)** ทั้งหมดนี้คือวิธีที่เราใช้สื่อสารซึ่งกันและกัน แม้แต่เด็กทารกก็เรียนรู้ที่จะสื่อสารด้วยเทคนิคเหล่านี้

เด็กเล็กเรียนรู้ที่จะอ่านการแสดงออกทางสีหน้าของเราได้ ในช่วงอายุ ๔ เดือน พวกเขาจะรู้จักความแตกต่างระหว่างใบหน้าที่ยิ้มและใบหน้าที่อึ้งมึนทั้งแล้ว เด็กเล็กจึงดูการใช้ท่าทาง ภาษากาย การแสดงออกทางสีหน้า ของเรา เมื่อเราชี้ไปที่สิ่งของ หรือใช้มือและการเคลื่อนไหวอื่น ๆ อธิบายสิ่งที่เรากำลังพูด เมื่อเขาเริ่มโตขึ้น เขาก็จะเรียนรู้ด้วยการถามและตอบคำถาม ด้วยการเล่าเรื่อง และบอกเราถึงสิ่งที่เขาารู้

เพราะภาษาพูดแทรกตัวอยู่ในองค์ประกอบของการรู้หนังสือแรกเริ่ม และไม่อาจแยกออกจากแต่ละองค์ประกอบได้ ภาษาพูดจึงเป็นฐานหลักขององค์ประกอบอื่น ๆ ในการรู้หนังสือแรกเริ่มซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป มุมซ้ายบนในภาพกราฟฟิก คือ “ดวงอาทิตย์” คือตัวแทนของผู้ใหญ่ที่ จะโน้มนำให้พัฒนาการด้านการรู้หนังสือแรกเริ่มของเด็กปฐมวัยให้ดีขึ้นได้ เมื่อคุณร้องเพลง, พูด, อ่าน, เขียนและเล่นกับเด็ก นั่นคือคุณกำลังสร้างโอกาสในการสร้างเสริมให้เด็กมี “ทักษะก่อนการอ่าน” (pre-reading skills) ไปทีละเล็กทีละน้อย และค่อย ๆ เพิ่มพูนขึ้น

แล้วจะร้องเพลง, พูด, อ่าน, เขียน และเล่นกับเด็กอย่างไร จึงจะทำให้มีทักษะการรู้หนังสือแรกเริ่ม หรือมีทักษะพื้นฐานทางการอ่าน ผลที่ได้ (รูปผลไม้สีแดงในภาพกราฟฟิก) จะนำไปสู่การเรียนรู้ของเด็กที่พบว่า การเรียนการอ่านนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ยากเลย ซึ่งนั่นก็คือองค์ประกอบของการรู้หนังสือแรกเริ่ม อันเป็นทักษะความพร้อมทางการอ่านที่มาจาก การสนับสนุนของผู้ใหญ่นั้นเอง

ปฏิบัติการ 5 ประการ สู่การรู้หนังสือแรกเริ่ม

ร้องเพลง

การร้องเพลงในจังหวะช้า ๆ จะช่วยให้เด็กได้ยินได้ฟังระดับเสียงในแต่ละคำ และยังช่วยให้สังเกตถึงความแตกต่างของแต่ละพยางค์ที่คล้าย ๆ เบาลงหรือดิ่งขึ้นด้วย (เพราะเพลงต้องขึ้นกับจังหวะของตัวโน้ต) เป็นการสนับสนุนในด้านความตระหนักหรือการรับรู้เกี่ยวกับระบบเสียงในภาษา ซึ่งจะช่วยให้เด็กเปล่งเสียงออกมาเป็นคำในภายหลังด้วย เพลงบางเพลงก็มีคำที่น่าสนใจซึ่งเราไม่ค่อยได้ยินในการสนทนากับเด็ก นั่นก็เท่ากับเป็นการเพิ่มพูนคำศัพท์เข้าไปให้เด็กด้วย

มีงานวิจัยชี้ให้เห็นว่าเด็กที่สามารถรับรู้และเข้าใจการสัมผัสเสียงของคำ ไม่ว่าจะเป็นสัมผัสสระหรือสัมผัสพยัญชนะ จะมีความพร้อมในการเรียนการอ่าน ทำให้ความสามารถในการอ่านก้าวหน้า การสะกดคำสำหรับเด็กก็จะง่ายขึ้นด้วย เมื่อเราร้องเพลงกับเด็ก นั่นคือเรากำลังพัฒนาทักษะก่อนการอ่านให้กับเด็กด้วยวิธีการที่ทำให้สนุกสนานรื่นรมย์ในหัวใจ

พูดคุย

เด็กเริ่มเรียนรู้ภาษาโดยการได้ยินได้ฟังผู้อื่นพูด นี่คือภาษาพูด ! เมื่อคุณแม่พูดกับลูกน้อย ทารกได้ยินเสียงจากภาษาที่คุณแม่พูด และเรียนรู้ว่าแต่ละคำหมายถึงอะไร เมื่อคุณชี้ไปที่สิ่งนั้น ๆ ทารกจะเริ่มเปล่งเสียงอ้ออ่า ๆ การพูดอ้ออ่าของเขาก็คือการพยายามใช้เสียงที่เคยได้ยิน เมื่อเด็กเริ่มโตขึ้นเขาจะเริ่มพูดทวนคำตามผู้ใหญ่ หรือโต้ตอบในสิ่งที่คุณพ่อคุณแม่พูดด้วย เป็นคำ วลี และจากนั้นก็เป็นที่ประโยค

การฟังในขณะที่เด็กพูดมีความสำคัญมากเท่า ๆ กับการพูดกับเขา เด็กเล็กต้องใช้เวลามากกว่าผู้ใหญ่ในการคิดหาคำและวิธีที่จะพูด (เมื่อเล่านิทาน/อ่านหนังสือให้เด็กฟัง) ขอให้เด็กพูด เล่านิทานและเล่าเรื่องเดิมซ้ำ ๆ อีก และบอกให้เราได้รู้ในสิ่งที่เขารู้ ทั้งหมดนี้จะช่วยให้เด็กเข้าใจในสิ่งที่เขาอ่าน เมื่อคุณเพิ่มคำและข้อมูลใหม่ ๆ ในการพูดคุยสนทนากับเด็ก คุณกำลังช่วยพัฒนาคำศัพท์และความรู้พื้นฐานของเขา รวมทั้งทักษะในการเล่าเรื่อง (narrative skill) อีกด้วย

เมื่อคุณพูดกับเด็กเกี่ยวกับเครื่องหมายและโลโก้ คุณกำลังพัฒนาความตระหนักเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์ให้กับเขา เมื่อคุณบอกเขาเกี่ยวกับรูปทรงและให้สังเกตสิ่งๆ ที่เหมือนและต่างกัน หรือคุณชี้ไปที่ตัวอักษรนั้นเท่ากับพัฒนาในด้านความรู้เกี่ยวกับตัวอักษรให้กับเด็ก

รวมความแล้ว เรากำลังสนับสนุนให้เขาพัฒนาทักษะพื้นฐานด้านการอ่านขั้นแล้ว

อ่าน

การอ่านหนังสือกับเด็กหรืออ่านให้เด็กฟังเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดที่จะช่วยให้เด็กมีความพร้อมในการอ่าน แม้เป็นเด็กแรกเกิดหรือเป็นทารกแบเบาะก็ตาม ! อ่านให้เขาฟัง เปิดหน้าหนังสือให้เขาดู เสียงอ่านนั้นสามารถโยงใยเข้าไปในสมองของเด็กน้อย ฟังตระหนักว่าต้องให้มีปฏิสัมพันธ์กับหนังสือในด้านบวก เมื่อเด็กมีประสบการณ์ด้านบวกกับหนังสือและการอ่าน แน่นนอน เขาก็มีแนวโน้มที่จะชื่นชอบการเรียนรู้ที่จะอ่านเมื่อเข้าสู่วัยเรียน แม้บางครั้งการอ่านจะยาก แต่ก็สนุกที่จะฝ่าข้ามความยากนั้น

หนังสือมีถ้อยคำที่หลากหลายมากกว่าคำพูดในการสนทนา ดังนั้นเด็กก็จะเรียนรู้คำต่าง ๆ ได้มากขึ้น เมื่อเราอ่านหนังสือให้เขาฟัง และแม้ว่าหนังสือบอร์ดบุ๊คสำหรับทารกจะมีคำไม่มาก เราก็สามารถเพิ่มคำลงไปในแต่ละหน้าขณะที่อ่านด้วยก็ได้ ซึ่งก็จะช่วยพัฒนาด้านคำศัพท์ของเด็กให้ทวีขึ้น

การอ่านหนังสือช่วยพัฒนาความรู้พื้นฐานของเด็ก เมื่อเราอ่านนิทานให้เด็กฟัง เด็ก ๆ ก็ได้เรียนรู้โครงสร้างของเรื่อง ศิลปะการเล่าเรื่อง ต่อมาเมื่อเขาต้องเขียนเรียงความในโรงเรียนเขาก็จะรู้ว่าควรทำอย่างไร เมื่อเราอ่านหนังสือเกี่ยวกับความรู้หรือข้อเท็จจริง (factual books) ให้เด็กเล็กฟัง นั้นหมายถึง

เรากำลังตอบสนองต่อความอยากรู้อยากเห็นของเขา หนุนนำให้เด็กเล็ก ๆ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับโลกที่ค่อย ๆ ขยายขึ้นเป็นเงาตามตัว

เมื่อผู้ใหญ่ชี้ไปที่คำ ซึ่งเป็นชื่อเรื่องหรือหรืออ่านวลีนั้นซ้ำ ๆ เรากำลังส่งเสริมให้เด็กได้ซึมซับรับรู้เกี่ยวกับหนังสือ เมื่อเราชี้ไปที่ตัวอักษรที่ปรากฏในหน้าหนังสือ จะเป็น ก.ไก่ ข.ไข่ หรือ A B C เด็กก็ได้รู้จักและจดจำเกี่ยวกับตัวอักษร และการสะกดกลายเป็นคำที่มีความหมายตามมา เมื่ออ่านหนังสือกับเด็ก หรืออ่านนิทานให้เด็กฟัง นั่นคือการสร้างเสริมทักษะพื้นฐานด้านการอ่านของเด็กให้แข็งแรงสำหรับเป็นบันไดขั้นไปสู่การเป็นผู้รักการอ่าน

เล่น

การเล่นนอกจากจะให้ความสนุกสนานแล้ว ก็ยังช่วยให้เด็กได้คิดในเชิงสัญลักษณ์ด้วย โดยใช้สิ่งหนึ่งมาเป็นตัวแทนของอีกสิ่งหนึ่ง เช่น กลองสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ อาจเจนำมาใช้แทนเป็นโทรศัพท์ แท่งไม้เป็นไมโครโฟนสำหรับร้องเพลง เป็นต้น การคิดในเชิงสัญลักษณ์เช่นนี้ก็คือรูปแบบเดียวกันกับรูปแบบการคิดที่เราใช้สำหรับการอ่าน ภาพและตัวอักษรคือสิ่งที่เราใช้แทนสิ่งที่จริง

การเล่นเชิงละคร (dramatic play) หรือการเล่นสมมุติที่让孩子แสดงเรื่องราวตามนิทาน จะช่วยให้เด็ก ๆ สร้างความรู้พื้นฐานรู้ว่าเรื่องเล่ามีการดำเนินเรื่องอย่างไร มีเหตุและผลอย่างไร

การเล่นเป็นกิจกรรมที่นำไปสู่การเรียนรู้ของเด็ก เมื่อเราเล่นกับเด็ก พูดคุยและเสริมด้วยสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสิ่งพิมพ์ (เช่น แผนที่ขุมทรัพย์, ป้าย, ฉลาก, โลโก้) เท่ากับว่าเรากำลังส่งเสริมทักษะพื้นฐานด้านการอ่านให้เด็กนั่นเอง

ฟัง

การอ่านและการเขียนจะเชื่อมโยงไปด้วยกัน เป็นวิธีการที่มีถ้อยคำเป็นสื่อกลาง การเขียนจะค่อย ๆ ก้าวหน้าไปที่ละขั้นจากการทำเครื่องหมายเล็ก ๆ ไปสู่รูปแบบที่คล้ายตัวอักษร จากการเขียนตัวอักษรไปสู่การผสมตัวอักษรหรือสะกดเป็นคำ

การเขียนช่วยให้เด็กเข้าใจว่าตัวหนังสือมีความหมาย เมื่อเด็กขีด ๆ เขียน ๆ จากนั้นเขาก็จะพูดความหมายของมัน เขาเริ่มเข้าใจว่าสิ่งที่เขาเขียนหรือวาดหมายถึงบางสิ่งบางอย่าง การเริ่มต้นขีดเขียนของเด็กเล็กนับเป็นการเรียนรู้วิธีการใช้มือและนิ้ว เพื่อให้จับแท่งสีหรือดินสอได้ในเวลาต่อมา

เด็กเล็กยังไม่สามารถบังคับมือและนิ้วได้ กระทั่งกล้ามเนื้อมือกับตาประสานสัมพันธ์กันดีและเมื่อสามารถควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อได้ เด็กจึงเริ่มขีดเขียนลากเส้น ในระยะแรกจึงมักให้เด็กทำกิจกรรมที่เป็นการบริหารกล้ามเนื้อ เช่น ปั้นดินน้ำมัน ขยับหุ่นมือ ฯลฯ ก่อนจะเขียนเป็นตัวหนังสือ

เมื่อดอกผลพลาน : ทักษะความพร้อมทางการอ่าน

เมื่อดวงอาทิตย์ฉายแสง ต้นไม้ก็ออกผล ซึ่งก็คือการรู้หนังสือแรกเริ่มหรือทักษะความพร้อมทางการอ่านของเด็กปฐมวัย ซึ่งมีองค์ประกอบ ๖ ประการ ได้แก่ **ภาษาพูด (Oral language)** เป็นองค์ประกอบแรกและเป็นรากของต้นไม้ที่เกี่ยวข้องกับทุกองค์ประกอบที่เหลือซึ่งได้กล่าวไปในตอนต้นแล้ว

ความตระหนักเกี่ยวกับหนังสือ (Print Awareness) คือความเข้าใจว่าหนังสือและตัวหนังสือมีความหมาย ตัวหนังสือหรือคำที่พิมพ์คือตัวแทนของถ้อยคำที่เราพูด เด็กอาจจะเริ่มต้นโดยการตระหนักจากป้ายประกาศหรือตราสัญลักษณ์ที่เขาเห็น เช่น ตราของร้านค้า สถานีโทรทัศน์ รถยนต์ ส่วนเกี่ยวกับหนังสือ เด็กจะได้เรียนรู้วิธีถือหนังสือ รู้ว่าด้านไหนด้านหน้า ด้านหลัง ด้านบนด้านล่าง และรู้จักทิศทางที่เราอ่านหนังสือ จากซ้ายไปขวา ในภาษาไทย จากขวาไปซ้ายในภาษาญี่ปุ่นและภาษาเกาหลี เป็นต้น เด็กก่อนวัยเรียนสามารถเรียนรู้ที่จะระบุชื่อหนังสือ ผู้แต่งเรื่องและผู้วาดภาพ และรู้ว่าผู้แต่งผู้วาดทำอะไร

ความตระหนักเกี่ยวกับระบบเสียง (Phonological Awareness) คือความสามารถในการฟังและออกเสียงที่เป็นหน่วยย่อยของคำ ประกอบด้วยการฟังเสียงที่แวดล้อมตัวเรา เช่น เสียงกระดิ่ง แตรรถ เสียงแมว เสียงไก่ ฯลฯ การฟัง-รับรู้-และฝึกลูกออกเสียงคล้องจอง การฟังเสียงพยางค์ในคำพูด การสนับสนุนให้เด็กได้ฟังเสียงของคำและเสียงต่าง ๆ จะช่วยให้เขาเปล่งเสียงออกมาได้ถูกต้อง เมื่อต้องเรียนการอ่าน การเขียนในวัยต่อมา

ความรู้เกี่ยวกับตัวอักษร (Letter Knowledge) คือรู้ว่าตัวอักษรมีความแตกต่างกัน ตัวอักษรมีชื่อเรียกและใช้แทนเสียง ตัวนี้คือ ก.ไก่ ตัวนี้คือ ข.ไข่... และอื่น ๆ แนวคิดเบื้องต้นที่นำไปสู่ความรู้เกี่ยวกับตัวอักษรมี ๒ แนวคิด คือ แนวคิดที่ว่าเด็กเรียนรู้ก่อนที่จะสามารถบอกได้ว่าตัวอักษรนี้คืออะไร อีกแนวคิดหนึ่งคือความสามารถในการรับรู้และระบุรูปร่าง นักวิจัยพบว่าเด็กระบุตัวอักษรด้วยรูปร่างของมัน นอกจากนี้เด็กก็ยังจำเป็นต้องสามารถที่จะสังเกตความเหมือนและความแตกต่างด้วย ตัวอย่างเช่น อักษรตัว ก และตัว ภ มีส่วนที่เหมือนและก็มีส่วนที่ต่างด้วยวงกลมที่อยู่ข้างหน้า อ และ ฮ ต่างกันที่ส่วนบน

การรู้หนังสือแรกเริ่มของเด็กปฐมวัย คืออะไร และเป็นอย่างไร

บรรณารักษ์ห้องสมุดเด็ก ซึ่งทำหน้าที่โดยตรงในฐานะผู้ชำนาญการด้านเด็กปฐมวัย แม้ในต่างประเทศที่ก้าวหน้าด้านกิจกรรมห้องสมุด ก็ยังมักถูกถามว่า ห้องสมุดสอนให้เด็กเล็กอ่านหนังสือหรือ ?

นั่นไม่ใช่สิ่งที่ห้องสมุดทำ

สิ่งที่ห้องสมุดทำคือ สร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อให้เด็กเล็กและพ่อแม่ผู้ปกครองได้เรียนรู้วิธีพัฒนาทักษะการรู้หนังสือเบื้องต้นหรือแรกเริ่ม

การรู้หนังสือแรกเริ่ม (early literacy) คือสิ่งที่เด็กรับรู้เกี่ยวกับการอ่านและการเขียน ก่อนที่เด็กปฐมวัยจะอ่านหรือเขียนได้ เมื่อเด็กน้อยมีทักษะการรู้หนังสือเบื้องต้นที่แข็งแรง เขาก็พร้อมจะไปสู่การเรียนรู้ที่จะ “อ่านหนังสือ” ต่อไป

ในการ ‘อ่าน’ กลไกทั้งหลายทั้งมวลในสมองจะถูกนำมาใช้ และต้องใช้การฝึกฝนอย่างมากเพื่อจะเรียนรู้ แต่โชคดีที่เป็นเรื่องง่ายและสนุกที่จะพัฒนาทักษะการเริ่มต้นอ่านเขียนให้กับเด็กในช่วงปฐมวัย กิจกรรมในแต่ละวัน อย่างเช่น การพูดคุยกับเด็ก, การร้องเพลง, การเล่น และแน่นอนว่ารวมถึงการอ่านนิทานให้ฟัง (และให้ดูรูปภาพบนหน้าหนังสือ) ด้วยกิจกรรมเหล่านี้ประสมประสานกันช่วยให้คุณลูก (ของพ่อแม่ที่พาลูกไปห้องสมุด) พร้อมไปสู่การเรียนรู้ที่จะอ่านเมื่อถึงเวลา

และนี่คือวิธีการบางอย่างที่จะช่วยให้เด็ก ๆ กลายเป็นนักอ่านในจังหวะก้าวต่อไป ที่บรรณารักษ์ห้องสมุดสำหรับเด็กปฐมวัยจะแนะนำให้คุณพ่อคุณแม่สร้างเสริมให้ลูกน้อย

- พูดคุยกับลูกน้อยอย่างใกล้ชิด สบสายตาและแสดงการโต้ตอบกับเด็ก เมื่อทารกหรือเด็กวัยเตาะแตะทำเสียงใด ๆ ตอบ ให้แสดงการโต้ตอบในเชิงบวก
- เล่นร่วมกับเด็ก ไม่มีของเล่นใดจะดีไปกว่าการที่ผู้ใหญ่ร่วมเล่นด้วย เล่นซ่อนหา, เล่นสมมุติ, ต่อบล็อก, ระบายสี, เล่นรถ รวมถึงการเล่นนอกบ้าน การเล่นต่าง ๆ นี้ จะช่วยพัฒนาทักษะเริ่มต้นอ่านเขียนของเด็กได้หลากหลาย
- ร้องเพลงกับลูก เพลงกล่อมเด็กจะช่วยสร้างความผูกพันในครอบครัว ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการช่วยพัฒนาทักษะการรู้หนังสือแรกเริ่มที่สำคัญหลายด้าน ร้องเพลง, ฟังเพลงด้วยกัน รวมถึงเดินตามจังหวะไปด้วย
- อ่านหนังสือภาพ (picture book) ให้ลูกฟังทุกวัน ถ้าหนูน้อยยังนั่งไม่ได้หรือไม่ยอมอยู่นิ่ง ๆ ขณะที่เราอ่านหนังสือให้ฟังก็อย่าได้กังวล เด็กเล็กสามารถฟังในขณะที่พวกเขาเคลื่อนไหวไปมาได้ ไม่จำเป็นต้องอ่านทั้งหมดให้จบทีเดียว อ่านในช่วงสั้น ๆ หลาย ๆ ที และหลาย ๆ ที ก็ยังได้ อย่างเช่น ตอนอาบน้ำ ก็อ่านหนังสือที่ลอยในน้ำได้, นั่งรอเสิร์ฟอาหารในร้าน, ก่อนนอน อย่าลืมต้องมีเวลาอ่านนิทาน - storytime เป็นกิจวัตรแห่งความสุขพระราชาร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ
- แสดงให้ลูกเห็นถึง “โลก” รอบ ๆ ตัว ชี้ไปที่สี, รูปทรง, ตัวอักษรและรูปแบบต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ไม่ช้าไม่นานเด็กน้อยจะเป็นผู้ชี้สิ่งเหล่านั้นกลับมาบอกเรา

บทบาทอันสำคัญของผู้ใหญ่คือ สร้างประสบการณ์เริ่มต้นด้านบวกต่อหนังสือให้กับเด็ก นี่คือนพลังอันยิ่งใหญ่ของการรู้หนังสือแรกเริ่มของเด็กปฐมวัย นี่คือปฐมบทของการอ่านเขียนที่จะพัฒนาไปในภายภาคหน้าของเด็กน้อย...

ยุทธวิธีสร้างสรรค์ห้องสมุดเด็กปฐมวัยยุคใหม่ วิธีการส่งเสริมหนังสือและการอ่านอย่างมืออาชีพ

ห้องสมุดสร้างความสำเร็จให้กับเส้นทางชีวิตผู้คนมากมายอย่างไม่มีข้อสงสัย แต่หากปรารถนา
มหัศจรรย์แห่งความสำเร็จ ต้องมีห้องสมุดสำหรับเด็กปฐมวัยกันเลยทีเดียว
ในเมื่อทุกวันนี้เป็นที่ตระหนักกันแล้วว่า หนังสือมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนพัฒนาการและ
การเรียนรู้ของทารกและเด็กเล็ก หลายคนนึกถึงบทบาทของคุณพ่อคุณแม่ ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดูเด็ก แต่ยังไม่
นึกภาพได้ไม่ชัดเจน หากจะให้เป็นการกิจของห้องสมุด
บทบาทของห้องสมุดควรเป็นอย่างไร ในการสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอ่านสำหรับเด็กปฐมวัย
หรือเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงวัยประมาณ ๖ ขวบ
และอย่างไรที่เรียกว่า การอ่าน หรือ การส่งเสริมการอ่านสำหรับเด็กปฐมวัย

พัฒนาเด็กปฐมวัยบทบาทใหม่ของห้องสมุด

กิจกรรมที่ห้องสมุดจัดขึ้นและหนังสือสำหรับเด็กในห้องสมุด เป็นสิ่งกระตุ้นที่เตรียมต่อการเรียนรู้
ของทารกและเด็กเล็ก กิจกรรมของห้องสมุดยังช่วยกระจายข่าวสารเชิงบวกเกี่ยวกับห้องสมุดและ
การอ่าน กิจกรรมที่วางแผนมาอย่างดีและหนังสือที่คัดสรรมาจะนำประโยชน์มาสู่เด็กและครอบครัวได้
มหาศาล ที่เยี่ยมที่สุดคือเต็มไปด้วยความสนุกสนาน และแน่นอน - เต็มไปด้วยความมหัศจรรย์พันทวี
เรามุ่งไปที่ผลลัพธ์ของกิจกรรมของห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็น
คุณประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย และการเตรียมความพร้อมด้านการอ่าน ที่เรียกว่า การรู้หนังสือ
แรกเริ่ม

การพัฒนาเด็กปฐมวัย หมายรวมถึงการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่มีอักษรย่อรวมกันแล้วเป็นคำว่า
“SPICE” ได้แก่

- สังคม (Social)
- ร่างกาย (Physical)
- สติปัญญา (Intellectual)
- ความคิดสร้างสรรค์ (Creative)
- อารมณ์ (Emotional)

ห้องสมุดสำหรับเด็กปฐมวัยยุคใหม่ หรือพื้นที่สำหรับเด็กปฐมวัย
ในห้องสมุดต่าง ๆ จะเป็นที่ที่สร้างโอกาสในการสนับสนุนพัฒนาการ
เหล่านี้ได้ทุกด้าน เราจะได้เห็นเด็กเล็ก ๆ เรียนรู้วิธีที่จะผลัดกันต่อคำ
ทำท่าทางในช่วงกิจกรรมร้องเพลงที่จัดขึ้นสำหรับเด็กวัยเตาะแตะ ซึ่งเป็น
ตัวอย่างหนึ่งของวิธีที่ห้องสมุดช่วยการพัฒนาด้านร่างกายและสังคมด้วย
หรือช่วงกิจกรรมอ่านนิทานให้เด็กฟัง (story times) ซึ่งเหมาะสำหรับเด็ก
วัย ๓ - ๕ ขวบ ก็จะเป็นช่วงของการช่วยให้เด็กได้พัฒนาด้านสติปัญญา กิจกรรมงานประดิษฐ์ (craft
activities) ช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ๆ และการได้เปิดได้ดูหนังสือภาพ (picture books)
ที่มีมากมายก็เป็น ‘ความมหัศจรรย์’ สำหรับการพัฒนาด้านอารมณ์ ซึ่งช่วยให้เด็กเข้าใจความรู้สึกของ
ตัวเองและของผู้อื่น

นานาประเทศกำหนดขอบข่ายการเรียนรู้และการพัฒนาที่ควรได้รับการส่งเสริมตั้งแต่ช่วงปฐมวัย และหลายประเทศก็มียุทธศาสตร์ในการใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งหนุนเสริม และเกิดประสิทธิผลได้เป็นอย่างดี ดังนั้นในการสร้างห้องสมุดหรือมุมหนังสือสำหรับเด็กปฐมวัย ก็ควรจะพิจารณาถึงการวางแผนเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาการของเด็กก่อนจะถึงวัยเข้าโรงเรียน เป็นการเสริมพลังการเรียนรู้ของเด็กเล็กแต่ละ ห้องสมุดต้องทำให้การเข้าห้องสมุดเป็นสิ่งที่น่าดึงดูดใจชวนให้เข้าไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ สัมผัสหนังสือในรูปแบบต่าง ๆ

และสร้างความเข้าใจแก่พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้ดูแลเด็กด้วยว่า “การอ่าน” สามารถเริ่มได้ตั้งแต่เป็นทารกเลยทีเดียว และเริ่มได้ตั้งแต่ยังอ่านหนังสือไม่ออก !

แผนการศึกษา: ด้บชาติสำหรับเด็กปฐมวัยมีอะไร ในห้องสมุดมีสิ่งนั้น

ในประเทศอังกฤษและอีกหลาย ๆ ประเทศ กิจกรรมพื้นฐานที่มีการพัฒนาขึ้นสำหรับเด็กปฐมวัย เรียกว่า หลักพื้นฐานการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย (Early Years Foundation Stage - EYFS) ขอบข่ายหลักของการเรียนรู้ ประกอบด้วย การสื่อสารและภาษา การพัฒนาทักษะด้านบุคคล สังคม และอารมณ์ รวมทั้งการพัฒนาด้านร่างกาย ถือว่าเป็นบทบาทที่สำคัญของห้องสมุดก็ว่าได้ ที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการสื่อสารและภาษา โดยมีกิจกรรมขับร้องเพลงกล่อมเด็ก เพลงร้อยกรองสำหรับเด็กเล็ก และกิจกรรมอ่านนิทานให้ฟังที่เรียกว่า สตอรีไทม์ ซึ่งจะช่วยพัฒนาทักษะด้านการฟังและทักษะด้านการมีความสนใจจดจ่อหรือสมาธิให้กับทารกและเด็กเล็ก ช่วยให้เด็กน้อยเข้าใจถ้อยคำที่พูดออกมา และการสื่อสารกับผู้อื่น ทั้งยังช่วยเพิ่มพูนคำศัพท์ให้กับเด็ก ๆ กิจกรรมดังกล่าวก็ยังมิบทบาทที่มีคุณค่าในแง่ของการพัฒนาด้านบุคคล สังคม และอารมณ์ด้วย เราเคยเห็นตัวอย่างกันมาบ้างแล้วจากงานวิจัยต่าง ๆ ว่า การเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ของห้องสมุดอยู่เป็นประจำ ช่วยให้เด็กเล็กเรียนรู้ที่จะจัดการกับความรู้สึกและพฤติกรรมของตัวเอง และเริ่มรู้จักแบ่งปัน กิจกรรมงานประดิษฐ์ และกิจกรรมการขับร้อง ช่วยเพิ่มทักษะของกล้ามเนื้อและการประสานงานของส่วนต่าง ๆ ในร่างกาย

หลักการที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาพื้นฐานสำหรับเด็กปฐมวัยของประเทศอังกฤษ หรือ EYFS ได้กำหนดขอบข่ายการเรียนรู้ว่าต้องประกอบด้วย

- การรู้หนังสือ (literacy) รู้จักหนังสือและการอ่าน
- คณิตศาสตร์ เลขคณิต
- การเข้าใจโลก
- ศิลปะและการออกแบบ เรียนรู้การแสดงออกเชิงศิลปะและการตกแต่งต่าง ๆ

เป็นเรื่องที่สมควรจะคิดได้ว่า ห้องสมุดย่อมมีบทบาทว่าด้วยการรู้หนังสือ (literacy) ของพลเมืองแต่ละรวมเด็กปฐมวัยด้วย ที่สำคัญยิ่งก็คือ ห้องสมุดทำให้เด็กเพลิดเพลินกับหนังสือ ทำให้การเรียนรู้ที่จะอ่านนั้นง่ายขึ้น และช่วงกิจกรรมร้องเพลงกล่อมเด็ก (ซึ่งเป็นเพลงสั้น ๆ ใช้คำคล้องจอง สัมผัสเสียง) ก็ช่วยให้เด็ก ๆ ได้สังเกตเสียงของคำในรูปแบบที่สนุกสนาน มีประจักษ์หลักฐานจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่ชี้ชัดถึงประโยชน์ของเพลงกล่อมเด็กในแง่ของการพัฒนาความรู้หนังสือ (Booktrust, *The Benefit of Rhymes*, 2004)

ห้องสมุดยังส่งเสริมในด้านคณิตศาสตร์ด้วย เพลงสำหรับเด็กสอนเด็กในเรื่องตัวเลขและการนับก็มี เช่นเดียวกับหนังสือภาพจำนวนมากช่วยให้เด็กได้รู้จักและได้แนวคิดว่าด้วยรูปร่างและขนาด เช่น อะไรบ้างที่มีรูปร่างเป็นวงกลม สี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม มีขนาดใหญ่หรือเล็ก ต่างกันอย่างไรบ้าง

ไม่เพียงเท่านั้น หนังสือยังเป็น “ความมหัศจรรย์” ในการเปิดโลกให้กับเด็กตัวน้อยชนิดจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับประเทศของตัวเองและประเทศอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็ประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศในภูมิภาคเดียวกัน เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ เรียนรู้เกี่ยวกับผู้คนที่มีเครื่องแต่งกาย ประเพณีเหมือน ๆ หรือต่างจากเรา กิจกรรมใด ๆ ในห้องสมุดที่เ้าเด็ก ๆ ได้สำรวจและใช้สื่อหรือวัสดุที่ล้วนเกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางศิลปะและการออกแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมหลาย ๆ อย่างยังออกแบบมาให้เด็ก ๆ ได้มีโอกาสสร้างสรรค์ด้วยจินตนาการของเขา โดยมีคุณพ่อคุณแม่หรือผู้ใหญ่คอยดูแล

ห้องสมุดเพิ่มพูนสภาพของพ่อแม่เพื่อลูกน้อย

ห้องสมุดสำหรับเด็กปฐมวัยยุคใหม่ ไม่ใช่จะมีเฉพาะกิจกรรมสำหรับทารกและเด็กเล็กเท่านั้น หากแต่ต้องคำนึงถึงการเพิ่มพูนพัฒนาทักษะของพ่อแม่และ/หรือผู้ดูแลเด็กด้วย ซึ่งจะช่วยให้คุณคุณแม่ผู้เลี้ยงดูเด็กสนับสนุนลูก ๆ ของตัวเองได้ดีขึ้น มีงานวิจัยชี้ให้เห็นแล้วว่า การเข้าร่วมของพ่อแม่ในการเรียนรู้ของเด็กนั้นมีประสิทธิภาพมากกว่าภูมิหลังของครอบครัว ขนาดของครอบครัว หรือระดับการศึกษาของพ่อแม่ และยิ่งพ่อแม่มีส่วนปฏิบัติด้านการรู้หนังสือแรกเริ่มของเด็กได้เร็วเท่าใด ก็ยิ่งได้ผลที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นกับทั้งส่งผลต่อไปอย่างยั่งยืนมากขึ้น (Mullis et al., *Early Literacy Outcomes and Parental Involvement*, 2004)

นักสร้างสรรค์กิจกรรมในห้องสมุดจะสามารถจะเป็นตัวแบบสำหรับพ่อแม่ และสนับสนุนการฝึกปฏิบัติให้ด้วย เขาจะช่วยให้พ่อแม่และผู้ดูแลเด็กเข้าใจความสำคัญของเพลงสำหรับเด็ก (ซึ่งเป็นเพลงสั้น ๆ ใช้คำคล้องจอง) หนังสือภาพและการอ่านร่วมกัน และเป็นตัวแบบวิธีการที่ดีที่จะช่วยการเรียนรู้ของเด็ก ได้แก่ การแสดงวิธีการที่พ่อแม่จะนำไปใช้อ่านหนังสือให้ลูกฟัง ตั้งแต่การเปิดหนังสือ อ่านคำแต่ละคำ ดูรูปภาพแต่ละหน้า ๆ ไปจนกระทั่งถึงปิดเล่ม พ่อแม่จะได้เห็นวิธีดึงความสนใจของเด็ก ๆ และทำให้การอ่านนั้นสนุกสนานและสร้างสรรค์ยิ่งขึ้น และรู้สึกมั่นใจที่จะใช้หนังสือ ขับร้องเพลงและทำท่าทางไปด้วย กับทั้งสามารถนำกิจกรรมสร้างสรรค์อื่น ๆ ที่ได้ “โอเค” จากห้องสมุดไปใช้ที่บ้านด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณพ่อคุณแม่ “มือใหม่”

หน้าด่านสู่การรับทราบกับเด็กปฐมวัยในห้องสมุด

ประเด็นแรกที่จะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของห้องสมุดสำหรับเด็กปฐมวัย คือองค์ประกอบที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากิจกรรมที่มุ่งให้เกิดเป้าหมายในด้านต่าง ๆ ที่ถือได้ว่าเป็นความรอบรู้และทักษะอันจำเป็นพื้นฐานสำหรับเด็ก นั่นก็คือ **ความเป็นมิตรและบุคลิกภาพของเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ความสนุกสนานที่เด็กได้รับ ความต่อเนื่องของเนื้อหาจากหนังสือสู่กิจกรรมต่าง ๆ ฯลฯ**

สิ่งแรกและสำคัญที่สุดก็คือ ทุกคน - ทั้งเด็กน้อยและผู้ใหญ่ที่มาจะต้องได้รับการต้อนรับ นักกิจกรรมหรือผู้นำกิจกรรมในช่วงนั้น ๆ ต้องกล่าวทักทายผู้เข้าร่วมทุก ๆ คน แต่การต้อนรับมีความหมายขยายไปมากกว่านี้ ห้องสมุดต้องให้ความรู้สึกต้อนรับที่อบอุ่นเป็นครั้งแรกที่เราให้ความเป็นมิตรความอบอุ่นต่อเด็กปฐมวัยมากเพียงใด เจ้าหน้าที่ทุกคนพร้อมจะบริการใหม่ ใบหน้าที่ยิ้มถึง (แม้เพียงคนเดียว) ก็อาจทำลายการแวะเข้ามาในห้องสมุดได้ ซึ่งก็อาจหมายถึงว่าครอบครัวนั้นจะไม่กลับมาอีกเลย มีที่สำหรับการจัดรถเข็นเด็กใหม่ จะเปลี่ยนผ้าอ้อมและให้นมลูกสะดวกแค่ไหน ห้องสมุดให้ความรู้สึกปลอดภัยเพียงใด ถ้าประเด็นเหล่านี้ไม่ได้นำมาพิจารณา - ก็อีกนั่นแหละ - หลายครอบครัวก็อาจจะมากันเพียงครั้งเดียว !

ความสนุกสนานเป็นสิ่งสำคัญลำดับต่อมา ถ้าทารก เด็กเล็ก และพ่อแม่และผู้ดูแลเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมแล้วไม่สนุก การเรียนรู้ก็ย่อมถูกปิดกั้นไปโดยอัตโนมัติ และพวกเขาก็จะไม่กลับมาอีก เราจำต้องย้ำกันไว้ว่า กิจกรรมร้องเพลงเพื่อเด็ก กิจกรรมอ่านนิทานให้ฟัง หรือกิจกรรมเพื่อเด็กปฐมวัยใด ๆ ไม่อาจบรรลุจุดประสงค์ของมันได้ ถ้ากิจกรรมนั้นไม่ให้ความสำคัญเรื่องความสนุกสนาน บริเวณที่จัดกิจกรรมเด็กเป็นที่ ๆ เด็กจะได้รับความสนุกสนาน เวลาที่ใช้ไปในกิจกรรมนั้น ๆ จึงมีคุณค่า จึงก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข

สร้างสรรค์จากหนังสือนิทานด้วย “การเล่น”

เด็ก ๆ ชอบอะไรที่สร้างสรรค์ ดังนั้นเราต้องเปิดโอกาสให้กับสิ่งนี้ กิจกรรมที่โยงเข้ากับหนังสือนิทานที่อ่าน และการพูดคุยเกี่ยวกับหนังสือเล่มนั้นสามารถทำให้ตัวมันเองเป็นงานสร้างสรรค์ได้ และโครงการอย่างเช่น การทำหนังสือทำมือก็ให้ความสนุกสนานได้ไม่น้อย กิจกรรมที่ให้เด็ก ๆ สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เพื่อนำกลับบ้านก็ช่วยเสริมการเรียนรู้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกิจกรรมที่ไปขยายต่อได้ด้วยยิ่งดี ตัวอย่างเช่น อาจจะเป็นการเพาะเมล็ดพันธุ์หลังจากได้ฟังเรื่อง **แจ็กกับต้นถั่ววิเศษ (Jack and the Beanstalk)** เราสามารถเชิญชวนคุณหนู ๆ นำเมล็ดพันธุ์ที่แจกให้กลับไปปลูกที่บ้าน โดยได้รับความช่วยเหลือจากคุณพ่อคุณแม่

การเล่น เป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ของเด็กเล็ก ดังนั้นกิจกรรมห้องสมุดจำเป็นต้องรวมการเล่น เอาไว้ให้มาก กิจกรรมขับร้องเพลงสำหรับเด็กจะให้ความรู้สึกเหมือนการเล่น หนังสือที่คัดเลือกมาอย่างดีก็สามารถให้ความรู้สึกเหมือนการเล่นด้วยเช่นกัน ลองสังเกตดูตอนที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับนิทานเรื่อง **เจ้าหนอนจอมหิว (The Very Hungry Caterpillar)** และสิ่งที่เราจะได้เห็นก็คือการเล่น

ห้องสมุดหลายแห่งในมณฑลเอสเซกซ์ ประเทศอังกฤษ จัดให้มีกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ร่วมกับ ศูนย์พัฒนาเด็กในท้องถิ่น ซึ่งก็เป็นแนวคิดที่ดีในการสร้างพันธมิตรการพัฒนาเด็กเล็ก ช่วยกันคิดช่วยกันทำ ผลงานความเชี่ยวชาญของบุคลากรไปพร้อม ๆ กับพัฒนาบุคลากรไปในตัว มีการสร้างสรรค์กลวิธีให้เด็กได้เล่น ในสิ่งที่สัมพันธ์กับหนังสือ หรือการพัฒนาคำศัพท์ต่าง ๆ เช่น การหาของเล่นเหมาะ ๆ ที่เด็กจะได้สนุกสนานไปกับการเรียนรู้เมื่อนำมาใช้ในเชิงสร้างสรรค์หรือต่อยอด เช่น ในช่วงท้ายของกิจกรรมอ่านนิทานให้ฟังหรือร้องเพลง กลุ่มเด็ก ใช้ของเล่นประเภทนุ่มนิ่มมาเชื่อมโยงกับบทร้องร้อยกรองและเพลง แล้วให้แสดงท่าทาง เป็นต้น

เพราะทารกและเด็กเล็กเรียนรู้โดยผ่านประสาทสัมผัส จะเป็นประโยชน์มาก ถ้ามีการใช้วิธีการรับประสาทสัมผัสหลาย ๆ ด้านเข้ามารวมอยู่ในกิจกรรมด้วย หนังสืออย่าง **ความประหลาดใจของฮันดา (Handa's Surprise)** เหมาะอย่างยิ่ง ที่ให้มีกิจกรรมต่อเนื่องโดยมีผลไม้จริงหลาย ๆ ชนิดมาให้เด็กได้จับดู ตมกลิ่น และชิมรส อุปกรณ์หรือเครื่องมือที่ให้เสียงดนตรี อย่างเช่น ของที่ทารกและเด็กวัยเตาะแตะเล่นแล้วเกิดเสียงก็เหมาะสม สิ่งของพื้น ๆ บางอย่าง เช่น น้ำ ทราช ขนนก ไปไม้ ลูกโป่ง และการเล่นเป่าฟองในอากาศก็เป็นที่ยอมรับกันและช่วยกระตุ้นให้เกิดการพูดคุยและการเรียนรู้ ได้มาก ของเล่นนุ่มนิ่ม หุ่นมือ และสิ่งของที่ประดิษฐ์ขึ้นเองที่นำมาใช้ในกิจกรรมจะช่วยให้เพลงสำหรับเด็ก นิทานและหนังสือมีชีวิตขึ้นมา และยังเพิ่มความสนุกสนาน ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมด้วย

การมีส่วนร่วมของเด็กๆ และผู้ปกครอง

การมีส่วนร่วมเป็นส่วนสำคัญของการจัดกิจกรรมปฐมวัยที่ประสบผลสำเร็จ ไม่มีทารกหรือเด็กวัยเตาะแตะคนใดที่เรียนรู้ด้วยการดูและการฟังเท่านั้น พ่อแม่และผู้ดูแลเด็กมักจะนำแนวคิดและวิธีการที่พบเห็นในห้องสมุดไปใช้ที่บ้านด้วย ถ้าเขาได้เข้าร่วมกิจกรรม (แน่นอนว่าเราเองก็ต้องทำให้พวกเขาเข้ามาพร้อมด้วยเพื่อจะได้ไม่ต้องคอยกังวลในเรื่องตัวเด็กมากนัก) แล้ววิธีไหนล่ะที่จะมั่นใจได้ว่า ทารก เด็กเล็ก พ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็กจะมีส่วนร่วมได้ทุกคนโดยถ้วนหน้า ? การจัดเป็นกลุ่มย่อย ๆ หลาย ๆ กลุ่มจะช่วยให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันและมีส่วนร่วมได้ดี อุปกรณ์ของเล่นนุ่มนวล หุ่นมือ และสิ่งของที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง ก็ช่วยกระตุ้นการเข้าร่วมได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ กิจกรรมที่จัดขึ้นควรคำนึงถึงการให้ทุก ๆ คนได้มีส่วนร่วม เช่น การใช้คำกลอนง่าย ๆ หรือเพลงสำหรับเด็กที่คุ้นเคย หรือร้องได้ง่าย ๆ จะทำให้ทั้งผู้ใหญ่และเด็กได้ร่วมกันร้อง ทำท่าทางไปด้วยกัน หรือนับเลข เล่นจิกจี้ หรือโอบกอดไปตามเนื้อเพลง เป็นต้น

ในการจัดที่นั่งที่เหมาะสมที่สุดสำหรับกิจกรรมร้องเพลงคือการนั่งกันเป็นวงกลม เพราะวิธีนี้จะช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมได้ (และลดความเสี่ยงที่เด็กจะคลานลอดออกไป) ต้องมั่นใจว่าทารกตัวน้อยหันหน้าเข้าหาผู้ดูแลหรือพี่เลี้ยงของตัวเอง แทนที่จะหันหน้าออกไปด้านนอก เพราะทารกสามารถจะโฟกัสได้เพียงสิ่งที่อยู่ตรงหน้าและวัตถุที่อยู่ใกล้ ๆ เท่านั้น

วางแผนกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมที่เชื่อมโยงกับอุปกรณ์ที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง เนื้อหาเรื่องราวในหนังสือที่จะนำมาอ่านด้วยกัน ตัวอย่างเช่น การสำรวจแสงสว่างและความมืดด้วยไฟฉายหลังจากอ่าน **ในที่สุดก็เงียบสงบ (Peace at Last)** หรือการเล่นรถบนพื้นพรมหลังจากอ่านเรื่องเกี่ยวกับรถ หรือเมื่อเลือกหนังสือที่จะอ่านให้ฟัง เลือกเล่มที่ส่งเสริมให้เด็ก ๆ มีส่วนในการอ่านร่วมด้วย เช่น หนังสือที่มีคำซ้ำ ๆ อยู่มาก ๆ ก็จะดีไม่น้อย

🍌 ช้าๆ ด้อทำให้เกิดการเรียนรู้สำหรับหนูห้อย

การทำอะไรซ้ำ ๆ (repetition) เป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ของเด็ก ในช่วงกิจกรรมอ่านนิทานให้ฟัง เด็กเล็กมักจะต้องการฟังหนังสือเรื่องที่เขาชอบมากกว่าหนึ่งครั้ง การอ่านเล่มเดิมซ้ำจะยิ่งเพิ่มการมีส่วนร่วมของเด็ก ๆ เพิ่มความสนุกสนานและการเรียนรู้ งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าการฟังหนังสือเล่มเดิมหลาย ๆ ครั้ง ช่วยด้านคำศัพท์ของเด็กได้ดีกว่าการฟังบ่อย ๆ แต่เป็นหนังสือที่ต่างเล่มกัน (Bealing J., 'Again, Again!' Why repetition in reading helps children learn more, University of Sussex, 2011)

กิจกรรมร้องเพลงสำหรับเด็กที่ประสบผลสำเร็จ ส่วนใหญ่จะใช้เพลงเดิมในทุก ๆ สัปดาห์ ทารกและเด็กวัยเตาะแตะจะคาดหวังที่จะได้ยินเพลงนั้น และเพลงนั้นเองจะพัฒนาความเชื่อมั่นในการมีส่วนร่วม เพราะพวกเขาคุ้นเคย ดังนั้นจึงเป็นการดีหากใช้เพลงต้อนรับที่เป็นเพลงเดียวกันทุกครั้ง และเพลงปิดกิจกรรมก็เป็นเพลงประจำทุกครั้ง ห้องสมุดหลายแห่งในประเทศเวลส์ สหราชอาณาจักร สนับสนุนให้มีการใช้สองภาษาโดยการร้องเพลงสำหรับเด็กสองครั้ง เป็นภาษาเวลส์ครั้งหนึ่งและอีกครั้งเป็นภาษาอังกฤษ เราจะลองปรับความคิดนี้มาใช้ในห้องสมุดของชุมชนต่าง ๆ ก็น่าจะดีเหมือนกัน

🍌 จากชอบซ้ำและเป็นมาจสู่การวางแผน

ขอข่ายกิจกรรมการเรียนรู้และการพัฒนาเด็กปฐมวัยมีอะไรบ้าง ได้กล่าวไปในตอนต้นแล้ว และสำหรับในด้านภาษาและการรู้หนังสือแรกเริ่ม (รู้จักหนังสือและการอ่านหนังสือ) จัดว่าเป็นประเด็นสำคัญของการเรียนรู้ ที่ห้องสมุดสามารถจะสนับสนุนได้เด่นชัดที่สุด การพูดและการฟังเป็นฐานหลักของการพัฒนาทางภาษาและการรู้หนังสือแรกเริ่ม และสำคัญยิ่งยวดต่อการเรียนรู้ต่าง ๆ อีกมากมาย ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้มีการพูด การแสดงออกในช่วงจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ภาษาที่ง่ายและชัดเจนเป็นสิ่งจำเป็นต่อความเข้าใจของเด็กตัวเล็ก ๆ (รวมถึงความเข้าใจของพ่อแม่และผู้ดูแลเด็กด้วย) และนี่เป็นการพัฒนาทักษะทางภาษาและการเรียนรู้ของเด็ก การอ่านหนังสือและร้องเพลงเด็กร่วมกันในห้องสมุดก่อเกิดประโยชน์ในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะช่วยพัฒนาให้เด็กรักภาษาและการสื่อสาร

การเล่านิทาน การอ่านนิทานให้เด็กฟัง น่าจะหมายถึงผู้เล่าและผู้อ่านด้วย นับเป็นสิ่งวิเศษสุดของกิจกรรมในห้องสมุด ยิ่งถ้ามีคนในห้องนั่งมาร่วมกิจกรรมด้วยก็จะยิ่งพิเศษยิ่งขึ้น เช่น มินิกท่าของเล่นเด็ก จากผลิตภัณฑ์ในห้องนั่ง มาพูดคุยเกี่ยวกับสิ่งที่ทำและเล่านิทานหรืออ่านหนังสือในเรื่องที่เกี่ยวข้อง โลกการเรียนรู้ของเด็กก็จะขยายกว้างขึ้น

ในฐานะนักสร้างสรรค์กิจกรรมหรือบุคลากรในห้องสมุด ฟังระลึกถึงขอข่ายกิจกรรมการเรียนรู้เมื่อวางแผนกิจกรรม เพื่อจะได้มั่นใจว่า กิจกรรมนั้นเกี่ยวเนื่องและเป็นประโยชน์ พร้อม ๆ กับสร้างความสนุกสนานเบิกบานใจแก่เด็กและผู้ปกครอง

🍌 จากการวางแผนสู่ปฏิบัติการ

กิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยควรให้ความรู้สึกแบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้ผู้มาร่วมกิจกรรมรู้สึกผ่อนคลายสบายใจ ภาวะที่ผ่อนคลายนี้แหละที่เป็นภาวะที่เด็กจะเรียนรู้ได้ดีที่สุด

เราจะบรรลุผลตามเป้าหมายได้อย่างไร การวางแผนที่พิถีพิถันเป็นสิ่งจำเป็น และต้องมีความชัดเจนเกี่ยวกับเป้าหมายและผลที่คาดหวัง การประเมินความเสี่ยงก็สำคัญเหมือนกัน รายละเอียดกิจกรรมต้องมีความปลอดภัยสูงสุดต่อเด็กปฐมวัยและผู้ใหญ่ ดังได้กล่าวมาแล้วว่าการคิดอย่างรอบคอบจะต้องเป็นสิ่งที่กำกับการทำงานในทุกขั้นตอนของภาคปฏิบัติ อย่างเช่น ที่จอดรถชั้นเด็ก ทางเข้าห้องน้ำ และ

การจัดที่ให้นมเด็ก ฯลฯ เราจะคิดและทำงานได้ดีขึ้นด้วยการขอคำปรึกษาจากหน่วยงานที่ดูแลเด็กปฐมวัยในห้องนั่ง และหารือกับทั้งผู้มาใช้บริการห้องสมุดและบุคคลทั่วไปที่ดูแลเด็กปฐมวัย การมีแผนเตรียมการในแต่ละขั้นตอน แต่ละส่วนก็จะเป็นวิธีที่ดีมาก ซึ่งจะมีการเตรียมการสิ่งที่จะเกิดขึ้นในช่วงของกิจกรรม ระบุถึงวัสดุอุปกรณ์และอุปกรณ์ที่จะต้องใช้ สิ่งทีผู้นำกิจกรรมจะทำและวิธีการที่จะให้เด็กและผู้ดูแลเข้าร่วม ที่สำคัญจะต้องมีความยืดหยุ่นอยู่ในแผน เพราะจำนวนคน ระดับอายุ และความต้องการของผู้มาร่วมกิจกรรมอ่านนิทานให้ฟัง หรือกิจกรรม

ร้องเพลงสำหรับเด็ก มักจะไม่ค่อยตรงตามที่คาด การวางแผนที่ดีจะทำให้แน่ใจว่าเรามีการจัดลำดับไม่ว่าจะเป็นแนวคิดและวัสดุอุปกรณ์ ผู้ช่วยหรือทีมงานที่เหมาะสม หากมีเหตุการณ์ใด ๆ เกิดขึ้น อย่าให้มีสถานการณ์ที่พบว่า เราปล่อยให้เด็กเล็กอยู่ในกิจกรรมโดยไม่ได้ใส่ใจเท่าที่ควร

ทุกคน ไม่ว่าจะเป็นทารก เด็กเล็ก และผู้ปกครองต้องได้รับกิจกรรมที่มีการเตรียมการมาอย่างละเอียดและรอบคอบ

ละเอียด รอบคอบ และจบจบ กลวิธีสู่ความสำเร็จ

ในแต่ละครั้ง ๆ ผู้นำกิจกรรมควรเป็นคนเดียวกัน หรือเป็นคนเดิมให้บ่อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ความคงเส้นคงวาของเจ้าหน้าที่จะช่วยเพิ่มความรู้สึกคุ้นเคยและสบายใจให้กับเด็ก ๆ และผู้ดูแล การเลือกเวลาก็จำเป็นต้องพิจารณาอย่างระมัดระวัง เช่น ช่วงเวลาถึงหลังกลางวันของเด็กก็ต้องนึกถึงด้วย หรือเวลาที่โรงเรียนอนุบาลจะมารับ เป็นต้น หากตั้งใจจะกำหนดให้เป็นวันใดวันหนึ่งในสัปดาห์ ควรเลือกวันที่ไม่ตรงการจัดกิจกรรมปฐมวัยขององค์กรอื่นในท้องถิ่น แต่ไม่ว่าวันและเวลาใดที่คุณเลือก ครอบครัวจำเป็นต้องคาดการณ์ได้ และอยู่ในรูปแบบที่จดจำได้ง่าย เป็นต้นว่า เป็นกิจกรรมรายสัปดาห์ ก็อาจจะเป็น **“๑๐.๐๐ น. ทุกวันอังคาร”** จะจำได้ง่าย แต่ถ้าเป็นกิจกรรมรายเดือนก็ควรเป็น **“๑๐.๐๐ น. ทุกวันอังคารสุดท้ายของเดือน”** ดีกว่า **“ทุกวันอังคารที่ ๔ ของเดือน”** ซึ่งจะจำยากกว่า

ในทางปฏิบัติโดยทั่วไป ห้องสมุดหลายแห่งมักจัดให้มีกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยสัปดาห์ละครั้ง แบบรวมกลุ่มอายุ การจัดรวมเช่นนี้ไม่ค่อยเหมาะสมนัก เพราะความต้องการของทารกและเด็กวัยเตาะแตะกับเด็กวัย ๓ - ๔ ขวบ มีความแตกต่างกันมาก เด็กที่อายุมากกว่าหรือปฐมวัยตอนปลายชอบกิจกรรมที่ไปเร็วและมีการกระทำมาก ๆ แต่สำหรับทารก กิจกรรมที่ไปเร็วและต้องลงมือกระทำมาก ๆ จะทำให้สับสน ถ้าเป็นไปได้ ควรแยกกิจกรรมตามกลุ่มจะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากกว่า เช่น ห้องสมุดหลายแห่งด้วยกันในลอนดอน ได้จัดให้มีกิจกรรมร้องเพลงกล่อมเด็กหรือเพลงร้อยกรอง **สำหรับ**

ทารกที่อายุต่ำ ๑ ขวบและยังเดินไม่ได้ กิจกรรมการเล่านิทานและร้องเพลงกล่อมเด็ก **สำหรับวัยเตาะแตะ** และกิจกรรมอ่านนิทานให้ฟังและเล่น **สำหรับเด็กวัย ๑ - ๓ ขวบ** และพัฒนาให้เข้มข้นขึ้น สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๖ ขวบ และยืดหยุ่นสำหรับครอบครัวที่มีเด็กมากกว่า ๑ คน

บริการห้องสมุดส่วนใหญ่มักจะจัดกิจกรรมปฐมวัยในวันเสาร์หรืออาทิตย์ เพื่อให้พ่อแม่โดยทั่วไปซึ่งทำงานในวันจันทร์ - ศุกร์สามารถมาร่วมได้ บางแห่งมุ่งกลุ่มเป้าหมายเจาะจงไปที่คุณพ่อหรือสมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้ชาย เช่น ห้องสมุดในมณฑลเอสเซกซ์ มีกิจกรรม **“Daddy Cool”** หรือ **“สุดยอดคุณพ่อ”** ซึ่งมีการเล่า - อ่านนิทาน ขับร้องเพลงสำหรับเด็กซึ่งคุณพ่อจะเป็นตัวหลักในการดูแลและร่วมกิจกรรมกับลูก

กิจกรรมพิเศษและพันธมิตร

โดยปกติแล้ว การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยของห้องสมุดส่วนใหญ่จะจัดเป็นรูปแบบกิจกรรมประจำ แต่อย่างไรก็ตาม การจัดพิเศษเป็นครั้งคราว ก็จะช่วยดึงดูดผู้ที่มาใหม่และผู้ใช้บริการประจำอยู่แล้วให้ตื่นตื่น อย่างเช่น การจัดกิจกรรมพิเศษ “นิทานก่อนนิทาน” ที่ห้องสมุดเทศบาลในเขตบรอมลีย์ ลอนดอน มีคนมาร่วมอย่างมากมาย ห้องสมุดในสหราชอาณาจักรหลาย ๆ แห่งจัดเป็นวันครอบครัวในบางโอกาส ซึ่งดึงดูดใจได้ทุกกลุ่มอายุ ตัวอย่างเช่น ในเดือนมีนาคม ๒๐๑๔ ห้องสมุดในเมืองกลาสโกว์ ประเทศสกอตแลนด์ จัดงานวันครอบครัว ‘จิวจอมเขียน’ ซึ่งมีกิจกรรมร้องเพลงเด็ก อ่านหนังสือ กิจกรรมศิลปะและอื่น ๆ อีกมาก งานนี้เป็นส่วนหนึ่งเทศกาลหนังสือเด็กของเมืองกลาสโกว์

ที่จริงแล้วการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยเชื่อว่าเหมาะสำหรับครอบครัวเท่านั้น แต่จะมีประโยชน์มากที่จะจัดกิจกรรมให้กับผู้มาเยือนห้องสมุดที่เป็นกลุ่มเด็กวัยเตาะแตะจากศูนย์เด็กเล็ก เด็กโรงเรียนอนุบาล และเด็กจากศูนย์เลี้ยงเด็กต่าง ๆ แน่แน่นอนว่าสิ่งที่จะต้องเน้นก็คือความสนุกสนาน ด้วยการร้องเพลงด้วยกัน เล่านิทาน - อ่านให้ฟัง และมีการปฏิสัมพันธ์กับเด็กให้มาก ถ้าเป็นไปได้ การไปเยี่ยมและจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยในศูนย์เลี้ยงเด็กก็เป็นวิธีส่งเสริมการเข้าห้องสมุดที่ดีมากวิธีหนึ่ง บริการห้องสมุดบางแห่งจัดให้มีกิจกรรมสำหรับเด็กโดยเฉพา แต่ส่วนใหญ่จะจัดประจำเป็นกิจกรรมของเด็กอายุไม่เกิน ๖ ขวบ

สำหรับห้องสมุดทั่วไปที่จัดแบ่งส่วนเป็นมุมสำหรับเด็ก อย่าลืมติดประกาศการจัดกิจกรรมให้เห็นได้ทั่วไปในห้องสมุด เพราะนอกจากจะเป็นการประชาสัมพันธ์กิจกรรมแล้ว ยังเป็นการบอกกับผู้มาใช้ห้องสมุดด้วยว่า ระดับเสียงรบกวนจากมุมเด็กอาจจะดังกว่าเวลาปกติทั่วไป ผู้มาใช้ห้องสมุดหลายคนชอบที่จะมาดูเด็ก ๆ สนุกสนานกัน ก็อาจแฉะมามองเมียงได้ แต่สำหรับผู้ที่ไม่ชอบ การปิดประกาศให้เห็นก็จะช่วยลดความไม่พอใจลงได้

ในระยะแรก ๆ ของการจัดกิจกรรม ผู้มาร่วมอาจจะมีน้อย แต่อย่าได้กังวลไป เพราะคำพูดปากต่อปากจะช่วยกระจายไปได้อย่างรวดเร็ว แต่ต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าไม่มีปัญหาในเรื่องของเวลาและโอกาสที่เด็ก ๆ จะเข้าถึงกิจกรรมของเรา เช่น ไม่ชนกับการจัดกิจกรรมขององค์กรอื่น

การติดตามและประเมินผล

การจัดกิจกรรมเพื่อเด็กปฐมวัยในห้องสมุดจะต้องปรับปรุงให้ก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา การตรวจสอบและประเมินผลมีความสำคัญมาก การเก็บบันทึกข้อคิดเห็นต่อห้องสมุดและกิจกรรมของเรา อาจจะใช้แบบสอบถามความคิดเห็นให้พ่อแม่และผู้ดูแลเด็กช่วยกรอกข้อความให้ หรือประเมินจากการสอบถามปากเปล่าก็ได้ผลเช่นกัน ให้ฟังสิ่งที่เด็ก ๆ พูดด้วย และสังเกตดูว่า เด็ก ๆ มีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมของเราอย่างไรบ้าง แล้วก็นำมาปรับปรุงสนองความต้องการของผู้รับบริการ อะไรที่สังเกตเห็นว่าทำแล้วไม่ค่อยได้ผล ก็ต้องปรับเปลี่ยนเสียใหม่ ต้องแน่ใจว่ารูปแบบและปฏิบัติการที่ดี จะหมายถึงส่วนอื่น ๆ ที่ห้องสมุดบริการก็ได้รับผลดีไปด้วย

การตรวจสอบประเมินผล จะทำให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรคกิจกรรมว่ามีคุณค่ามากน้อยเพียงใด และเป็นข้อมูลรายงานให้ผู้บริหารได้ทราบด้วย

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างหนึ่งของผลการประเมินกิจกรรมเพื่อเด็กปฐมวัยของห้องสมุดครอบครัวตอน ในลอนดอน ซึ่งทำการสำรวจประสิทธิผลกิจกรรมร้องเพลงสำหรับเด็กในวันเสาร์ที่ห้องสมุดจัดขึ้น ผลที่ออกมาน่าประทับใจมาก

ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- ร้อยละ ๘๘ ระบุว่า กิจกรรมมีความสนุกสนาน
- ร้อยละ ๘๓ ระบุว่า กิจกรรมมีการพัฒนาเพิ่มขึ้น
- ร้อยละ ๘๓ ระบุว่า ได้รับทักษะใหม่ ๆ
- ร้อยละ ๗๒ ชี้ให้เห็นว่า มีการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้และความเข้าใจ
- ร้อยละ ๕๒ ชี้ให้เห็นว่า มีการเปลี่ยนแปลงในด้านทัศนคติและค่านิยม

การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยมักจะเกี่ยวพันกับการจัดกิจกรรมสำหรับทั้งครอบครัวอย่างเลี่ยงไม่ได้ พ่อแม่ของทารกอาจจะมีเด็กวัยเตาะแตะด้วย และบางครั้งก็อาจจะมีเด็กที่โตกว่าอยู่ด้วย ไม่ง่ายที่พ่อแม่เหล่านั้นจะสามารถเข้ากิจกรรมของทารกและเด็กเล็ก โดยไม่พาเอาพี่อีกคนไปด้วย เจ้าหน้าที่ห้องสมุดจึงควรมีทัศนคติแบบยืดหยุ่น หมายความว่า ห้องสมุดยินดีต้อนรับทั้งครอบครัวเข้าร่วมในทุก ๆ กิจกรรม แม้จะมีการกำหนดช่วงอายุซึ่งอาจจะไม่เหมาะสมสำหรับทุกคน หัวข้อหรือแนวคิด วันครอบครัวสามารถจัดกิจกรรมสำหรับเด็กได้มากมายหลายกลุ่มอายุ ตัวอย่างเช่น ห้องสมุดเฟิร์ท

แอนด์คินรอส ในสก๊อตแลนด์ จัดงานวันละครสัปดาห์ในเดือนมีนาคม ๒๐๑๔ ด้วยกิจกรรมแบบเป็นมิตรกับครอบครัวหลาย ๆ กิจกรรม รวมถึงกิจกรรมเล่านิทาน - อ่านให้ฟังด้วยหุ่นมือ และการมีกิจกรรมปฏิบัติการการทำหุ่นมือด้วย ทำแล้วเอากลับบ้านได้ พร้อม ๆ กับเอาความรู้และทักษะที่ได้รับไปทำเองที่บ้านได้ด้วย จะทำหุ่นมือจากตัวละครในหนังสือนิทานเล่มไหนละ เอ้า เลือกละเลย

หลักการ “เพื่อให้ครอบครัวถึงทุกคน ทุกกลุ่ม และดูแลอย่างเที่ยงธรรม” เป็นคติเตือนใจที่เป็นประโยชน์ ควรต้องคิดถึงวิธีการที่จะให้เด็กเล็กที่มี “ความจำเป็นเป็นพิเศษ” หรือ “เด็กพิเศษ” เข้ามามีส่วนร่วมด้วย อย่างเช่น ต้องแน่ใจว่า เด็กที่ใส่เครื่องช่วยฟังได้นั่งอยู่ใกล้กับผู้นำกิจกรรม อุปกรณ์ที่นำมาใช้ร่วมกับเพลงและอ่านนิทานให้ฟัง จะต้องทำให้ง่ายขึ้นต่อการเข้าใจของเด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้

นอกจากนี้สำหรับครอบครัวที่พูดภาษาแม่ต่างออกไปด้วย เช่น มีการร้องเพลง อ่านนิทานอ่านหนังสือร่วมกันในแบบหลายภาษา ผู้นำกิจกรรมอาจจะไม่รู้ภาษาอื่น แต่ผู้ที่มาร่วม

กิจกรรมอาจจะสนุกมากยิ่งขึ้นที่จะเป็นผู้นำในช่วงขณะหนึ่ง หรือทำให้เขามีส่วนร่วมด้วยการแนะนำภาษาของเขา

พึงสนใจเรื่องความรู้สึกหรือความต้องการด้วย อย่างเช่น พ่อแม่วัยรุ่นน่าจะต้องการการจัดกิจกรรมบางอย่างที่แยกออกมาต่างหาก เพราะกิจกรรมที่พ่อแม่และผู้ดูแลเด็กทั้งหมดอาจดูมากเกินไป ก็อาจทำให้พ่อแม่วัยรุ่นขาดความเชื่อมั่น รู้สึกกังวล ในด้านคุณพ่อก็ควรได้รับความสนใจพยายามให้ผู้ชายเข้าร่วมในกิจกรรมของห้องสมุด ตัวแบบบทบาทเพศชายเป็นสิ่งจำเป็น แต่น่าเสียดายที่คุณพ่อไม่ค่อยพาลูกเข้าห้องสมุด ถ้ามีคุณพ่อเข้ามาพร้อมกับกลุ่มเด็กอนุบาลที่มาเยือนห้องสมุด ลองอ่านหนังสือเกี่ยวกับรถไฟร่วมกัน เด็ก ๆ โดยเฉพาะเด็กผู้ชายจะสนใจเป็นพิเศษ

ยุคสมัยนี้เรามักจะคำนึงถึงประโยชน์มากขึ้น ด้วยการให้ความสนใจต่อการร่วมเป็นหุ้นส่วนกับหน่วยงานที่ให้บริการอื่น ๆ ไม่ใช่แต่ศูนย์ดูแลเด็กเท่านั้น หากรวมถึงองค์กรอย่างพิพิธภัณฑสถานในท้องถิ่น ห้องสมุดกับพิพิธภัณฑสถานหรือห้องสมุดกับหอจดหมายเหตุร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมเด็กปฐมวัยก็สามารถนำไปสู่ผลสำเร็จได้มากยิ่งขึ้น

อยู่ที่ความคิดเชื่อมโยงและสร้างสรรค์ของเรา และมีเป้าหมายร่วมกันนั่นคือการพัฒนาเด็กปฐมวัยพลเมืองตัวน้อย ๆ ที่มีคุณค่าอย่างของสังคม

🍎 การตลาดห้องสมุดเด็กปฐมวัยยุคใหม่

การตลาดเป็นอย่างไร? เว็บไซต์บริการของห้องสมุดมีความสำคัญมาก วิธีการดั้งเดิมคือโปสเตอร์และแผ่นพับก็ยังมียุคสมัยที่สำคัญ โดยเฉพาะเมื่อนำไปแสดงในที่ ๆ คนส่วนใหญ่เห็น เช่น ศูนย์ดูแลสุขภาพต่าง ๆ (ได้แก่ โรงพยาบาล อนามัย เป็นต้น) สถาบันทางศาสนาต่าง ๆ ศูนย์การค้า ฯลฯ ต้องไม่ลืมเน้นว่ากิจกรรมนี้ไม่มีค่าใช้จ่ายและใครก็สามารถมาใช้เว็บไซต์ส่งเสริมการอ่านต่าง ๆ เป็นเครื่องมือการตลาดแล้วปิดประกาศกิจกรรมลงไป

ที่สำคัญต้องระลึกไว้ด้วยว่า ส่วนใหญ่พ่อแม่ของเด็กไม่ใช่ผู้ดูแลที่เป็นคนหลักในช่วงระหว่างวัน จำต้องนึกถึงปู่ย่าตายายในแง่ของการตลาดด้วย พี่เลี้ยงเด็กก็เช่นกัน เราจะสื่อสารเพื่อให้ผู้ที่สามารถพาเด็กมาห้องสมุดหรือไปร่วมกิจกรรมได้ ได้เข้าถึงข้อมูลเหล่านี้

การจัดกิจกรรมสู่ภายนอกนับเป็นอีกบทบาทของห้องสมุด เฉพาะอย่างยิ่งเพื่อบริการผู้ที่ไม่ได้มาใช้บริการที่ห้องสมุด บริการห้องสมุดของสหราชอาณาจักรหลายแห่งจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยที่ศูนย์ดูแลสุขภาพหรือโรงพยาบาลต่าง ๆ ห้องสมุดบางแห่งก็จัดกิจกรรมพิเศษเฉพาะกิจในศูนย์การค้า จัดกิจกรรมอ่านนิทานให้เด็กฟังในสวนสาธารณะของท้องถิ่น และในโอกาสพิเศษก็ไปร่วมกับพิพิธภัณฑ์การเดินทางเรือแห่งชาติ โดยจัดให้มีกิจกรรมร้องเพลงคำกลอน บริเวณนอกอาคาร ซึ่งดึงดูดให้มีผู้สนใจมาเข้าร่วมงานกันมากมาย และส่งผลให้จำนวนผู้มาร่วมกิจกรรมในช่วงร้องเพลงที่จัดขึ้นเป็นประจำในห้องสมุดเพิ่มขึ้นอีกไม่น้อย

“ปากต่อปาก” เป็นวิธีการสื่อสารที่ได้ผลที่สุด และโซเชี่ยลมีเดียในทุกวันนี้ก็ยิ่งทำให้มีผลมากขึ้นกว่าเดิม ลองคิดหาวิธีเขียนข้อความเชิญชวนบนเฟซบุ๊กหรือทวิตเตอร์ เช่น ทวิตว่า **“ห้องสมุดเปิดโอกาสให้ลูกของเราได้พบปะกับเด็กคนอื่น ๆ - ช่วงร้องเพลงคำกลอนสอนเด็กที่แสนจะสนุกสนานมีประจำทุกอาทิตย์!”** คนที่มาใช้บริการจะเป็น “ทูต” ของเราได้ดีที่สุดในแบบที่คุณพ่อคนหนึ่งโพสต์ในบล็อกของเขาว่า

“กิจกรรมร้อง-เล่น-เต้นตามเพลง (Bounce and Rhyme) ของห้องสมุด... คุ่มค่ากับการรอคอยน้องแซนดีชอบมาก ตอนนี้อีกก็ยังทำเท่าเดิมทำนั้นแบบนั้นอยู่เลย...เพราะแซนดีจำบทกลอนใน ‘ซุม ซุม ซุม’ กับ ‘ลิงน้อยห้าตัว’ ได้ดี ก็เลยยิ่งสนุกกับทำเต้นและการร้องมากขึ้นไปอีก ที่ชอบเป็นพิเศษคงจะเป็นตอนที่ได้อ่านของเล่นไปพร้อม ๆ กับเด็กคนอื่น ๆ... วันนี้มีคุณผู้หญิงคนใหม่มานำกิจกรรม เยี่ยมมาก เธอทำกิจกรรมแบบใหม่ ๆ ที่ผมไม่เคยรู้จักมาก่อนเลย ทำให้ผมได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ไปด้วย”

ใครมีลูกหลานในวัยก่อนไปโรงเรียน อ่านแล้วเขียนถามถึงแผนที่จะไปห้องสมุดที่คุณพ่อคนนี้โพสต์ทันทีเลย ที่นั่นเด็ก ๆ ของเราจะได้ไปสนุกสนานและเรียนรู้ร่วมกัน!

🍎 การส่งเสริมหนังสือและการอ่าน

ไม่มีข้อสงสัยเลยเกี่ยวกับความสำคัญของการส่งเสริมหนังสือและการอ่านสำหรับเด็กตัวน้อยชนิดนี้แหละ อย่างที่มีผู้รู้ได้กล่าวไว้ในหนังสือ **คุณพ่ออ่านให้คุณลูกฟัง** ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมร้อยกรองและคำกลอนสำหรับเด็ก (Prescott O., *A Father Reads to His Children: an anthology of prose and poetry*, 1965)

“เด็กน้อยคนเรียนรู้ที่จะรักหนังสือ รักการอ่าน โดยตัวของเขาเอง เด็กบางคนต้องใช้สิ่งล่อใจให้เข้ามาอยู่ในโลกมหัศจรรย์ของถ้อยคำที่บรรจงเขียนขึ้นในหนังสือ และเด็กบางคนก็ต้องแสดงวิธีการให้เขาดู”

นักกิจกรรมห้องสมุดซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และเข้าถึงหนังสือมากมายที่เป็นแรงบันดาลใจนี้และเหมาะสมที่สุดที่จะมีบทบาทนี้ ใครจะรู้วิธีทำให้หนังสือมีความพิเศษและน่าตื่นเต้นได้เท่ากับนักกิจกรรมห้องสมุดล่ะ? จะพิเศษขนาดไหนที่ได้ฟังหนังสือดี ๆ จากคนอ่านเยี่ยม ๆ ฯลฯ เด็กเล็กที่ได้รับประสบการณ์ความสนุกสนานเช่นนั้นมันมีแนวโน้มที่จะค้นพบการเรียนรู้ที่จะอ่านได้ง่ายขึ้นโดยไม่ต้องสงสัย เพราะเขาได้เห็นตัวอย่างการเปิดหนังสืออีกเล่ม อีกเล่ม และอีกเล่ม และวิธีการทำเช่นนั้นทำให้หนูต้องอยากหาและอยากอ่านเอง

เด็กได้ประโยชน์โดยตรงจากการฟังนิทานจากหนังสือในห้องสมุด ส่วนพ่อแม่และผู้ดูแลเด็กก็ได้เรียนรู้วิธีที่จะอ่านหนังสือร่วมกันกับเด็กอย่าง **“มีออซาพิฟ”**

หนังสือแบบไหนที่เหมาะสมสำหรับการอ่านเป็นกลุ่มกับทารกและเด็กเล็ก ? หากเราต้องการส่งเสริมการรักหนังสือ ตัวช่วยที่ดีที่สุดในการเลือกหนังสือก็คือเล่มที่ผู้นำกิจกรรมรู้สึกสนุกหรือชอบนั่นแหละ ความกระตือรือร้นของคุณจะแผ่กระจายออกไป ถ้าคุณเห็นว่าหนังสือเล่มนั้นสนุกสนาน เด็ก ๆ ก็จะสนุกสนานตามไปด้วย ใช้หนังสือที่มีเนื้อหาที่จะกระตุ้นความสนใจและให้เกิดการพูดคุยได้มาก ๆ หากหนังสือที่มีตัวละครและโครงเรื่องที่เด็กเล็กจะสามารถเชื่อมโยงด้วยและเข้าใจได้ เลือกหนังสือที่มีภาพวาดที่ละมุนดึงดูดสายตา ซึ่งสามารถมองเห็นได้ในระยะไกลสำหรับทารก

เลือกหนังสือง่าย ๆ มีสีสันและมีภาพเหมือนของจริงที่ชัดเจน หรือเป็นภาพวาดของสิ่งของที่คุ้นเคย และกิจกรรมที่เด็กทำทุก ๆ วัน หนังสือที่สะท้อนเรื่องราวในบ้านและเรื่องของเด็กวัยอนุบาล (ประมาณ ๒ - ๕ ขวบ) ช่วยสร้างความเข้าใจแก่เด็กและทำให้การอ่านเกี่ยวข้องโดยตรงกับเขา

หนังสือสามมิติ (pop-up books) และหนังสือที่มีชิ้นส่วนกระดาษเปิด - ปิดบนหน้าหนังสือ (flap books), หนังสือสัมผัส, หนังสือมีเสียง ช่วยกระตุ้นความสนใจและการมีส่วนร่วมของเด็ก ๆ และเฉพาะอย่างยิ่งเหมาะกับเด็กพิเศษ (เด็กที่มีความต้องการด้านการศึกษาพิเศษ) รวมถึงเด็กที่เข้าใจภาษาที่คุณกำลังอ่านอยู่น้อย แม้ว่าหนังสือเหล่านี้อาจจะไม่เหมาะกับการอ่านเป็นกลุ่มใหญ่ก็ตาม หนังสือที่ให้ความซับซ้อนมักได้รับความนิยมน้อย หนังสือที่เป็นคำคล้องจอง มีจังหวะเสียงและใช้คำ/วลีซ้ำไปซ้ำมาก็เหมาะสำหรับเด็ก เพราะมันจะช่วยในด้านความจำและความเข้าใจของเด็ก และพัฒนาทักษะการรู้หนังสือแรกเริ่มได้เป็นอย่างดี และยังเหมาะที่สุดสำหรับการส่งเสริมการมีส่วนร่วม (ออกเสียงไปพร้อม ๆ กัน ต่อคำ ตามคำ ได้อย่างคล่องปากเพราะความซ้ำของคำและวลีนั่นเอง)

สิ่งที่ต้องคำนึงถึงให้มากอีกประการหนึ่งคือ ช่วงความสนใจของเด็ก ทารก และเด็กวัยเตาะแตะต้องใช้หนังสือสั้น ๆ ที่ดึงความสนใจได้มาก ๆ หน่อย และอย่าใช้หลายเล่มจนเกินไป เด็กปฐมวัยตอนต้นนี้จำเป็นต้องใช้เวลาทำความเข้าใจภาพและคำ มากกว่าเด็กที่โตกว่าหรือปฐมวัยตอนกลางขึ้นไป เด็กที่โตกว่าโดยเฉพาะถ้าเป็นเด็กที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมฟังนิทานจากหนังสือเป็นประจำ จะมีความสนใจจดจ่อหรือ

มีสมาธิได้นานกว่า แต่ก็ยังจำเป็นต้องใช้หนังสือที่มีการกระตุ้นความสนใจมาก ๆ เช่นกัน พี่ระมัดระวังเรื่องความต้องการทางด้านอารมณ์ เช่น กลุ่มเด็กที่โตกว่าอาจจะชอบเรื่องที่กลุ่มเด็กเล็กกว่าบางคนรู้สึกกลัว นักกิจกรรมห้องสมุดหรือพัฒนาเด็กปฐมวัย (ผ่านหนังสือ) ต้องทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นเด็กตัวน้อย ๆ ที่มีช่วงพัฒนาการแตกต่างกัน เพื่อจะได้เสนอและสนองความต้องการที่ละเอียดอ่อนนั้นให้เหมาะสม และเพิ่มศักยภาพการเติบโตของเด็กอย่างมีคุณภาพ

สิ่งที่ต้องคำนึงในประการต่อมาคือ ต้องหลีกเลี่ยงหนังสือส่งเสริมให้เกิดการรับรู้การคิดแบบเหมารวม (stereotypes) อาทิ ให้ภาพรวมว่าชาวตะวันตกเป็นอย่างไร หรือคนในเอเชียเป็นอย่างไร ในลักษณะเหมารวม หากแต่เด็ก ๆ จะได้รับคุณค่าจากหนังสือยิ่งกว่าเมื่อคำนึงข้อความและ/หรือภาพ ที่มุ่งนำเด็กให้รู้จักอะไรอย่างหลากหลายและเที่ยงธรรม เช่น เป็นหนังสือในชุดที่ทำให้เด็ก ๆ ได้ประสบการณ์ของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอันหลากหลายของผู้คนในสังคมของเรา ได้รู้จักประเทศเพื่อนบ้านและอื่น ๆ ในโลกกว้าง อ่านหนังสือสองภาษาบ้างก็คงจะดีไม่น้อย แม้ว่าส่วนใหญ่เราจะอ่านเพียงภาษาเดียวก็ตามที

การส่งเสริมหนังสือที่ดีไม่ใช่แค่ **การเลือกเรื่องที่ดี** เท่านั้น แต่ยังเกี่ยวกับ **วิธีการในการสื่อสารไปถึงเด็กอย่างมีชีวิตชีวา** ด้วยแล้วแบบไหนล่ะคือวิธีที่ดีที่จะทำให้หนังสือมีชีวิตสำหรับเด็ก ๆ ? เด็ก ๆ ชอบฟังเสียงที่แตกต่างของตัวละครต่าง ๆ ใช้การแสดงออกทางสีหน้าและน้ำเสียง รวมถึงการเคลื่อนไหวของร่างกายให้มาก อุปกรณ์ประกอบ เช่น หมวก ผ้าพันคอ ของเล่นนุ่มนิ่ม ฯลฯ จะช่วยให้เด็ก ๆ เข้าใจและสนุกกับหนังสือ หรือบางทีจะนำเอาหุ่นมือมาเป็นตัวละครในเรื่องด้วยก็จะดีไม่น้อย ให้เขาจับสิ่งของที่นำมาเป็นอุปกรณ์ประกอบการอ่านนิทานด้วยก็ได้ จะทำให้เด็ก **“เข้าใจ”** และ **“ได้ใจ”** เด็กด้วย

ส่วนการดึงเด็กให้มีส่วนร่วมมีความแตกต่างกัน เด็กเล็ก ๆ ชอบที่จะร่วมต่อคำสุดท้ายในประโยคที่เป็นจังหวะ เด็กวัย ๓ - ๔ ขวบ ชอบเล่นบทบาทสมมติ เมื่อคุณครูบรรณารักษ์แนะนำการอ่าน **นิทานที่มีตัวละครเป็นสัตว์น้อย** คุณครูก็ขอให้เด็กวัย ๔ - ๕ ขวบ ในห้องสมุด จินตนาการว่าเขามีหูเหมือนหนูเสื่อและลำตัวมีลายเสื่อด้วย ซึ่งก็เป็นวิธีน่ารัก ๆ วิธีหนึ่งที่จะทำให้เหล่าเด็ก ๆ ตั้งใจซึมซับรับฟังเนื้อหา นิทาน การใช้เครื่องแต่งตัวก็เป็นที่นิยมกันมาก กิจกรรมศิลปะและการประดิษฐ์แบบง่าย ๆ ที่เกี่ยวข้อง

หนังสือก็สนุก และช่วยเสริมความเข้าใจ และความประทับใจด้วย ตัวอย่างเช่น เด็ก ๆ อาจจะทำหรือระบายสีหน้ากากเป็นสัตว์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่อง เป็นต้น

การจัดกิจกรรมแบบบูรณาการตามแก่นเรื่องก็เป็นวิธีที่ดี เราอาจใช้หนังสือนิทานเรื่อง **เกี่ยวกับสวนสัตว์** ร่วมไปกับหนังสือประเภทให้ข้อมูลความรู้ ที่ดึงดูดใจและมีกิจกรรมการทำหนังสือสามมิติ (pop-up pages) ที่มีสัตว์ต่าง ๆ ตามเนื้อเรื่อง สำหรับเด็กเล็ก หนังสือเรื่องเดียวกันนี้จะเหมาะกับกิจกรรมที่ทำไปพร้อมกับอุปกรณ์ที่เป็นสัตว์ และร้องเพลงที่เกี่ยวกับสัตว์

การพูดคุยและการเล่นสามารถเกิดขึ้นได้ตลอด ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการอ่านหนังสือร่วมกัน จะทำให้เด็ก ๆ เข้าใจสิ่งที่ได้ยินและเห็น เชื่อมโยงกับชีวิตของเขาเอง และได้พบกับความมหัศจรรย์

สู่บทสรุป...

ความมหัศจรรย์เป็นคำที่เหมาะสมที่สุดที่จะสรุปความ ว่าด้วยห้องสมุดเด็กปฐมวัยยุคใหม่ ซึ่งจะต้องมีกิจกรรมที่สร้างแรงบันดาลใจและได้ประโยชน์ และหนังสือภาพและหนังสือมากมายที่เป็นสิ่งกระตุ้นที่ดีเยี่ยมต่อการเรียนรู้ของทารกและเด็กเล็ก และด้วยกิจกรรมของห้องสมุดนี้แหละที่จะช่วยกระจายข่าวสารเกี่ยวกับห้องสมุดและการอ่าน กิจกรรมที่วางแผนมาดีและหนังสือที่เลือกมาอย่างดีจะนำส่งประโยชน์ต่อเด็กและครอบครัวได้มหาศาล ที่เยี่ยมที่สุดคือเต็มไปด้วยความสนุกสนาน และแน่นอน - เต็มไปด้วยความมหัศจรรย์

จากเรื่อง *Successful library activities for the early years and ways to promote books effectively* by Anne Harding (วิทยากรอบรมเชิงปฏิบัติการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการอ่านของเด็กและวัยรุ่น, ห้องสมุดเด็กและห้องสมุดโรงเรียน และการจัดเตรียมพิพิธภัณฑ์สำหรับวัยรุ่นและครอบครัว) ตีพิมพ์ในหนังสือ *Library Services from Birth to Five: Delivering the best start*. Carolyn Rankin and Avril Brock, ed. Brock, Facet Publishing, 2015.
<http://www.anneharding.net/successful-library-activities-early-years-effective-book-promotion.html>

Best Practices ห้องสมุดเพื่อเด็กปฐมวัย

ทำอะไร อย่างไร ที่ไหน

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (๑๙๘๙) ขององค์การสหประชาชาติ เน้นถึงสิทธิของเด็กทุกคนที่จะได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ สิทธิที่จะมีเสรีภาพในการเข้าถึงสารสนเทศ ทั้งที่เป็นวัสดุสิ่งพิมพ์ และโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้ความเท่าเทียมกันทุกคน ไม่จำกัดอายุ, ชาติพันธุ์, เพศ, ศาสนา, พื้นเพทางชนชาติและวัฒนธรรม, ภาษา, สถานะทางสังคม หรือทักษะและความสามารถของบุคคล

นี่ย่อมหมายความว่า เด็กตั้งแต่แรกเกิดมีสิทธิที่จะได้รับการพัฒนาศักยภาพของเขาในด้านต่าง ๆ และหนึ่งในนั้นคือศักยภาพในด้านภาษาและการอ่าน

ด้วยความตระหนักดังกล่าว สมาพันธ์สมาคมห้องสมุดนานาชาติ (IFLA) จึงได้กระตุ้นให้ห้องสมุดให้การบริการแก่เด็ก โดยพัฒนาคู่มือเพื่อเป็นแนวปฏิบัติสำหรับการให้บริการแก่เด็กเล็ก ซึ่งเป็นวัยที่แต่เดิมบรรณารักษ์และคนทั่วไปไม่ค่อยได้คิดถึง เพราะคิดว่ายังอ่านหนังสือไม่ออก แต่สมาพันธ์ห้องสมุดนานาชาติระบุไปเลยว่าจะต้องมีแนวปฏิบัติอย่างไรบ้าง สำหรับเด็กทารก (๐ - ๑๒ เดือน) และเด็กเล็ก

วัยเตาะแตะ (๑ - ๓ ขวบ) กับครอบครัวของเด็ก และให้การสนับสนุนหน่วยงานองค์กรที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการรู้หนังสือแรกเริ่มและบริการที่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็ก

และแม้ว่าห้องสมุดต่าง ๆ ตระหนักในความสำคัญของการจัดบริการเพื่อเด็กปฐมวัย และหลายแห่งเห็นว่าเป็นนวัตกรรมหนึ่งของห้องสมุดในยุคใหม่ ในยุคที่งานวิจัยด้านพัฒนาการทางสมองในช่วงปฐมวัยชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงผลที่ได้จากการพูดคุย การร้องเพลง และการอ่านหนังสือให้ทารกและเด็กวัยเตาะแตะฟัง สามารถทำได้มาซึ่งคำพูดและการสื่อสาร (เกิดการเรียนรู้ด้านการพูดและภาษา) สภาพแวดล้อมของเด็กมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาทักษะก่อนการอ่าน (pre-reading skills) ห้องสมุดหลายแห่งเข้าใจในหลักการแล้ว แต่ก็ยังมองไม่ออกว่าจะบริการแก่เด็กทารก เด็กวัยเตาะแตะ รวมถึงเด็กก่อนวัยเรียนได้อย่างไร จะทำแผนหรือโครงการอย่างไรดี

โมเดลหรือต้นแบบของห้องสมุดที่ได้ดำเนินการและประสบผลสำเร็จ จะเป็นแบบหรือแนวทางให้ห้องสมุดอื่น ๆ ได้นำไปประยุกต์ หนึ่งในห้องสมุดที่ถือได้ว่าเป็น best practice ในด้านบริการแก่เด็กปฐมวัย และประสบความสำเร็จ คือ ห้องสมุดแห่งรัฐนิวยอร์ก (New York State Library)¹ ซึ่งมีแผนการรู้หนังสือแรกเริ่ม (Early Literacy Plan) เริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์เพื่อจะหาแนวปฏิบัติต้นแบบ (best practices) เพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือแรกเริ่มของเด็กปฐมวัยในห้องสมุด จากการศึกษาพบว่า จะต้องมรูปแบบในการส่งเสริมการรู้หนังสือแรกเริ่มของเด็กปฐมวัย ที่น่าชื่นชม เป็นสากล และควรนำมาใช้เป็นโมเดลวิธีปฏิบัติ สำหรับแผนงานการรู้หนังสือขั้นต้นของเด็กปฐมวัยในห้องสมุดประชาชนของรัฐนิวยอร์ก มี ๓ โครงการ ได้แก่ **โครงการ “เด็กทุกคนพร้อมที่จะอ่าน” (Every Child Ready to Read) โครงการ “ห้องสมุดเพื่อครอบครัว” (Family Place Libraries) และ โครงการ “มาเธอร์ กู๊ส ออน เดอะ ลูส : ร้องเพลงเด็กร่วมกัน” (Mother Goose on the Loose)** แต่ละรูปแบบนำเสนอวิธีการที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง

1 ห้องสมุดแห่งรัฐนิวยอร์ก (New York State Library) เป็นส่วนหนึ่งของกรมการศึกษาทางวัฒนธรรม กระทรวงการศึกษาของมลรัฐนิวยอร์ก เป็นห้องสมุดเพื่อการวิจัย รวบรวมและจัดทำข้อมูลเพื่อสนับสนุนการทำงานของรัฐบาลท้องถิ่น มีหน่วยงานภายในห้องสมุดที่เรียกว่า สำนักพัฒนาห้องสมุด ทำงานร่วมกับห้องสมุดในรัฐ ๑๓ แห่ง ในการจัดบริการของห้องสมุดสู่ประชาชน นอกจากนี้สำนักพัฒนาห้องสมุดก็ยังเป็นผู้บริหารงบประมาณที่ได้รับจากรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นกระจายไปสู่โปรแกรมและบริการของห้องสมุดต่าง ๆ ด้วย

โครงการ “เด็กทุกคนพร้อมที่จะอ่าน” ยึดหลักการการให้ความรู้แก่พ่อแม่ ผู้เลี้ยงดูเด็กเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเด็กในการเสริมสร้างความพร้อมด้านการอ่าน โครงการ “ห้องสมุดเพื่อครอบครัว” ใช้พื้นที่ในห้องสมุดเพื่อการฝึกฝนและการเล่นเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์คือการรู้หนังสือแรกเริ่มของเด็กปฐมวัย สำหรับโครงการ “มาเธอร์ กู๊ส ออน เดอะ ลูส : ร้องเพลงเด็กด้วยกัน” คุณแม่อ่านนิทานให้หนูฟังจากหนังสือมาเธอร์ กู๊ส ออน เดอะ ลูส เป็นกิจกรรมประยุกต์งานวิจัยและหลักการเรียนรู้มาสู่กิจกรรมการอ่านนิทานให้เด็กฟัง ที่เรียกว่า สตอรี่ไทม์ (storytime) สำหรับเด็กก่อนวัยเรียน

ลงมาดูรายละเอียดและแผนของแต่ละโครงการ

๑. การให้ความรู้แก่พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูเด็กด้วยแนวคิด “เด็กทุกคนพร้อมที่จะอ่าน”

Every Child Ready to Read @ your library เป็นการร่วมมือกันระหว่าง

๒ หน่วยงานของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน คือ สมาคมห้องสมุดประชาชนและสมาคมเพื่อบริการห้องสมุดแก่เด็ก ซึ่งสนับสนุนให้เปลี่ยนวิธีปฏิบัติจากโปรแกรมสำหรับเด็กมาเป็นการให้ความรู้แก่พ่อแม่/ผู้เลี้ยงดูเด็ก ความคิดแรกเริ่มนี้เริ่มขึ้นในปี ๒๐๐๐ เพื่อตอบสนองต่อผลวิจัยทางการศึกษาระดับชาติที่พบว่า เด็กอเมริกันจำนวนมากเข้าสู่ระบบโรงเรียนโดยไม่มีทักษะการรู้หนังสือแรกเริ่มที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ที่จะอ่านหนังสือ ห้องสมุดประชาชนใช้ยุทธศาสตร์จากสถานที่ตั้งซึ่งมีอยู่ในชุมชนทั่วทุกแห่ง และสามารถเข้าถึงได้ทั้งเด็กก่อนวัยเรียนและครอบครัว ใครอยู่ใกล้ห้องสมุดที่ใดก็ไปที่นั่นได้

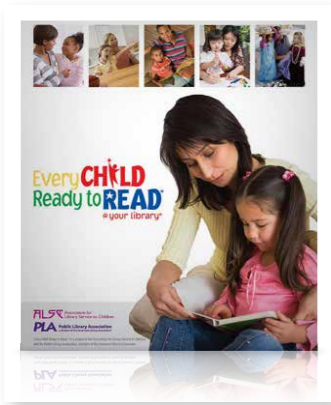
จากการหารือกันระหว่างหน่วยงานทั้งสองได้ข้อสรุปเป็นที่ชัดเจนว่า วิธีที่นำไปสู่ผลลัพธ์ของการรู้หนังสือแรกเริ่มที่ดีที่สุด สามารถทำให้ประสบผลสำเร็จได้โดยการให้การอบรมแก่พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูเด็ก ถ้าผู้ใหญ่กลุ่มแรกในชีวิตของเด็กได้เรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับความสำคัญของการรู้หนังสือแรกเริ่ม และวิธีการที่จะปลูกฝังทักษะความพร้อมเพื่อการอ่าน (pre-reading skills) จากที่บ้าน ก็จะส่งผลต่อความพยายามของห้องสมุดให้เพิ่มขึ้นได้เป็นทวีคูณ สิ่งที่จะลเลยไม่ได้ก็คือ การอบรมให้ความรู้แก่พ่อแม่ นั้น จะต้องอิงกับงานวิจัยในปัจจุบันให้มากที่สุด และต้องมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

โครงการชุดแรกของโครงการ “เด็กทุกคนพร้อมที่จะอ่าน” นี้ สร้างสรรค์ขึ้นโดยนักวิจัยระดับชาติ ดร. จี. ซี. ไวท์เฮิร์สท และ ดร. ซี. เจ. โลงนิกัน โดยทำการทดลองและประเมินผลจากโครงการนำร่องในห้องสมุดทั่วประเทศ และถอดบทเรียนจัดพิมพ์เผยแพร่ในปี ๒๐๐๔ ต่อมาในปี ๒๐๐๘ คณะทำงานเฉพาะกิจที่ร่วมกันของทั้งสองหน่วยงานได้ทำการวัดผลของโครงการ และได้ข้อสรุปว่า เนื้อหาสาระในการอบรมของโครงการเด็กทุกคนพร้อมที่จะอ่าน จะต้องปรับเปลี่ยนให้อยู่บนฐานของงานวิจัยใหม่ ๆ และเสนอแนะให้มีการปรับเนื้อหาสาระให้ทันการณ์อยู่เสมอ

ดร. ซูซาน ปี. นิวแมน และ ดร. ดอนน่า ซีลาโน ดำเนินการวิจัยและสร้างเนื้อหาสาระของโครงการเด็กทุกคนพร้อมที่จะอ่าน ชุดที่สอง ซึ่งพิมพ์เผยแพร่ในปี ๒๐๑๑ ในชุดที่สองนี้มีกรอบแนวปฏิบัติ ๕ ประการ (การพูดคุย การร้องเพลง การอ่าน การเขียน และการเล่น) และมีพื้นฐานอยู่บนหลักการดังต่อไปนี้

- การอ่านเป็นทักษะชีวิตที่จำเป็น
- การเรียนรู้ที่จะอ่านเริ่มต้นตั้งแต่เกิด
- พ่อแม่และผู้ดูแลเด็กเป็นครูคนแรกและเป็นครูที่ดีที่สุดของเด็ก
- การเรียนรู้ตลอดชีวิต คือบทบาทหลักของห้องสมุดประชาชน ดังนั้น ห้องสมุดประชาชน จะต้องสนับสนุนพ่อแม่และผู้เลี้ยงดูเด็กพัฒนาทักษะการรู้หนังสือแรกเริ่มของเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงหกขวบ
- “เด็กทุกคนพร้อมที่จะอ่าน” เป็นโครงการที่ให้ความรู้แก่พ่อแม่ผู้ปกครอง ให้พวกเขามีทักษะและกลยุทธ์ที่สามารถนำไปใช้เพื่อช่วยให้เด็กมีความพร้อมที่จะอ่าน

เด็กทุกคนพร้อมที่จะอ่าน โครงการ ๒ ได้จัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับบรรณารักษ์ที่จะเป็นผู้นำการอบรมให้แก่พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูเด็ก โดยมีการอบรม ๔ ครั้ง ซึ่งออกแบบมาให้ทั้งผู้ปกครองและเด็กเข้าร่วมพร้อมกันด้วย สารระในหนังสือคู่มือที่แจกให้กับผู้เข้าอบรมมีเนื้อหาเกี่ยวกับงานวิจัยเกี่ยวกับการรู้หนังสือแรกเริ่ม พัฒนาการของเด็ก การออกแบบกิจกรรมและการใช้พื้นที่สร้างสรรค์ (public space) เพื่อสร้างทักษะการรู้หนังสือแรกเริ่ม

๒. พื้นที่สร้างสรรค์ การแนะนำและการเล่นใน “ห้องสมุดเพื่อครอบครัว”

ห้องสมุดเพื่อครอบครัว เริ่มโครงการทดลองในปี ๑๙๗๙ ที่ห้องสมุดประชาชนมิดเดิล คันทรี ในเมืองเซ็นเตอร์รีช รัฐนิวยอร์ก เป็นลักษณะการอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับพ่อแม่ลูก โครงการนำร่องในครั้งนั้นถือเป็นนวัตกรรมของการเปิดห้องสมุดให้กับเด็กเล็ก และการให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็กในพื้นที่ของชุมชน ที่มีเครื่องอำนวยความสะดวกครบครัน (ในลักษณะห้องสมุดมีชีวิต) รูปแบบของโครงการนำร่องที่ห้องสมุดประชาชนมิดเดิล คันทรี ได้ขยายออกไปสู่ห้องสมุดต่าง ๆ ทั่วประเทศในเวลาต่อมา

“ห้องสมุดเพื่อครอบครัว” มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ห้องสมุดเป็นศูนย์กลางในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับเด็กปฐมวัย ให้ความรู้กับพ่อแม่ ส่งเสริมในด้านการรู้หนังสือแรกเริ่ม (emergent literacy / early literacy)² การขัดเกลาทางสังคม (socialization) และสนับสนุนให้ครอบครัวให้ความสำคัญกับเด็กแรกเกิดถึงสามขวบ **สาระหลักของโครงการนี้ คือ การเล่นเป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็กเล็ก** การจัดอบรมเชิงปฏิบัติแบ่งออกเป็น ๕ ครั้ง ประกอบด้วย

- การปฐมนิเทศและการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้หนังสือแรกเริ่ม
- การพัฒนาเด็กในด้านการพูด, การฟัง และภาษา
- พัฒนาการของเด็ก
- โภชนาการ
- ดนตรี, การเล่น และการออกกำลังกาย

เจ้าหน้าที่ของห้องสมุดจะได้รับการฝึกอบรมทั้งในด้านการจัดกิจกรรมในและนอกสถานที่ และการสร้างพันธมิตรกับชุมชน

2 การรู้หนังสือแรกเริ่ม หรือบางแห่งเรียกว่า ภาษาแรกเริ่ม หมายถึง พฤติกรรมการอ่านและการเขียนของเด็กปฐมวัยหรือการรู้หนังสือของเด็กก่อนที่จะเด็กจะเรียนรู้ภาษาอย่างเป็นทางการ

พื้นที่เพื่อครอบครัว (family place) เป็นส่วนสำคัญของโครงการนี้ ซึ่งเป็นโครงการคุณภาพที่นำไปสู่ภาคปฏิบัติในห้องสมุดมากกว่า ๔๐๐ แห่ง ใน ๒๗ มลรัฐของสหรัฐอเมริกา เป็นการเจาะกลุ่มเป้าหมายเพิ่มให้กับห้องสมุดที่เน้นไปที่เด็กแรกเกิดถึง ๓ ขวบ (ต้องมีคุณแม่ คุณพ่อ หรือพี่เลี้ยง มาด้วย) มีพันธกิจในการใช้พื้นที่สร้างสรรค์และการอุทิศเวลาของเจ้าหน้าที่ห้องสมุด นอกจากนี้โครงการนี้ยังต้องใช้งบประมาณเริ่มแรกค่อนข้างสูงในด้านการจัดหาทรัพยากร ซึ่งมีทั้งของเล่น อุปกรณ์เฟอร์นิเจอร์ อันได้แก่ โต๊ะ เก้าอี้ ชั้นวางของ ฯลฯ และการตกแต่งสถานที่ใหม่

๓. กิจกรรมประจำห้องสมุด “มาเธอร์ กูส ออน เดอะ ลูส”

โครงการนี้ประกอบด้วยกิจกรรมการร้องเพลงเด็ก (โดยนำมาจากหนังสือรวมเพลงกล่อมเด็กยุคก่อนที่มีลักษณะเหมือนเป็นนิทานคำกลอนสั้น ๆ ชื่อหนังสือ “มาเธอร์ กูส ออน เดอะ ลูส”) สำหรับเด็กวัยแรกเกิดถึง ๓ ขวบ ใช้เวลาครั้งละ ๓๐ นาที พัฒนาขึ้นโดย ดร. เบ็ตซี ไดแมนท์-โคเฮน ผู้นำเอาหลักในการจัดกิจกรรมของห้องสมุดมาประสานกับวิธีการ “3 L - Listen, Like, Learn” (ฟังแล้วชอบก่อนจึงเกิดการเรียนรู้) ของ บาร์บารา เคส-เบ็กส์ ซึ่งเป็นวิธีการสอนดนตรีให้กับเด็กเล็ก

ไดแมนท์-โคเฮน จัดให้มีโปรแกรมนี้สัปดาห์ละครั้งที่ห้องสมุดหนังสือภาพสำหรับเด็ก รูธ ยูธ ริง (Ruth Youth Wing) ของพิพิธภัณฑสถานชาติอิสราเอลในเยรูซาเลม ดำเนินการอยู่หลายปี ก่อนที่จะนำไปสู่เมืองบัลติมอร์ ในรัฐแมริแลนด์ สหรัฐอเมริกา ในปี ๑๙๙๙ กิจกรรมร้องเพลงด้วยความเบิกบานใจของเด็ก ๆ นี้ได้รับความนิยมอย่างมากและมักจะจัดขึ้นเป็นประจำในห้องสมุดหลาย ๆ แห่ง นอกจากนี้ในศูนย์รับเลี้ยงเด็กต่าง ๆ ก็นิยมนำไปจัดเป็นกิจกรรมเสริมประสบการณ์เช่นกัน

พันธกิจของโครงการนี้คือ การให้เด็กมีส่วนร่วมและการให้ความรู้แก่เด็กทารกถึงวัย ๓ ขวบ ด้วยความร่วมมือของพ่อแม่ ผู้ดูแลเด็ก และชุมชน โดยใช้โปรแกรมที่เป็นความบันเทิงและเป็นกลยุทธ์สร้างสรรค์ ที่มุ่งหวังเพาะหว่านและปลูกฝังทักษะการรู้หนังสือขั้นต้นและทักษะการเรียนรู้ให้แก่เด็ก บรรณารักษ์จะเป็นผู้อำนวยความสะดวกมากกว่าที่จะเป็นผู้นำเสนอหรือผู้สอน

โครงการ มาเธอร์ กูส ออน เดอะ ลูส เป็นลักษณะของกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นประจำในห้องสมุด ซึ่งต่อมาพัฒนาเป็นสตอรีไทม์ (storytime) ซึ่งออกแบบมาสำหรับเด็กเล็ก มีการออกเสียงสัมผัสสระ ร้องเพลง เล่นนิ้วมือและท่าทาง และใช้รูปแบบของการทำซ้ำ ๆ ที่เด็กสามารถคาดเดาได้

บรรณารักษ์ต้องเข้าอบรมกรอบการทำงาน ๑๐ ครั้ง เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบเต็มวัน ซึ่งรวมถึงการให้ข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยด้านพัฒนาการทางสมองในปัจจุบัน การเล่นเพื่อการพัฒนา และฝึกปฏิบัติการในการจัดกิจกรรม

เมื่อได้แนวคิด แนวทางเพื่อทำให้เกิดเป็นห้องสมุดสำหรับเด็กปฐมวัย จากที่ผู้รู้ได้ศึกษาและประเมินผล จนออกมาเป็นสูตรแห่งความสำเร็จ บัดนี้ถึงเวลาลงมือปฏิบัติการจากที่ได้ต้นแบบมาจากสิ่งที่เรียกว่า Best Practice ผลที่เกิดขึ้นจะเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่เรียกว่า “Best – ดีที่สุด” สำหรับเด็กปฐมวัยหรือไม่ อยากได้คำตอบจากผู้ทุ่มเทเพื่อปฏิบัติการอันยิ่งใหญ่ในครั้งนี่

ในปี ๒๐๐๒ *Mother Goose on the Loose* ได้รับรางวัล Godfrey Award รางวัลยอดเยี่ยมสำหรับโปรแกรม (กิจกรรม) สำหรับเด็กและครอบครัวในห้องสมุดสาธารณะ

ในแต่ละปีวารสาร *Public Library* จะคัดเลือกบทความที่โดดเด่นและมีคุณลักษณะที่ดีที่สุดให้เป็นบทความยอดเยี่ยมประจำปี ในปี ๒๐๐๔ รางวัลชนะเลิศ ได้แก่บทความเรื่อง “*Mother Goose on the Loose : การประยุกต์งานวิจัยทางสมองไปสู่โปรแกรมสำหรับเด็กปฐมวัยในห้องสมุดประชาชน*” บทความนี้ตีพิมพ์ในฉบับเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ ๒๐๐๔

ในปี ๒๐๐๔ เบ็ตซี ไคแมนท์-โคเฮน ได้รับเลือกจากวารสารห้องสมุด *Library Journal* ให้เป็นหนึ่งในนักเคลื่อนไหวที่มีอิทธิพล : ผู้สร้างอนาคตให้กับห้องสมุด (“Movers and Shakers”) ความสำเร็จส่วนใหญ่มาจาก *Mother Goose on the Loose* ผลจากการได้รับเลือกในครั้งนั้น ทำให้สำนักพิมพ์ Neal-Schuman (สำนักพิมพ์ของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน อยู่ในชิคาโก) เชิญให้เธอเขียนหนังสือเรื่อง *Mother Goose on the Loose* จากนั้นห้องสมุดทั่วประเทศก็เรียกร้องให้มีการฝึกอบรมปฏิบัติการขึ้น

บริการของห้องสมุดสำหรับเด็กปฐมวัยในสหรัฐอเมริกาหลายแห่งจัดให้มีโปรแกรม *Mother Goose on the Loose* เป็นโปรแกรม/กิจกรรมประจำห้องสมุด (สำหรับเด็กทารก และวัย ๑ - ๓ ขวบ) นอกจากนี้ *Mother Goose on the Loose* ก็ยังได้รับความนิยมนำไปใช้ในกิจกรรมเสริมประสบการณ์ของหลักสูตรเด็กอนุบาล (วัย ๓ - ๕ ขวบ)

ในปี ๒๐๑๓ ห้องสมุดแห่งรัฐนิวยอร์ก ทำการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการจัดกิจกรรมของโปรแกรมการรู้หนังสือของเด็กปฐมวัยในห้องสมุด และคัดเลือกให้ *Mother Goose on the Loose* เป็นหนึ่งในสามของกิจกรรมที่เป็น best practices ทั้งในด้านคำชื่นชม และมีความเป็นสากล

ในรายงานปี ๒๐๑๕ เรื่อง Brain-Building Powerhouses : How Museums and Libraries Can Strengthen Executive Function Life Skills ที่จัดพิมพ์โดยสถาบันครอบครัวและการทำงาน (Families and Work Institute) ร่วมกับสถาบันพิพิธภัณฑ์ และการบริการห้องสมุด ยกย่องให้ *Mother Goose on the Loose* เป็นต้นแบบแนวปฏิบัติในระดับชาติ และจัดเป็นแนวปฏิบัติในการ “สร้างสมอง” ที่ส่งเสริมให้เกิดทักษะสมอง EF (executive function skills / ชุดกระบวนการทางความคิดเพื่อชีวิตที่สำเร็จ)

ที่มา : <http://www.mgol.net/about/history/>

ปฏิบัติการอันแสนสนุกในห้องสมุดต่างๆ ที่กลายเป็น “ต้นแบบระดับชาติ”

คุณแม่วัย ๓๔ ปี คนหนึ่งได้เล่าว่า เธอเป็นผู้เข้าไปร่วมกิจกรรมเวิร์คช็อปในห้องสมุดซึ่งแต่เดิมเป็นห้องสมุดเล็ก ๆ แต่ปัจจุบันได้รับยกย่องให้เป็นห้องสมุดต้นแบบในฐานะห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย (และพ่อแม่) เธอรู้สึกว่าเป็นการพลิกเปิดหน้าหนังสืออันแสนสนุกในห้องสมุด

เธอและลูกน้อยวัย ๒๐ เดือน เป็นหนึ่งในกลุ่มพ่อแม่อีกหลาย ๆ คน พร้อมลูกเล็กเด็กน้อยที่เข้าร่วมการจัดกิจกรรมรายสัปดาห์ของห้องสมุดมิตเดิล คันทรี (ในเมืองเซ็นเตอร์ริช รัฐนิวยอร์ก) กิจกรรมนี้มีชื่อว่า เวิร์คช็อปพ่อแม่กับลูก (Parent / Child Workshop) **“ฉันเห็นว่าโปรแกรมนี้มีประโยชน์มาก ฉันเป็นแม่ที่ไม่ได้ออกไปทำงานนอกบ้าน และเพราะแถวบ้านก็ไม่ค่อยมีครอบครัวที่มีเด็กเล็กที่ลูกจะได้เล่นด้วย”** คุณแม่คนนี้จึงเห็นเป็นการดีที่ลูกจะได้ไปเล่นกับเด็กอื่น ๆ และเธอก็จะได้พบปะพูดคุยกับพ่อแม่คนอื่น ๆ

ตลอดการประชุมเชิงปฏิบัติการที่จัดขึ้น ๕ สัปดาห์ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย และสมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้เลี้ยงดูเด็ก มาพร้อมกันกับเด็กเล็ก ๆ วัยไม่เกิน ๓ ขวบ ทั้งผู้ใหญ่และเด็กนั่งกันอยู่บนพื้นห้อง และเล่นของเล่นหลายอย่าง, ร้องเพลงเด็กร่วมกัน, ต่อบล็อก, ทำกิจกรรมงานประดิษฐ์ ฯลฯ ผู้อำนวยการห้องสมุดเข้าใจดีว่า **“คุณพ่อคุณแม่หลายคนไม่รู้ว่าจะเล่นกับลูกอย่างไร”** ห้องสมุดจึงทำหน้าที่ **“แนะนำวิธีการเล่น และเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กปฐมวัยมาพูดคุยในหัวข้อเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กด้วย”** แนวคิดโดยรวมก็คือ การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับเด็ก เด็กเล็กเรียนรู้โดยการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ และยิ่งผู้ปกครองมีปฏิสัมพันธ์ด้วยมาก เด็กก็จะยิ่งเรียนรู้ได้มากขึ้น

นี่คือการทำให้มีพื้นที่สำหรับครอบครัวในห้องสมุด หรืออีกนัยหนึ่งคือ ทำให้ห้องสมุดเป็นบ้านของเรา (Family Place) ซึ่งเริ่มในห้องสมุดแห่งนี้มาตั้งแต่ปี ๑๙๗๔ โดยบรรณารักษ์ แซนต์ ไพนเบอร์รี่ วิธีการคือ ให้พ่อแม่และลูกเล่นและทำกิจกรรมร่วมกันในห้อง ๆ หนึ่ง เด็ก ๆ และพ่อแม่ได้เรียนรู้ด้วยกัน ด้วยคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดที่ได้รับการอบรมมาในด้านการศึกษาปฐมวัย

การประชุมเชิงปฏิบัติการหรือเวิร์คช็อป เป็นโปรแกรมหลักของโครงการห้องสมุดเพื่อครอบครัว (Family Place Library) มีการจัดตกแต่งพื้นที่ห้องสมุดให้เหมาะกับการนำเด็ก ๆ และพ่อแม่มาอยู่ร่วมกันและเรียนรู้ไปด้วยกัน

ใครจะเชื่อว่า เด็ก ๆ รอวันไปห้องสมุด มีผู้บันทึกภาพของเด็ก ๆ มายังห้องสมุดดังนี้

เด็กเล็ก ๆ ที่มาห้องสมุดประชาชนมิตเดิล คันทรี ในเมืองเซ็นเตอร์ริช รัฐนิวยอร์ก มักจะดึงมือคุณแม่ให้คุณแม่ให้รับเดินผ่านหลายสิ่งอย่างเพื่อไปยัง พื้นที่สำหรับครอบครัว (Family Place) - พื้นที่แห่งความสำราญของเด็กปฐมวัยที่มีอาณาบริเวณ ๖,๐๐๐ ตารางฟุต เด็กบางคนกระโดดเข้าไปในเรือที่เป็นชั้นวางหนังสือ บางคนก็ตรงไปที่โต๊ะเล่นเลโก้, โรงละครหุ่นมือ, เข้าไปนั่งอยู่ในหลุมนึ่ม ๆ รูปสิงโตหรือบางคนก็นั่งบนตักผู้ปกครองพร้อมกับอ่านหนังสือภาพ

พันธกิจของห้องสมุดที่เรียกว่า Family Place Libraries หรือห้องสมุดที่เป็นบ้านของเรา คือการเพิ่มพูนความสามารถของห้องสมุดด้วยความตระหนักถึงศักยภาพของตน ในฐานะที่เป็นศูนย์ของชุมชนในด้านการพัฒนาเด็กและครอบครัว ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของพ่อแม่และชุมชนโดยเริ่มตั้งแต่แรกเกิด

แต่เมื่อก่อนมิได้เป็นเช่นนี้...

เมื่อแซนดี ไฟนเบอร์ก ผู้อำนวยการของห้องสมุดเริ่มมาเป็นบรรณารักษ์เด็กที่ห้องสมุดมิเดิล คันทรี ในปี ๑๙๗๑ ห้องสมุดแทบไม่มีบริการให้กับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ขวบ เลย ในยุคที่เราต่างก็เชื่อกันว่า เด็กจะฟังนิทานจากการอ่านได้ก็ต้องอายุ ๓ ขวบขึ้นไป พ่อแม่ผู้ปกครองหากเข้ามาในห้องสมุดพร้อมเด็ก ถ้าเด็กไม่สามารถอยู่นิ่ง ๆ ได้ ก็หมายความว่า จะถูกกีดกันออกไปด้วยเหตุผลว่าเด็กยังไม่พร้อม - นี่เป็นความคิดของยุคนั้น ต่างจากบรรณารักษ์ผู้สร้างมิติใหม่ให้ห้องสมุดจนกลายเป็นต้นแบบของห้องสมุดเด็กปฐมวัย !

การเปลี่ยนแปลงเริ่มขึ้นเมื่อบรรณารักษ์ผู้นี้ลาคลอด

เธอนึกย้อนถึงความคิดแต่หนหลัง “**สามีนั่นออกไปทำงานขณะที่ฉันยืนสะอื้นอยู่หน้าประตู ‘คุณได้ออกไปทำงาน แต่ฉันต้องดูแลลูก !’ ฉันต้องอยู่คนเดียว**” อีกทั้งชุมชนในลองบีชแลนด์ย่านที่เธออยู่แทบไม่มีสถานที่ไหนให้ออกไปพบปะกับใคร ๆ “**เมื่อนั่นกลับมาทำงานหลังจากลาไป ๕ เดือน ฉันก็ตั้งใจว่า ฉันต้องทำอะไรสักอย่างสำหรับพ่อแม่ที่ต้องเลี้ยงดูเด็ก ตลอด ๙ ปี ที่ฉันเป็นบรรณารักษ์เด็ก ฉันคิดแต่เรื่องที่จะทำให้กับพ่อแม่เหล่านี้ !**”

สร้างศูนย์กลางสำหรับพ่อแม่ที่ต้องเลี้ยงดูเด็ก

แซนดี ไฟเบอร์ก ใช้เวลาเป็นปีในการรวบรวมความคิดเห็นต่าง ๆ เธอแวะไปที่ศูนย์ข้อมูลเด็กปฐมวัยที่ห้องสมุดประชาชนนิวยอร์กสาขาหนึ่ง ซึ่งที่นั่นมีพื้นที่ให้เด็กเล่นด้วยเก้าอี้โยก หัวหน้าที่เธอจะอนุญาตให้เธอวางของเล่นเด็กไว้ใน ‘ห้องของชุมชน’ สักอาทิตย์ละวันไหม ? และคำตอบคือ - ได้ จากนั้นเธอก็นึกถึงข้อมูลที่จำเป็นสำหรับพ่อแม่มือใหม่ คิดแล้วก็ติดต่อผู้อำนวยการในด้านโภชนาการ, การพูดและภาษา, การเคลื่อนไหว (กล้ามเนื้อมัดใหญ่ มัดเล็ก), พัฒนาการเด็ก เพื่อขอให้มาเป็นวิทยากรอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับครอบครัวมือใหม่ตามหัวข้อที่จัด

เริ่มแรกทีเดียว “วิทยากรหลายท่านถามว่า **‘เราจะบรรยายให้กับพ่อแม่ยังไงถ้าเด็ก ๆ ก็อยู่ในห้องด้วย?’** ฉันบอกว่า **‘คุณไม่ต้องใช้การบรรยาย คุณแค่เดินไปรอบ ๆ ห้องแล้วพูดคุยกับพวกเขาเท่านั้น’** วิทยากรบางคนก็ยังคงบอกว่า **‘เราไม่รู้ล่ะ ว่าทำแบบนี้จะได้ผลหรือเปล่า’**”

ในที่สุดบรรณารักษ์ไฟแรงก็หาทางเชิญชวนพ่อแม่มือใหม่ได้ ๒๕ ราย ให้มาเข้าเวิร์คช็อปแบบไม่เป็นทางการที่ห้องสมุด เธอไม่ได้ประกาศโฆษณาแน่ละมีความวิตกอยู่ไม่น้อย แล้วมันก็ใหม่มาก ทั้งในแง่ของแนวคิดและวิธีการแล้วเป็นอย่างไรต่อ ?

“หลังจากวันแรก ก็มีอีก ๔๐ คน มาลงชื่อรอ มันทำให้ฉันตะลึงเลยล่ะ”

การอบรมเชิงปฏิบัติการเกิดขึ้นอีกหลายครั้ง การพบปะของชุมชนที่ห้องสมุดมีคนมากขึ้น หนังสือเด็กและหนังสือสำหรับการเลี้ยงดูลูกเพิ่มจำนวนขึ้น และในที่สุด ห้องก็ได้รับการปรับปรุงตกแต่งใหม่ให้เป็นห้องใหญ่ที่เป็นพื้นที่สำหรับเด็ก, ครอบครัว และขยายไปถึงชุมชน ชื่อเสียงของห้องสมุดมิเดิล คันทรี เริ่มขจรขจาย ดึงดูดให้ผู้คนมาใช้บริการที่ถือว่าเป็นมิติใหม่ของห้องสมุดแห่งนี้ ดึงดูดให้บรรณารักษ์ห้องสมุดอื่น ๆ หันมาสนใจในกิจกรรมที่ถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมของห้องสมุด ดึงดูดให้ผู้บริหารให้ความสนใจในฐานะที่ห้องสมุดเป็น “ศูนย์เครือข่าย” (hub) แห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนที่สามารถทำงานเชื่อมกับเครือข่ายอื่น ๆ อีกมากมาย

ดาวรหัสแสง : รุดสนิรท่นำไปสู่การเป็น “ต้นแบบ” ระดับชาติ

องค์กรห้องสมุดเพื่ออนาคต (Libraries for the Future) ซึ่งเป็นองค์กรระดับชาติได้เสนอให้การสนับสนุนห้องสมุดมิตเดิล คันทรี ในปี ๑๙๙๖ หลังจากดำเนินการค้นหาทั่วประเทศเพื่อจะหารูปแบบโครงการ / กิจกรรมสำหรับพ่อแม่ (เพื่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย) ในห้องสมุดประชาชน

เหตุผลสำคัญที่ห้องสมุดมิตเดิล คันทรี ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรห้องสมุดเพื่ออนาคตในฐานะต้นแบบของ “ห้องสมุดในฐานะพื้นที่ของครอบครัว” เนื่องจากเป็นห้องสมุดที่สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน พื้นที่ที่จัดไว้สำหรับครอบครัวที่มีเด็กเล็กดูอบอุ่นและเป็นมิตร ทำให้เป็นรูปแบบของพื้นที่สร้างสรรค์ (public space) แบบใหม่ และมันก็ยังเป็นการเพิ่มโอกาสให้เด็ก ๆ ได้เกี่ยวข้องกับหนังสือด้วยความเพลิดเพลินไปตลอดชีวิตของพวกเขาเลยทีเดียว โดยการยึดโยงเอางานวิจัยใหม่ ๆ ที่เน้นเกี่ยวกับช่วงปฐมวัยตอนต้นซึ่งเป็นช่วงเวลาสำคัญของชีวิตเพื่อสร้างองค์ประกอบของการรู้หนังสือก่อนที่เด็กจะเรียนรู้ที่จะอ่าน

องค์กรห้องสมุดเพื่ออนาคต ช่วยฉายแสงให้โครงการห้องสมุดในฐานะพื้นที่ของครอบครัว ของห้องสมุดมิตเดิล คันทรีเจ็ดรัฐไปทั่วประเทศ ด้วยการชี้แนะให้ห้องสมุดทั้งหลายมองเห็นแนวทางใหม่ในการบริการเด็ก และยังร่วมกันปรับปรุงหลักและวิธีการของโปรแกรมไปสู่การเป็น “รูปแบบจำลอง” ที่สามารถนำไปทำซ้ำได้ มีการนำผลการศึกษาวิจัยเข้ามาสู่ภาคปฏิบัติการ การเวิร์คช็อปพ่อแม่/ลูกยังคงเป็นแกนหลักของ “ตัวแบบ”

ที่สร้างขึ้นใหม่ในชื่อ Family Place Libraries (ห้องสมุดเพื่อครอบครัว) แต่โครงสร้างมีเพิ่มมากขึ้น - อย่างเช่น จัดให้มีสื่อมัลติมีเดียเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก จัดบริเวณพื้นที่ทางกายภาพให้เหมาะกับการต้อนรับเด็กเล็ก (ใช้สีสันทันทีมีชีวิตชีวา, ชักกลิ้งเหลี่ยมมุมของเฟอร์นิเจอร์ ฯลฯ), และมีการออกไปจัดนอกสถานที่เพื่อบริการชุมชน ด้วยทักษะที่ชำนาญการในการสร้างพันธมิตรขององค์กรห้องสมุดเพื่ออนาคต ทำให้โครงการห้องสมุดเพื่อครอบครัว ได้ขยายบทบาทเข้าไปในศูนย์ราชการต่าง ๆ ด้วย โดยร่วมงานกับหน่วยบริการชุมชนต่าง ๆ เพื่อจัดกิจกรรมแนะนำให้มาใช้บริการที่ “จัดเต็ม” ได้ในห้องสมุด

จากการทำงานร่วมกันขององค์กรห้องสมุดเพื่ออนาคต และห้องสมุดมิตเดิล คันทรี ในที่สุดก็สามารถฝึกอบรมบรรณารักษ์ได้ทั่วประเทศเพื่อให้ต้อนรับสมาชิกของชุมชนที่ครั้งหนึ่งเคยเชื่อกันว่ายังเด็กเกินไปสำหรับหนังสือ ส่วนพ่อแม่และผู้เลี้ยงดูเด็กก็ได้มุมมองใหม่ในฐานะที่เป็นครูคนแรกและเป็นครูที่สำคัญที่สุดของลูก เป็นผู้เปิดหน้าหนังสือให้ลูกก่อนที่ลูกจะเปิดด้วยตัวเองในเล่มต่อไป ต่อไป จนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในภายภาคหน้า

“การร่วมมือสนับสนุนเพื่อสร้างสรรค์ ‘ต้นแบบ’ นี้ ได้รับความเชื่อถือและยินยอมว่าเป็นหนึ่งในรูปแบบที่ได้รับคำชมว่ามีมาตรฐานสูง” ผู้บริหารโครงการได้กล่าวกับวารสาร Zero to Three ของศูนย์แห่งชาติเพื่อทารก เด็กเล็ก และครอบครัว ที่ออกประจำทุกสองเดือน อุทิศหน้ากระดาษทั้งเล่มให้กับเรื่องของ Family Place Libraries (ฉบับเดือนธันวาคม ๒๐๐๐ - มกราคม ๒๐๐๑) ผู้เชี่ยวชาญในด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย การรู้หนังสือแรกเริ่ม การออกแบบสถาปัตยกรรม การทำงานเพื่อสังคม และบรรณารักษศาสตร์ ยกย่องให้เป็น “การปฏิรูปห้องสมุดเพื่อชุมชน” ซึ่งไม่ใช่เป็นห้องสมุดที่ “มีแค่หนังสือและข้อมูลเท่านั้น” แต่ยังเป็นสถานที่ที่ “สร้างความสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสาร รวมถึงการเรียนรู้ด้วยตัวเองไปตลอดชีวิตตั้งแต่วัยแรกเกิดด้วย”

ทุกวันนี้ โครงการห้องสมุดเพื่อครอบครัว ดำเนินการในห้องสมุดมากกว่า ๔๐๐ แห่ง ใน ๒๗ มลรัฐของสหรัฐอเมริกา และมีห้องสมุดใหม่ ๆ เข้าร่วมเครือข่ายเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี

การสร้างสรรค้โปรแกรมระดับชาติ

จากการทำงานร่วมกับห้องสมุดมิตเดิล คันทรี องค์กรห้องสมุดเพื่ออนาคตได้ปรับแต่งองค์ประกอบของ “ห้องสมุดเพื่อครอบครัว” ให้เป็นกรอบการทำงานที่ห้องสมุดทั่วประเทศนำไปปฏิบัติได้ องค์กรห้องสมุดเพื่ออนาคตร่วมกับห้องสมุดมิตเดิล คันทรี จัดให้มีการอบรมให้กับบรรณารักษ์ กำกับดูแลด้านกระบวนการและให้การสนับสนุนห้องสมุดเครือข่ายที่มีทั่วประเทศ เพื่อปรับเปลี่ยนไปสู่การเป็นศูนย์กลางเพื่อการพัฒนาสุขภาพของเด็ก

ไม่ว่าจะเป็นในเมืองหรือในชนบท “ห้องสมุดเพื่อครอบครัว” ได้กลายมาเป็นศูนย์กลางที่มีชีวิตชีวาในชุมชน เป็นห้องสมุดที่สร้างการเชื่อมโยงสื่อสารระหว่างเพื่อนบ้าน สนับสนุนบทบาทของพ่อแม่ในฐานะที่เป็นครูคนแรกของเด็ก แทรกการฝึกและสอนเพื่อทักษะการเรียนรู้ หนังสือแรกเริ่มของเด็กปฐมวัย และปลูกฝังให้รักการอ่านและการเรียนรู้ไปตลอดชีวิต

ห้องสมุดเพื่อครอบครัว จัดให้มี

- การเวิร์คช็อปพ่อแม่ / ลูก ๕ ครั้ง (๕ สัปดาห์) โดยมีผู้เชี่ยวชาญทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครอง
- บริเวณพื้นที่ซึ่งออกแบบมาเป็นพิเศษสำหรับเด็กเล็กและพ่อแม่ผู้ปกครองของพวกเขา
- การจัดโปรแกรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กเล็ก
- จัดให้มีหนังสือ ของเล่น วิดีโอ เพลงและสื่อ/วัสดุอื่น ๆ สำหรับทารก เด็กวัยเตาะแตะ และพ่อแม่ผู้ปกครอง ที่พร้อมให้บริการ
- โอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่เน้นเกี่ยวกับการรู้หนังสือแรกเริ่ม ความพร้อมด้านการอ่าน และการให้ความรู้แก่พ่อแม่ผู้ปกครอง
- การจัดกิจกรรมนอกสถานที่สู่ประชากรกลุ่มใหม่ ๆ และผู้ด้อยโอกาส

เวิร์คช็อปพ่อแม่-ลูก : ใครบ้างที่ห้องสมุดก็สนุกเหมือนกัน

“หนูจะขี่ม้าโยก !” เสียงตะโกนของหนูน้อยกระโปรงแดงวัย ๒ ขวบกว่า ๆ ขณะทีวี่งเข้าไปใน ‘ห้องของชุมชน’ ที่ห้องสมุดพอร์ต วอชิงตัน

คุณแม่เดินตาม ก้าวไปที่ละก้าวอย่างช้า ๆ แม่หนูชุดแดงคนเดิมที่กำลังวุ่นอยู่กับการลาก “เครื่องตุ๊ดตู่” ไป ๆ มา ๆ ห้องนี้จัดขึ้นสำหรับการเวิร์คช็อปพ่อแม่ - ลูกครั้งที่ ๓ จากทั้งหมด ๕ ครั้ง ส่วนอีกคน พ่อหนูขาวร็อกกำลังจับไม้ค้ำทำร้องเพลงอยู่มุมห้อง ใกล้ ๆ กัน มีชั้นวางของเล่นหลากหลายเรียงรายเป็นแถวยาว ดึงดูดเด็ก ๆ เข้ามา ถัดจากของเล่นเป็นชั้นวางหนังสือภาพ ด้านหลังห้องมีโต๊ะบริการของว่าง ช่าง ๆ วางโชว์หนังสือเกี่ยวกับอาหารเพื่อสุขภาพ นักโภชนาการยืนอยู่ข้าง ๆ โต๊ะเดียวกันนี้

พี่เลี้ยงเด็กคนหนึ่งเดินไปรับบริการขนมบราวน์ เธอกินไปคำหนึ่งแล้วก็หยิบหนังสือตำราอาหารสูตรโปรตีนสูง และ “เคล็ดลับการเลี้ยงดูเด็กวัยเตาะแตะ” มาพลิกอ่าน เด็กชายตัวเล็ก ๆ ที่มากับเธอถลาเข้ามา

นักโภชนาการหยิบขนมให้พ่อหนูน้อยชิมไปคำหนึ่ง เด็กคนอื่น ๆ และผู้ใหญ่เดินเตร่กันอยู่แถวห้องครัวจำลองหรือบ้านตุ๊กตา กินไปด้วยคุยไปด้วย “เรื่องผักเป็นเรื่องที่น่าท้วง ถ้าเราให้ลูกกินแต่พวกชีเรียล” (อาหารเข้าที่นิยมกันในอเมริกา ทำจากข้าวโอ๊ต รูปร่างกลม ๆ มีรูตรงกลางเหมือนโดนัทเล็ก ๆ กินกับนมเป็นอาหารเช้า เป็นที่โปรดปรานของเด็ก ๆ) นั่นก็หมายความว่าเราต้องให้เด็กได้มีโอกาสกินอาหารประเภทที่มาจากผักใบเขียวด้วย” นักโภชนาการมานแนะนำเรื่องอาหารสำหรับเด็กเล็กในห้องสมุดสำหรับครอบครัวเป็นครั้งคราว ปกติแล้วเธอทำงานประจำโรงพยาบาล

บรรยากาศโดยรอบของการเวิร์คช็อปในสัปดาห์ที่สาม เต็มไปด้วยความเพลิดเพลิน ประเดิมในช่วงต้น ๆ ด้วยการที่พ่อแม่ได้สร้างสังคมกับผู้ใหญ่คนอื่น ๆ แบ่งปันข้อมูล แลกเปลี่ยนความคิด ส่วนเด็ก ๆ ก็เล่นกัน หรือกำลังเล่นอยู่ใกล้ ๆ กัน แม้จะไม่ได้เล่นด้วยกัน แต่ก็ยังคงเป็นการสร้างสังคม และบางคนที่เล่นด้วยกัน อย่างเด็กสองคนที่กำลังวุ่นอยู่กับโทรศัพท์ของเล่น รวากับกำลังโทรคุยกันอยู่

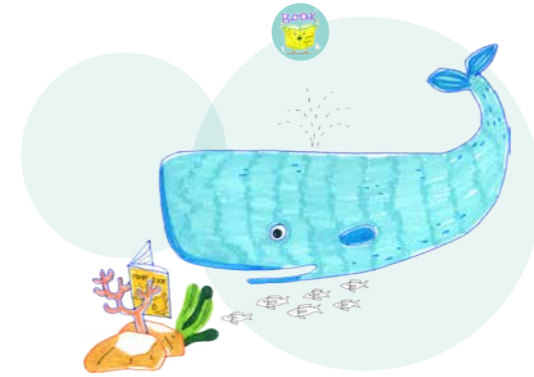
ใช้เวลา ๔๕ นาที ที่ผู้มาเวิร์คช็อปได้พูดคุยกัน เล่นและสำรวจสิ่งต่าง ๆ จากนั้นบรรณารักษ์ผู้นำกิจกรรมก็ประกาศ “ได้เวลาเก็บของแล้วค่ะ” ดุซึ แม้แต่เด็กวัยหัดเดินก็ยัง کمکช่วยผู้เลี้ยงดูที่พามาเก็บของแล้วนำไปเข้าที่ ต่อมาเป็นช่วงของกิจกรรมวงกลมซึ่งมีการร้องเพลงและอ่านนิทานให้ฟัง

วันนี้เรื่อง Peanut Butter and Jelly คุณบรรณารักษ์ผู้อ่านนิทานตาเบิกกว้างทำท่าออยากจะกินอาหารในแต่ละหน้า นิ้วมือชี้ไปตามรูปถั่วลิสง เครื่องบด และน้ำเยลลี่ กิจกรรมวันนี้สิ้นสุดลงด้วยการร้องเพลงอำลาแล้วถอดกัน พ่อแม่และพี่เลี้ยงต่างก็เกลี้ยกล่อมเด็ก ๆ ให้รู้ว่า กิจกรรมวันนี้หมดลงแล้ว ก่อนกลับบรรณารักษ์ก็ประกาศให้ทุกคนได้รู้ว่า สัปดาห์หน้าจะมีผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะมานแนะนำแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่ทำด้วยมือ และปฏิบัติการทำของเล่นด้วยมือของเราเอง

“ไม่กลับ !” แม่หนูน้อยในอ้อมแขนของคุณแม่ร้อง “หนูไม่กลับบ้าน หนูไม่กลับ !” คุณแม่อุ้มหนูน้อยออกจากห้องนี้ แต่ก่อนจะออกจากอาคารห้องสมุด เธอแวะไปเยี่ยมหนังสือติดมือกลับบ้าน มีทั้งหนังสือภาพสำหรับเด็ก และหนังสือสำหรับคุณแม่เอง

ตั้งแต่เวิร์คช็อปในโครงการห้องสมุดเพื่อครอบครัว ห้องสมุดแห่งนี้ก็กลายเป็นจุดหมายที่ชื่นชอบของครอบครัว เด็ก ๆ รู้สึกเหมือนได้ไปสวนสนุก ข้อสำคัญมันเป็นสวนสนุกที่มีหนังสือมากมายให้ได้สัมผัส ได้ฟังนิทานจากหนังสือ ได้เล่นอะไรมากมาย และพ่อแม่ยังได้วิธีการอ่านนิทานให้ลูกฟังด้วย ว่าทำอย่างไรได้บ้าง ไม่ใช่เฉพาะแม่หนูชุดแดงวัย ๒ ขวบกว่า ยังมีเด็กอีกหลายต่อหลายคน ที่รอคอยการมาห้องสมุดอย่างใจจดใจจ่อ และตอบเมื่อมีใครถามว่า ชอบไปที่ไหนมากที่สุด ชอบที่ไหนมากที่สุด ? “ชอบห้องสมุด” นี่คือคำตอบ

เรียบเรียงจาก
เรื่อง *Library's Workshop Takes Page From Fun* By Debbie Tuma (NEW YORK DAILY NEWS Sunday, May 4, 1997)
<http://www.nydailynews.com/archives/boroughs/library-workshop-takes-page-fun-article-1.757542>
และเรื่อง *Identifying National Models: Family Place Libraries™: From One Long Island Library to the Nation*
http://www.familyplacelibraries.org/documents/Portrait_FamilyPlace.pdf

ไทยคิด ห้องสมุดมีชีวิตสำหรับเด็กไทย Thai Kid Park

ห้องสมุดไทยคิด (Thai Kid Park) คือศูนย์การเรียนรู้ของเด็กอายุต่ำกว่า ๑๒ ปี มีการจัดองค์ประกอบและบรรยากาศในรูปแบบ “ห้องสมุดมีชีวิต” บนพื้นที่ไม่เกิน ๑๕๐ ตารางเมตร โดยมีอุทยานการเรียนรู้ต้นแบบ (ทีเค พาร์ค) เป็นผู้ให้การสนับสนุนองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ทั้งการบริหารจัดการ แนะนำการคัดเลือกหนังสือ อบรมเจ้าหน้าที่ ตลอดจนเนื้อหาสาระตามแนวทางอุทยานการเรียนรู้ต้นแบบ

โครงการห้องสมุดไทยคิด เกิดขึ้นจากแนวคิดของสำนักงานอุทยานการเรียนรู้ ทีเค พาร์ค (Thailand Knowledge Park) ที่ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนห้องสมุดหรือศูนย์การเรียนรู้ทั่วประเทศ เพื่อปลูกฝังและส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน และขยายโอกาสการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบ “ห้องสมุดมีชีวิต” ให้กระจายสู่ชุมชนท้องถิ่น

“ด้วยเล็งเห็นและตระหนักถึงความสำคัญของความต้องการจากห้องสมุดทั่วประเทศที่ประสงค์จะเรียนรู้เทคนิควิธีการจัดการห้องสมุดให้มีชีวิตตามแนวทางอุทยานการเรียนรู้ต้นแบบ จึงมุ่งหวังจะเผยแพร่

แบ่งปันประสบการณ์และองค์ความรู้ในการบริหารจัดการห้องสมุดเด็กให้แก่ห้องสมุดที่มีความต้องการเรียนรู้เทคนิคการจัดการเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนามุมหนังสือหรือห้องสมุดเด็กที่มีอยู่ รวมไปถึงหน่วยงานที่มีความประสงค์จะดำเนินการจัดทำมุมหนังสือหรือห้องสมุดเด็ก จึงได้จัดทำโครงการ “ห้องสมุดไทยคิด” (Thai Kid Park) เพื่อเป็นต้นแบบห้องสมุดเด็กให้กระจายไปในทุกภูมิภาคทั่วประเทศ” (งานแถลงข่าวโครงการ “ห้องสมุดไทยคิด อุทยานการเรียนรู้ ถวายในหลวง ๘๐ พรรษา” ๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๐) เป็นการจุดประกายและกระตุ้นให้สังคมเกิดการตื่นตัวเพื่อพัฒนาปรับปรุงห้องสมุดเด็ก ขยายและกระจายโอกาสแก่เด็กและเยาวชนในระดับท้องถิ่นหรือชุมชนทั่วประเทศให้สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้รูปแบบ “ห้องสมุดมีชีวิต” ได้อย่างสะดวก

แนวคิด สร้างชีวิตให้ห้องสมุดเด็ก

แนวคิดสำคัญอยู่ที่การจัดปรับห้องสมุดให้มีความน่าสนใจ ดึงดูดเด็กให้เข้ามาอ่านหนังสือและทำกิจกรรมต่าง ๆ มุ่งหมายให้เป็นสถานที่ซึ่งเป็นศูนย์รวมเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน และเป็นแหล่งสนับสนุนส่งเสริมให้พ่อแม่ผู้ปกครองสร้างนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็กตั้งแต่วัยเยาว์

ในด้านการออกแบบพื้นที่ทางกายภาพ ห้องสมุดไทยคิดมีการจัดพื้นที่และปรับแต่งบรรยากาศให้มีความเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก ทั้งการใช้สีที่มีชีวิตชีวาดึงดูดความสนใจเด็กในช่วงวัยต่ำกว่า ๑๒ ปี การจัดเบาะ / หมอนให้เด็กซึ่งเข้ามาอ่านหนังสือสามารถปรับเปลี่ยนอิริยาบถในการอ่านทั้งทำนั่ง-นอนได้ การจัดวางโต๊ะเก้าอี้ที่แข็งแรงทนทานและปลอดภัยกับเด็กโดยการลบเหลี่ยมมุมและหุ้มเสาด้วยวัสดุอ่อนนุ่มเพื่อป้องกันการชนหรือกระแทก ในแง่หนังสือและสื่อการเรียนรู้ ห้องสมุดไทยคิดได้คัดเลือกหนังสือที่เหมาะสมกับพัฒนาการตามช่วงวัยและจัดหาหนังสือใหม่ ๆ เข้าสู่ห้องสมุดอย่างสม่ำเสมอ

นอกจากนี้ในด้านการออกแบบพื้นที่ทางสังคมหรือลักษณะพื้นที่สร้างสรรค์ ห้องสมุดไทยคิดได้จัดให้มีบริการและกิจกรรมการเรียนรู้โดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ มาเพื่อให้เด็กและเยาวชนสนใจเข้าห้องสมุดมากขึ้น อาทิ การจัดกิจกรรมเล่านิทาน วาดภาพระบายสี การพับกระดาษ ฯลฯ รวมถึงกิจกรรมที่เน้นการให้ผู้ปกครองเข้าร่วม อย่างการอบรมเทคนิคการเล่านิทานสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครอง เป็นต้น

ด้วยคาดหวังให้เป็นต้นแบบของห้องสมุดมีชีวิตแก่ชุมชนและโรงเรียนนำไปประยุกต์ใช้เพื่อปรับห้องสมุดให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน นำไปสู่สร้างและส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านให้เด็กในระยะยาว

เวลาที่พูดถึงห้องสมุดเด็ก ผู้คนมักจะนึกถึงเรื่องของสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่น่ารัก สบาย ๆ ดึงดูดให้เด็กอยากเข้ามานั่งกัน สารระในการจัดการห้องสมุดของ Alice I. Hazeltine ที่เขียนไว้ใน Library Work with Children ของสถาบัน Electronic Text Center มหาวิทยาลัยบรอนนซาร์เวอริจนิวยอร์ก ที่พูดถึงการจัดการห้องสมุดเด็กสำหรับการจัดตั้งห้องสมุดใหม่ หรือการปรับปรุงห้องสมุดที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่ไว้ว่า ควรคำนึงถึงทางเข้าออกสำหรับห้องสมุดเด็กให้ตรงเข้าสู่ส่วนของพื้นที่เด็กได้เลย หรือมีทางเข้า - ออกเฉพาะ เพื่อป้องกันเสียงของเด็กที่อาจจะดังรบกวนส่วนอื่น ๆ หากเป็นสถานที่ขนาดใหญ่ควรจัดให้มีห้องเด็ก ๒ ห้อง คือห้องสำหรับอ่านและอ้างอิง และอีกห้องสำหรับหนังสือหมุนเวียนที่สามารถขอยืมกลับได้ แต่หากเป็นสถานที่ที่มีพื้นที่จำกัดก็อาจจัดแบ่งสัดส่วนให้เป็นมุมของเด็ก ให้มีโต๊ะที่ทำให้เด็กรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของพื้นที่นั้น

ส่วนการใช้สีสันทภายในห้อง ควรให้ความรู้สึกที่เบา สว่าง และสนุกสนาน ควรตกแต่งภายในห้องหรือมุมให้น่ารักและสะอาดเรียบร้อย ตู้ ชั้นหนังสือควรวางติดผนังและให้สูงในระดับตัวเด็ก เพื่อให้ง่ายและสะดวกในการหยิบหนังสือ บริเวณเหนือตู้ก็ควรมีที่ว่างสำหรับติดภาพที่บอกเล่าเรื่องราว แต่ไม่ควรมีมากจนเกินไป และควรมีพื้นที่ผนังว่างพอสำหรับติดประกาศหรือภาพต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสู่การอ่านของเด็ก

นอกจากนี้ยังควรมีโต๊ะ เก้าอี้ และเบาะยางขนาดสูงระดับพอดีกับเด็กให้เด็กนั่งอ่านหนังสือ หรืออาจจะใช้เป็นม้านั่งยาวตัวเล็ก ๆ ที่ว่าง ๆ หรือเบาะที่ทำให้รู้สึกสบายในการอ่านก็ได้ ...แต่จะจัดอย่างไรนั้น ก็อย่าลืมดูพัฒนาการของเด็กแต่ละช่วงวัย เพื่อจัดให้สนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้สมวัย

จากคอลัมน์น่านู๋เรื่องห้องสมุดเด็ก: “เติมชีวิตให้ห้องสมุด” ใน จดหมายข่าวไทยคิด ฉบับที่ ๑ “ห้องสมุดมีชีวิต”

แนวคิด สร้างชีวิตให้ห้องสมุดเด็ก แนวทางการดำเนินงานห้องสมุดไทยคิด

ในการดำเนินงานหรือบริหารจัดการงานห้องสมุดไทยคิด คำนี้ถึงองค์ประกอบ ๕ ประการ คือ (๑) ด้านบุคลากร (๒) ด้านอาคารสถานที่และบรรยากาศ (๓) ด้านทรัพยากรห้องสมุดและสื่อการเรียนรู้ (๔) ด้านบริการและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ (๕) ด้านงบประมาณ

บุคลากร

- บรรณารักษ์หรือผู้จัดการห้องสมุดควรจะ
๑. จบการศึกษาในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์หรือสารนิเทศศาสตร์ หรือมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานห้องสมุด
  ๒. มีใจรักการดูแลห้องสมุด รักหนังสือ รักการอ่าน กระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก ใฝ่หาความรู้เพิ่มพูนประสบการณ์ในงานดังกล่าว
  ๓. เป็นมิตร มีจิตบริการ คำนี้ถึงความสะอาดสบายของผู้ใช้

อาคารสถานที่และบรรยากาศ

๑. ออกแบบตกแต่งภายในโดยคำนึงถึงการให้บริการและกิจกรรมของห้องสมุด
๒. เลือกใช้สีสดใส มีชีวิตชีวา ดึงดูดความสนใจเด็ก (ควรปรึกษาสถาปนิกเพื่อเลือกใช้สีให้เหมาะสมกับเด็ก)
๓. สร้างบรรยากาศที่รู้สึกผ่อนคลายและเป็นกันเอง พื้นที่การอ่านควรมีเบาะหรือหมอนให้เด็กนอนอ่านหนังสือได้
๔. ให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาความสะอาด
๕. มีแสงสว่างอย่างเพียงพอ มีการระบายอากาศที่ดี และมีระบบป้องกันสารอันตรายที่ได้มาตรฐาน
๖. โต๊ะ เก้าอี้มีความแข็งแรงคงทน ปลอดภัย เคลื่อนย้ายสะดวก ทำความสะอาดง่าย มีขนาดเหมาะสมกับผู้ใช้งาน ชั้นหนังสือไม่สูงเกินไปเพื่อให้เด็กสามารถหยิบหนังสือได้เอง เพอร์เนเจอร์ในห้องสมุดทุกชิ้นควรเคลือบผิวเพื่อความปลอดภัยของเด็ก รวมทั้งการหุ้มมุมเสาด้วยวัสดุอ่อนนุ่ม

ตัวอย่างการจัดพื้นที่ห้องสมุดไทยคิด

แนวคิดในการตกแต่งห้องสมุดไทยคิด สถาปนิกผู้ออกแบบได้วางแนวคิดที่เน้นความสะดวกสบายของผู้ใช้บริการ ความน่าตื่นตาด้านและชอบค้นหาผจญภัยของผู้ใช้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็ก ผสมผสานกับเอกลักษณ์เฉพาะตัวของห้องสมุดเด็กของอุทยานการเรียนรู้ที่ต้องมีรังผึ้งเป็นส่วนประกอบ จึงได้ห้องสมุดเด็กไทยคิดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวออกมา แต่รูปลักษณ์ของห้องสมุดไทยคิด ก็เป็นเพียงแค่งบจำกัดหนึ่งที่สามารถดึงดูดให้ผู้ใช้บริการเกิดความสนใจ ต้องการที่จะค้นหา แต่เมื่อเวลาผ่านไปเฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ ก็อาจไม่เป็นที่น่าสนใจอีกต่อไปแล้ว เพราะไม่มี ความแปลกใหม่เข้ามากระทบ ดังนั้น สิ่งที่บรรณารักษ์ห้องสมุดไทยคิดสามารถดึงดูดความสนใจของผู้ใช้กลุ่มเป้าหมายให้มีความต้องการเข้ามาใช้ห้องสมุดได้อีกนั่น คือ หนังสือและสื่อเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่มีการจัดชั้นอย่างน่าสนใจ รวมถึงการตกแต่งสถานที่ที่มีความแปลกตาไม่หยุดนิ่ง

สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงในการดำเนินการห้องสมุดเด็ก คือ ความสะอาด ความสดชื่น สดใส ในการที่จะตกแต่งห้องสมุด บรรณารักษ์สามารถตกแต่งได้หลายรูปแบบ อาจเพียงแค่ปรับเปลี่ยนที่วางชั้นหนังสือใหม่ หรือจัดชั้นหนังสือใหม่ให้ดูน่าหยิบมาอ่าน

ทักษะการห้องสมุดและสื่อการเรียนรู้

1. จัดหาหนังสือตามแนวทางการคัดเลือกหนังสือสำหรับเด็กแต่ละช่วงวัย (สำนักงานอุทยานการเรียนรู้จัดทำเป็นเอกสารแนวทาง และหลักเกณฑ์ไว้)
2. จัดหาหนังสือและสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ เพิ่มเติม เพื่อให้มีความหลากหลาย ทันสมัย และเพียงพอ
3. คัดเลือกและจัดหาหนังสือหรือสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความสนใจและความต้องการของผู้ใช้บริการกลุ่มเป้าหมายเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความจำเป็น
4. จัดชั้นหนังสือให้ดึงดูดความสนใจเด็ก โดยวางหนังสือหันหน้าปกออก และหมั่นเปลี่ยนเล่มใหม่เป็นระยะ โดยเฉพาะหนังสือใหม่หรือหนังสือที่ต้องการแนะนำ
5. จัดเก็บหนังสือ สื่อการเรียนรู้ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในสถานที่ที่เหมาะสม
6. ดูแล บำรุงรักษาหนังสือ สื่อการเรียนรู้ และวัสดุอุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานตลอดเวลา

หลักเกณฑ์การคัดเลือกหนังสือ

หนังสือสำหรับวัย ๐ - ๓ ปี

- หนังสือภาพ หนังสือที่มีรูปภาพประกอบมาก ภาพมีสีสันสวยงาม หรือเป็นภาพจริง
- รูปเล่มหนังสือ ปกแข็ง หรือวัสดุที่ฉีกขาดได้ยาก เช่น หนังสือนุ่มนิ่ม หนังสือลอยน้ำ
- ภาษาที่ใช้ อ่านง่าย เป็นคำ ๆ คำคล้องจองสั้น ๆ คำซ้ำ
- เนื้อเรื่องสั้น ๆ เข้าใจได้ง่าย และสนุก
- เนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น อาบน้ำ แปรงฟัน สระผม
- ตัวอักษรที่ใช้มีขนาดใหญ่
- เป็นหนังสือที่พ่อแม่อ่านให้ลูกฟัง

หนังสือสำหรับเด็กวัย ๔ - ๖ ปี

- เนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่ไม่ยากมากนัก เช่น การใช้ชีวิตประจำวัน สัตว์เลี้ยง และเรื่องราวรวมถึงมารยาทต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการปรับตัวเข้ากับสังคม เช่น เพื่อน ครอบครัว
- เนื้อเรื่องจะมีความซับซ้อนกว่าหนังสือสำหรับเด็กเล็ก เป็นเรื่องราวที่สั้น ๆ ง่าย ๆ
- ภาษาที่ใช้เป็นประโยคสั้น ๆ อ่านเข้าใจง่าย
- ให้ความสำคัญกับภาพประกอบมากกว่าเนื้อหา
- ตัวอักษรที่ใช้มีขนาดใหญ่
- เป็นหนังสือที่พ่อ แม่ ลูก อ่านด้วยกัน

เคล็ดลับการเลือกของเล่น

- ของเล่นต้องเหมาะกับวัยและพัฒนาการของเด็ก ไม่ยากและง่ายจนเกินไป
- ของเล่นจะช่วยในการส่งเสริมพัฒนาการทางสมองของเด็ก การทำงานของกล้ามเนื้อ
- ของเล่นต้องช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ให้เด็กมีจินตนาการด้านต่าง ๆ
- ของเล่นที่สอนเด็กคิด ควรจะแฝงค่านิยมที่ดีงาม คิดในแง่บวก ไม่มีความรุนแรง
- ชิ้นส่วนที่นำมาประกอบเป็นของเล่นต้องเป็นวัสดุที่มีคุณภาพ ปราศจากสารพิษเจือปน มีความทนทานทนมือเด็ก ไม่ควรมีเหลี่ยมมุมและชิ้นส่วนเล็ก ทำความสะอาดง่าย
- ของเล่นชิ้นนั้น ๆ ควรผ่านการทดสอบว่าเหมาะสมสำหรับเด็กแต่ละช่วงวัย
- ของเล่นที่ซื้อควรเล่นได้นานที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ และมีประโยชน์หลากหลาย
- ของเล่นควรบอกวิธีเล่นที่ชัดเจน
- ของเล่นควรมีราคาที่เหมาะสมกับคุณค่าที่ได้รับ
- ของเล่นต้องทำให้เด็กรู้สึกสนุก เพลิดเพลิน
- การเลือกซื้อของเล่นให้เด็กต่ำกว่า ๓ ปี ควรคำนึงถึงความปลอดภัยในทุก ๆ ด้าน เช่น ชิ้นส่วนต้องไม่เป็นชิ้นเล็ก สีของวัสดุ ความคงทนต่อการแตกหัก

บริการและการจัดกิจกรรมการอ่าน

- กำหนดวัน เวลาเปิด - ปิดบริการที่ชัดเจน และควรเปิดในวันเสาร์และอาทิตย์ด้วย
- มีบริการพื้นฐาน เช่น การยืม - คืน แนะนำหนังสือ การสืบค้นข้อมูลและหนังสือ
- จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เช่น เล่านิทาน วาดภาพ ระบายสี การประดิษฐ์ พับกระดาษ อบรมเทคนิคการเล่านิทานสำหรับพ่อแม่ ฯลฯ

ตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในเด็กวัย ๐ - ๓ ปี

หนังสือเล่มแรกของลูก วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยसानสายใยให้กับคนภายในครอบครัว ให้ความสัมพันธ์อันดีต่อกันและอบอุ่นยิ่งขึ้น
๒. เพื่อเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงทักษะการเรียนรู้กับจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาการของเด็กผ่านกิจกรรมที่ทำร่วมกันภายในครอบครัว
๓. เพื่อให้พ่อแม่ปลูกฝังให้เด็กมีนิสัยรักการอ่านการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตั้งแต่เด็กยังเล็ก ๆ เด็กจะได้โตมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีอนาคต มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

แนวทางในการอ่านหนังสือกับเด็กวัย ๐ - ๓ ปี

๑. ชี้ชวนให้เด็กดูภาพในหนังสือและพูดคุยด้วย
๒. อ่านหนังสือให้เด็กฟัง และเล่นกับเด็กเหมือนในภาพ
๓. ร้องเพลงหรืออ่านกลอนเพลงสำหรับเด็ก
๔. ตั้งคำถามจากภาพในหนังสือ
๕. การใช้หุ่นประกอบการอ่านหนังสือ เช่น หุ่นนิ้วมือ หุ่นที่ตัดจากโฆษณา รวมทั้งหุ่นต่าง ๆ ที่ทำขึ้นเอง

ระยะเวลาจัดกิจกรรม

๑ - ๒ ชั่วโมง ควรทำเป็นประจำทุกวัน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

๑. แนะนำโครงการให้ผู้ปกครองเข้าใจถึงประโยชน์ของการอ่าน สำหรับการอ่านระดับปฐมวัย
๒. เริ่มจากจัดมุมหนังสือให้เป็นมุมสบาย ๆ มีตุ๊กตาน่ารัก ๆ มีที่วางหนังสือ ที่เด็กสามารถหยิบ จับ สัมผัสได้ง่าย แล้วให้ครอบครัว สร้างช่วงเวลาที่ชอบของครอบครัวให้พ่อแม่ได้อุ้มลูกนั่งตักขณะอ่านหนังสือให้ลูกฟัง โดยต้องทำเป็นประจำสม่ำเสมอเพื่อลูกจะได้เข้าใจได้ว่าเมื่อถึงห้องสมุดจะมีการอ่านหนังสือร่วมกัน
๓. หลังจากนั้นมีการตั้งคำถาม กระตุ้นให้ลูกพูดตาม อ่านตาม ทำท่าทางประกอบการอ่านให้สัมพันธ์กับหนังสือที่อ่าน เช่น ร้องเพลงแมงมุมลาย เล่นโยกเยก ชี้อะไร ชี้อะไร
๔. เริ่มติดตามผล โดยสอบถามจากผู้ปกครองว่าเด็ก ๆ เริ่มมีนิสัยรักการอ่านหรือยัง เช่น ดูพัฒนาการของลูกว่าเริ่มเดินไปหยิบหนังสือมาให้พ่อแม่อ่านให้ฟัง จูงมือพ่อแม่ไปที่มุมหนังสือ
๕. สรุปผลการดำเนินงาน เพื่อนำมาศึกษาวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมอื่น ๆ ต่อไป เพื่อเป็นการต่อยอดทางการศึกษาให้กับเด็ก ๆ และผู้ปกครอง

ผลที่ได้

๑. ทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณเองมีความสำคัญไม่ถูกทอดทิ้ง มีความผูกพันกับพ่อแม่ได้รับความรัก ความอบอุ่น จากคนภายในครอบครัว
๒. ทำให้เด็กเกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ สร้างพัฒนาการของตนเองทำให้เด็กกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก
๓. ทำให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน ชอบทำกิจกรรม เด็กจะรู้สึกสนุกสนานไปพร้อมกับการอ่าน และจะคิดว่าการอ่านสนุกกว่าการเล่นเกมนินจาคอมพิวเตอร์ หรือดูโทรทัศน์

ตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในเด็กวัย ๕ - ๖ ปี

สนุกสนานกับนิทานและหนังสือ วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสร้างพฤติกรรมการอ่านให้กลุ่มเป้าหมายที่ไม่อ่านหนังสือหรืออ่านหนังสือไม่ออกและอ่านไม่คล่อง ได้ซึมซับภาษา เนื้อหา สามารถจับใจความได้
๒. เพื่อสร้างจินตนาการความคิดสร้างสรรค์อันเป็นรากฐานที่สำคัญของชีวิตโดยการอ่านเป็นประจำ อ่านซ้ำ ๆ ซัดอ้อย ซัดคำ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการสร้างภาพตาม
๓. เพื่อเป็นการนำเสนอนิทานและหนังสือให้มีความน่าสนใจ น่าฟัง กระตุ้นให้เด็กอยากที่จะเข้ามา ร่วมกิจกรรมด้วย

แนวทวนหรือรูปแบบในการเล่านิทาน

๑. เล่านิทานและหนังสือตามต้นฉบับ เป็นการใช้นิทานเป็นสื่อ โดยผู้เล่าหรือผู้อ่านจะเล่าหรืออ่านตามต้นฉบับที่มี สิ่งที่ฟังให้ความสนใจคือความรู้สึกของผู้ฟัง
๒. เล่านิทานหรือการอ่านหนังสือ โดยใช้อุปกรณ์ประกอบ เช่น นำตุ๊กตาช้างผ้าหรือตุ๊กตาอื่น ๆ รวมทั้งถุงมือ หุ่นมือ หุ่นกระดาษ และการพับ การวาด การระบายสี มาเป็นองค์ประกอบในการเล่าเพื่อสร้างความน่าสนใจ และต่อยอดความคิดของผู้ฟัง

ระยะเวลาจัดกิจกรรม

๑ - ๒ ชั่วโมง โดยต้องคอยสังเกตความสนใจของผู้ร่วมกิจกรรมด้วย เพื่อตัดสินใจว่าควรหยุดเล่านิทานเมื่อไร

ขั้นตอนการดำเนินงาน

๑. แนะนำให้ผู้ปกครองเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการเล่านิทาน พร้อมให้คำแนะนำการปฏิบัติตนจากเจ้าหน้าที่
๒. คัดเลือกหนังสือให้เหมาะสมกับช่วงอายุของเด็ก พร้อมทั้งจัดเตรียมอุปกรณ์เสริมในการเล่านิทาน
๓. ฝึกทักษะทางด้านอารมณ์ให้อยู่ในภาวะที่ผ่อนคลาย น้ำเสียงสูงต่ำ ทำทางประกอบการเล่าต้องมีลีลาที่พลิ้วไหว สะกดผู้ฟังให้อยู่
๔. ทดลองเล่านิทานจริง ๆ กับกลุ่มเล็ก ๆ ก่อนจนชำนาญ แล้วก็ขยายเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ
๕. ทดสอบความรู้เด็ก ๆ โดยการตั้งคำถามให้เด็ก ๆ ตอบ แล้วประเมินผลว่าเด็กได้ความรู้สามารถจับใจความจากการเล่านิทานหรือไม่
๖. สรุปผลการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาโครงการต่อไป

ผลที่ได้อีก

๑. ผู้เล่าหรือผู้อ่านเกิดพฤติกรรมการอ่านที่ถูกต้อง อ่านคล่องขึ้น สามารถพัฒนาตนเองจนสามารถแต่งนิทานเองได้ โดยพ่อแม่และลูกจะช่วยกันแต่งนิทานขึ้นเองได้
๒. ผู้เล่าหรือผู้อ่านสามารถทำให้เด็กเกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ประกอบกับผู้เล่ามีทักษะการเล่าเพิ่มขึ้นเป็นการพัฒนาการเล่านิทานต่อไป
๓. ผู้เล่าหรือผู้อ่านสามารถเล่านิทานได้อย่างน่าสนใจ ทำให้เด็กฟังแล้วเกิดความเพลิดเพลิน และอยากฟังอีก

นอกจากจะให้บริการภายในห้องสมุดแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกอย่างในด้านบริการคือ บรรณารักษ์ควรมีการบริการเชิงรุกด้วย เช่น การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยหาเวลาไปร่วมจัดกิจกรรมในชุมชน ไม่รอให้ผู้ใช้บริการเข้ามาหา แต่ต้องนำตัวเองออกไปหาผู้ใช้บริการบ้างในบางครั้ง

งบประมาณ

งบประมาณในการลงทุนประมาณ ๑ แสน ถึง ๖ แสนบาท (ขึ้นอยู่กับขนาดพื้นที่) แบ่งเป็นค่าปรับปรุงและตกแต่งห้องสมุด (๓๐% ของงบประมาณ) และค่าจัดซื้อหนังสือ สื่อการเรียนรู้ และเฟอร์นิเจอร์ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ชั้นหนังสือ ฯลฯ (๗๐% ของงบประมาณ)

หลีกเลี่ยงการพึ่งพิงแหล่งงบประมาณเพียงแห่งเดียว ควรกระจายแหล่งที่มาของเงินงบประมาณเพื่อดำเนินงานห้องสมุด เช่น เงินงบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัด แสวงหาความร่วมมือจากภาคเอกชนในการสนับสนุนด้านเงินทุน การจัดกิจกรรมหาทุน เขียนโครงการกิจกรรมขอทุนสนับสนุน ฯลฯ

แหล่งอ้างอิง

- สำนักงานอุทยานการเรียนรู้, **การบริหารจัดการห้องสมุดเด็กไทยคิด**. <http://www.tkpark.or.th/stocks/extra/000c70.pdf>
 สำนักงานอุทยานการเรียนรู้, **จดหมายข่าวไทยคิด ฉบับที่ 1 “ห้องสมุดมีชีวิต”**. <http://www.tkpark.or.th/stocks/extra/000c74.pdf>
 สำนักงานอุทยานการเรียนรู้, **เปิดประตูสู่ไทยคิด. (กันยายน ๒๕๕๐)**. <http://www.tkpark.or.th/stocks/extra/000792.pdf>
ห้องสมุดไทยคิด อุทยานการเรียนรู้ ถวายในหลวง ๘๐ พรรษา. <http://www.thaipr.net/general/158988>
อุทยานการเรียนรู้ เชิญชวนสร้างห้องสมุดไทยคิด ถวายในหลวง ๘๐ พรรษา. (August 30, 2007) <http://positioningmag.com/36496>

“ดรุณบรรณาลัย” ห้องสมุดภาพสำหรับเด็กปฐมวัย

“ดรุณบรรณาลัย” ได้รับพระราชทานชื่อจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๗ หมายถึงห้องสมุดสำหรับเด็ก

ห้องสมุดแห่งนี้จัดสร้างขึ้น เนื่องในวโรกาสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุ ๖๐ พรรษา ในวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๖ มูลนิธิหนังสือเพื่อเด็ก และสถาบันราชานุกูล (แพทย์หญิงพรรณพิมล วิปุลากร ผู้อำนวยการในขณะนั้น) ได้หารือการใช้บ้านโบราณ ๒ ชั้น ณ ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการราชานุกูล ม่วงแค เลขที่ ๑ ซอยเจริญกรุง ๓๔ ถนนเจริญกรุง เขตบางรัก กทม เพื่อจัดสร้างเป็นห้องสมุดเด็กปฐมวัยแห่งแรกที่จะให้บริการส่งเสริมการอ่านแก่เด็กปฐมวัยปกติ และกลุ่มพิเศษของสถาบันราชานุกูล โดยมูลนิธิหนังสือเพื่อเด็กรับผิดชอบในการจัดหางบประมาณการก่อสร้างและการดำเนินงานห้องสมุดเด็ก

จากบ้านโบราณ สู่ ห้องสมุดหนังสือภาพ สำหรับเด็กปฐมวัย

เนื่องจากภารกิจหลักของมูลนิธิหนังสือเพื่อเด็ก คือ นำหนังสือสู่เด็ก นำเด็กสู่หนังสือ มูลนิธิฯ ได้ริเริ่มโครงการหนังสือเล่มแรก (Bookstart) ในประเทศไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยนำรูปแบบมาจากประเทศอังกฤษ และประเทศญี่ปุ่น ส่งเสริมให้พ่อแม่อ่านหนังสือภาพให้ลูกฟังตั้งแต่ลูกอายุ ๖ เดือน ในโครงการ “อุ้มลูกนั่งตัก สือรักด้วยหนังสือ” ถือเป็นอาหารสมองสำหรับเด็ก นอกเหนือจากอาหารกายและอาหารใจ จากการติดตามผลการวิจัยพบว่า โครงการหนังสือเล่มแรกได้สร้างสายสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่าง พ่อ แม่ ลูก โดยใช้หนังสือภาพเป็นสื่อ ผลที่ได้อีกประการคือ อ่านแต่เล็ก เด็กฉลาด สมรรถนะดี

ตลอดระยะเวลาสิบปีที่ผ่านมา ทางมูลนิธิฯ ต้องจัดหางบประมาณซื้อหนังสือแจกให้เด็กกลุ่มเป้าหมายทุกปี ขณะเดียวกันผู้ปกครองก็ต้องซื้อหนังสือสำหรับเด็กมาเติมเต็มพัฒนาการที่เปลี่ยนผ่านไปทุกช่วงวัย เพราะยังไม่มีห้องสมุดเด็กโดยเฉพาะ ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้ริเริ่มโครงการจัดสร้างห้องสมุดเด็กขึ้น ด้วยความร่วมมือกันของ มูลนิธิหนังสือเพื่อเด็กกับสถาบันราชานุกูล และได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก มูลนิธิสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ สำหรับบริษัท แพลน อาร์คิเทค จำกัด ได้มอบให้สถาปนิกหนุ่มสาวของบริษัท มารับผิดชอบการออกแบบห้องสมุดเด็ก ในรูปแบบกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์

ห้องสมุดได้เปิดให้บริการในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยผู้มาใช้บริการประกอบด้วย ครอบครัวเด็กปฐมวัยในชุมชนม่วงแค กรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง

ห้องสมุดเปิดในวันพุธ - วันอาทิตย์ เวลา ๑๐.๐๐ - ๑๗.๐๐ น. (หยุดวันจันทร์ - วันอังคาร และวันนักขัตฤกษ์) กิจกรรมใหญ่ประจำปี คือ วันหนังสือเด็กแห่งชาติ ๒ เมษายน และกิจกรรมพิเศษประจำปี อีก ๓ วัน ซึ่งจะจัดในเดือนต่าง ๆ ดังนี้ เดือนมกราคม (วันเด็กแห่งชาติ) เดือนสิงหาคม (วันแม่แห่งชาติ) และเดือนธันวาคม (วันพ่อแห่งชาติ) นอกจากนี้ห้องสมุดมีการจัดกิจกรรมรายสัปดาห์ทุกวันอาทิตย์ ระหว่างเวลา ๑๔.๐๐ - ๑๕.๐๐น. โดยจะมีการประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊กและเว็บไซต์

Storytime - อ่านนิทานให้น้องฟัง

เราจะสร้างเวลาทองของเด็กปฐมวัยนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร

“ถึงเธอจะมีสมบัติเหลือล้านคนนา
มีเพชรเป็นถุงมีทองเป็นถัง
แต่เธอก็จะไม่มียวันรวยกว่าฉัน
เพราะฉันมี “แม่” ที่อ่านหนังสือให้ฉันฟัง”

สตรีคแลนด์ กิลลิสัน (ใน อารี สัมหลวี, *สอนภาษาไทยแนวสมดุภาษา*. ๒๕๕๐ : ๗)

“การอ่านสร้างสมอง”

ในช่วงสิบปีมานี้ มีผลการวิจัยทยอยมาไม่ขาดสาย ชี้ให้เห็นชัดว่า ทารกและเด็กวัยเตาะแตะที่ได้รับการอ่านหนังสือให้ฟังบ่อย ๆ จะรู้จักคำศัพท์ก่อนจะถึงวัยเข้าโรงเรียนมากกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการอ่านให้ฟังถึง ๓๐ ล้านคำเลยทีเดียว !

เรายังได้รู้อีกด้วยว่า เด็กเล็กที่ได้รับการอ่านให้ฟังอย่างน้อย ๓ ครั้ง ต่อสัปดาห์ มีแนวโน้มที่จะได้คะแนนจากการทดสอบด้านการอ่านมาก เป็นสองเท่าของเด็กที่พ่อแม่ไม่ได้ใส่ใจในเรื่องการอ่านนิทานให้เขาฟัง

เด็กเล็กที่มีโอกาสเปิดรับช่วงเวลาที่เรียกว่า **สตอรีไทม์ (Storytime)** ในระดับสูงที่สุด กล่าวคือผู้ใหญ่อ่านให้ฟังบ่อยมาก จะมีข้อได้เปรียบด้านความรู้ในการสะกดคำและตัวอักษรเทียบเท่ากับเด็กประถมปีที่ ๓ หรือแม้บางรายยังไม่เห็นข้อได้เปรียบเหล่านั้น แต่ทว่าในสมองของเด็กน้อยเหล่านี้ สามารถจะ “ตามทัน” ภายหลังหกเดือนของการอ่านทุกวันในช่วงปฐมวัย

แน่ละ คำว่าการอ่านในช่วงปฐมวัย หมายถึง การได้ฟังการอ่าน ได้ดูภาพในหน้าหนังสือ ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็น หนังสือภาพ หรือ picture book สำหรับเด็กเล็ก สรุปได้ว่าการอ่านนิทานให้เด็กฟังนั่นเอง หรือที่เราเรียกว่า สตอรีไทม์ คือเวลาทองของนิทานสำหรับเด็กปฐมวัย

ทำไมเราต้องมี สตอรีไทม์ - เวลาทองของนิทาน

การจัดสรรเวลาสำหรับการเล่านิทาน - อ่านหนังสือให้เด็กปฐมวัยฟัง จะก่อให้เกิดประโยชน์นานา

- ช่วยปลูกฝังนิสัยรักหนังสือและการอ่านให้กับเด็กไปตลอดชีวิต
- ช่วยให้มีทักษะทางภาษาและการรู้หนังสือแรกเริ่มแก่เด็กปฐมวัย
- ขยายประสบการณ์ด้านการอ่านไปกับจังหวะของดนตรี รวมถึงการเล่นนิ้วมือ
- ทำให้เด็กเริ่มรู้จักการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและช่วยเพิ่มความพร้อมเมื่อเข้าโรงเรียน
- ช่วยให้เด็กมีทักษะในการฟังและการจำแนกเสียง
- เป็นตัวแบบสำหรับพ่อแม่ในการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง
- เปิดทางให้เด็ก ๆ คุณพ่อคุณแม่ได้พบกับหนังสือดี ๆ และหนังสืออีกมากมายในห้องสมุด

🍎 เล่านิทาน (Storytelling) กับอ่านนิทาน (Storytime)

Storytelling คือการเล่านิทานให้เด็กฟัง

- การเล่านิทานเป็นกิจกรรมที่มาจากกรจดจำเรื่องราวโดยไม่ใช้หนังสือ
- การเล่านิทานก็เป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารมุขปาฐะหรือแบบปากเปล่าที่เล่า ต่อ ๆ กันมา (oral tradition) ซึ่งอาจจะเป็นนิทานพื้นบ้าน ตำนาน

Storytime คือการอ่านนิทานให้เด็กฟัง

- เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหนังสือที่นำมาอ่าน อาจจะอ่านด้วยการให้เด็กน้อยนั่งบนตักพ่อแม่ เปิดหน้าหนังสือดูรูปไป ฟังเสียงอ่านของพ่อแม่ไป หรืออาจจะเป็นหนังสือเล่มโตที่เรียกว่า big book ผู้ใหญ่เปิดให้ดูและอ่านตัวหนังสือให้เด็กหลาย ๆ คนฟังไปพร้อม ๆ กัน

🍎 รูปแบบต่างๆ ของสตอรี่ไทม์

คำว่า สตอรี่ไทม์ หรือการอ่านหนังสือ (เรื่องเล่า - นิทาน) ให้ฟัง เป็นกิจกรรมสำหรับคนทุกวัยรวมทั้งผู้ใหญ่ด้วย และสำหรับเด็ก ครูด้านการพัฒนาเด็กเห็นพ้องต้องกันแล้วว่า ต้องการให้เกิดมรรคผลอันเป็นเลิศแล้วละก็ ต้องเริ่มที่เด็กปฐมวัย !

หนูตัวน้อย ๆ พร้อมจะฟังการอ่านนิทานจากผู้ใหญ่แล้ว ไม่ว่าจะเป็เด็กทารก ไปจนถึงเด็กวัยก่อนอนุบาล ในแต่ละช่วงพวกเขาเป็นอย่างไรกันบ้าง

- เด็กทารกถึงวัยประมาณ ๒ ขวบ วัยนี้ผู้ใหญ่ยังต้องอุ้มนั่งตักอยู่
- เด็กเล็ก หมายถึงเด็กวัย ๒ - ๓ ขวบ ซึ่งมีช่วงความสนใจสั้น
- เด็กวัยอนุบาล หมายถึงเด็กวัย ๓ - ๕ ขวบ เด็กวัยนี้เริ่มเข้าใจโครงสร้างของเรื่องเล่าได้แล้ว

ในประเทศตะวันตกมีโครงการ “มาเธอร์กูสพาเฟลิน” (Mother Goose on the Loose) อันหมายรวมเพลงกล่อมเด็กและนิทานชุด สามารถใช้ได้สำหรับเด็กตั้งแต่เป็นทารกวัย ๓ เดือน - ๕ ขวบ หลักคิดอันสำคัญของการอ่านนิทานให้เด็กฟัง ก็คือ “Every Child Ready to Read - เด็กทุกคนพร้อมจะอ่าน” ดังนั้นจึงจำเป็นที่เราจะต้องปูพื้นฐานทักษะการรู้หนังสือแรกเริ่ม เพื่อแนะนำให้แก่แต่ละครอบครัวเริ่มอ่านหนังสือให้เด็กฟัง

🍎 องค์ประกอบสำคัญของสตอรี่ไทม์

การอ่านนิทานให้เด็กฟัง ไม่ว่าจะเป็นการอ่านในมุมที่ห้องสมุดจัดไว้ให้ หรือที่บ้าน ในศูนย์เด็กเล็ก ฯลฯ จะใช้เวลาประมาณ ๒๐ - ๓๐ นาที การอ่านนิทานให้เด็กอนุบาล หรือเด็กวัย ๓ - ๕ ขวบ จะใช้เวลา ๓๐ นาที ถ้าเป็นเด็กวัย ๒ - ๓ ขวบ ก็ลดหย่อนเวลาลง โดยใช้เวลา ประมาณ ๒๐ - ๒๕ นาที ก็พอ กิจกรรมอ่านนิทานให้เด็กปฐมวัยฟัง ที่จัดโดยห้องสมุดจะให้พ่อแม่ อยู่กับเด็กด้วย เนื่องจากช่วงของกิจกรรมอ่านนิทานให้เด็กฟังนี้เป็นโอกาส

อันดีสำหรับพ่อแม่ที่จะมีส่วนร่วมและสร้างปฏิสัมพันธ์กับลูก พ่อแม่เป็นครูคนแรกและเป็นครูที่ดีที่สุดของลูก งานของบรรณารักษ์ห้องสมุดเด็กปฐมวัยก็คือการแนะนำและเป็นตัวแบบ (model) ว่าจะต้องอ่านอย่างไรบ้าง ที่เรียกว่าเป็นการอ่านนิทานให้เด็กฟัง

ห้องสมุดที่จัดกิจกรรม “อ่านนิทานให้หนูฟัง” มักมีการลงทะเบียนล่วงหน้า ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีจำนวนพอเหมาะ กล่าวคือกิจกรรมนี้ไม่ควรเป็นกลุ่มที่ใหญ่เกินไป ผู้มาร่วมกิจกรรมไม่แน่นจนเกินไป การติดป้ายชื่อเป็นวิธีที่ดีที่จะได้รู้จักชื่อของเด็ก ๆ ที่เปลี่ยนหน้ากันไปในแต่ละสัปดาห์

เรามักจะใช้ประโยชน์จากประเด็นหรือแก่นของเรื่อง (theme) ที่นำมาอ่าน (หากผู้นำกิจกรรมไม่ได้เจาะจงจะเน้นไปที่จุดใดจุดหนึ่งโดยเฉพาะ) ประเด็นต่าง ๆ อาจจะเป็นแมว, สุนัข หรือสัตว์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่อง อย่างเช่น สวนสัตว์ ก็ตั้งหัวข้อพูดคุยเกี่ยวกับ “สิ่งที่จะพาเราไป” เช่น รถยนต์, รถไฟ, รถเมล์ หรือเรื่องเกี่ยวกับวันหยุดหรือเกี่ยวกับฤดูกาล ก็ตั้งหัวข้อชวนคุย เช่น การเก็บเกี่ยว แสงแดด ฝนตก พายุ เป็นต้น บางครั้งหัวข้อประเภท “สิ่งที่ฉันชอบที่สุด” ก็เป็นประโยชน์ไม่น้อย ทำให้มีเรื่องชวนพูดชวนคุยกันอย่างกว้างขวาง ไม่เจาะจงไปที่เรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ในห้องสมุด (มุมหนังสือที่บ้านก็เช่นกัน) มีหนังสือดี ๆ ที่เราสามารถนำมาใช้ และอย่าลืมวางแผนเกี่ยวกับประเด็นหรือหัวข้อที่จะพูดคุยกับเด็ก เด็ก ๆ จะตื่นตาตื่นใจที่ได้เห็น ได้ฟัง ได้อ่านหนังสือเล่มต่าง ๆ แล้วผู้ใหญ่ก็จะยิ้มแ้มแทบปริเมื่อเห็น หนูน้อยกางหนังสือทำท่าอ่าน และออกเสียงดัง ๆ เหมือนอ่านได้ อย่างถูกต้อง ในแต่ละหน้า แม้จะยังสะกดตัวอักษรไม่เป็นเลย นี่คืออัศจรรย์แห่งการเรียนรู้ของเด็กน้อย ที่เราจะได้พบเห็น... !

🍎 การเลือกหนังสือสำหรับเด็กสมัยใหม่

เลือกเรื่องที่มีภาพที่ดูง่าย มีขนาดใหญ่และชัดเจน ซึ่งสามารถจะเห็นได้จากระยะไกล ภาพที่เล็กมากหรือซับซ้อนเกินไปจะไม่เหมาะสม ในกิจกรรมอ่านสตอรี่ใหม่ หนังสือบอร์ดบุ๊กขนาดใหญ่หรือเรื่องที่มีข้อความสั้น ๆ จะเหมาะที่สุด หนังสือที่มีคำเดียวหรือประโยคเดียวต่อหนึ่งหน้าก็เพียงพอแล้วสำหรับเด็กวัยเตาะแตะ และค้อย ๆ เพิ่มที่มีข้อความยาวขึ้นอีกหน่อยสำหรับเด็กวัยอนุบาล ถ้าเรื่องยาวเกินไปจะยากที่จะดึงช่วงความสนใจของเด็กวัยเตาะแตะ และเด็กอนุบาล

ในกิจกรรมสตอรี่ใหม่ เราอาจจะเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เราอ่าน และลำดับที่จัดเตรียมไว้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของเด็ก ๆ ในวันนี้ หรือปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้น ดังนั้นแม้ว่าเราเริ่มต้นบางส่วนแล้วไปตามแผนที่เตรียมไว้ แต่ความยืดหยุ่นก็จำเป็น และนั่นคือเหตุผลว่า ทำไมจึงต้องเตรียมหนังสือและเพลงร้องสำหรับเด็กให้หลายเรื่องหลายเพลงหน่อย เพื่อพร้อมจะใช้งานได้ทันที

ปัจจัยสำคัญที่สุดในการเลือกหนังสือคือเลือกเรื่องที่เราน่าสนใจ (ผู้อ่านให้เด็กฟัง) ชอบ ความรู้สึกที่กระตือรือร้นของเราต่อเรื่องนั้นจะแสดงออกมาเป็นธรรมชาติด้วยตัวมันเองตอนที่เรารับอ่าน และเด็ก ๆ ก็จะสามารถสัมผัสถึงความรู้สึกนั้นได้ จากน้ำเสียง สีหน้าท่าทางทั้งปวงที่แสดงออกมาจากความรู้สึกภายในของผู้อ่านให้เขาฟัง

🍎 ประเภทของหนังสือเพื่อกิจกรรมสตอรี่ใหม่

- หนังสือที่ให้ความคิดรวบยอด เช่น การนับจำนวน, รูปทรง, สี เป็นต้น
- เรื่องประเภทที่ให้เด็กมีส่วนร่วมหรือโต้ตอบด้วยโดยการซ้ำคำหรือวลี เหมาะที่จะใช้เรื่องแนวที่ให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์ อย่างน้อย ๑ เรื่องต่อสตอรี่ใหม่ในแต่ละครั้ง
- หนังสือที่มีโครงเรื่องง่าย ๆ
- เรื่องที่มีการแสดงเหตุการณ์โดยใช้การเคลื่อนไหว

- หนังสือที่ใช้คำคล้องจองเป็นจังหวะ หรือร้อยกรองสำหรับเด็ก และมีการซ้ำไปซ้ำมาเพื่อรณรงค์สำหรับเด็ก ๆ
- หนังสือบอร์ดบุ๊ก (board book) เป็นหนังสือที่ทำด้วยกระดาษอัดแข็งทุกหน้า เหมาะสำหรับเด็กเล็กเพื่อป้องกันการฉีก ดึง กัด ไม่ให้ขาด
- หนังสือสามมิติ (pop up books) เป็นหนังสือที่ให้ความตื่นตาตื่นใจกับเด็กเพราะนอกจากจะมีภาพและตัวหนังสือแล้ว ภาพในเล่มจะโผล่ออกมาจากพื้นของกระดาษได้ มีกลไกที่จะดึงดูดความสนใจของเด็กให้อยากเปิดหนังสือ
- หนังสือเล่มใหญ่ (big book) เป็นหนังสือที่มีขนาดใหญ่ รูปภาพและตัวหนังสือขนาดใหญ่พอที่เด็กหลาย ๆ คนจะเห็นได้พร้อมกัน

🍎 เพลงเพื่อเด็ก และการเล่นนิ้วมือ

เพลงสำหรับเด็กในกิจกรรมสตอรี่ใหม่ เป็นได้ทั้งเพลงกล่อมเด็ก หรือเพลงที่ร้องสืบทอดกันมาเมื่อเด็ก ๆ ได้ฟัง ได้ร่วมร้อง ร่วมขยับร่างกาย จะทำให้หนู ๆ ได้รับความสนุกและสร้างพื้นฐานความซาบซึ้งทางศิลปะ การร้องเพลงและฟังดนตรียังเพิ่มความสนใจและการจดจำได้วิเศษนัก เด็ก ๆ เรียนรู้ทักษะการฟังจากการทำตามในเพลง เช่น ยกมือขึ้นไปบนฟ้า ขึ้นนิ้วลงมาที่ศีรษะ ทำท่าเป็นช้าง มีหาง มีหาง ฯลฯ

ท่วงทำนองของเพลงและเนื้อร้องสามารถสร้างและเสริมจินตนาการให้แก่เด็ก โดยผ่านการสมมุติหรือการสร้างท่า ส่วนการซ้ำไปซ้ำมาในบทเพลงจะช่วยขยายคำศัพท์ให้กว้างขึ้นและสร้างการจดจำให้ด้วย

เพลงสำหรับเด็กประกอบกับการเล่นนิ้วมือ จะช่วยเพิ่มโอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในการเล่นนิ้วมือและเพลงร้องสำหรับเด็ก สามารถจะช่วยให้พัฒนาทักษะกล้ามเนื้อ - นิ้วและการประสานงานได้ เราอาจจะใช้เพลงร้องสำหรับเด็กไปพร้อม ๆ กับการใช้หุ่นมือแสดงท่าทางขยับไปมา การปรบมือไปตามจังหวะของเพลงก็เป็นวิธีสนุก ๆ ที่จะดึงเด็ก ๆ ให้มีส่วนร่วม

ปรับและปรุงสตอรี่ใหม่

กิจกรรมสตอรี่ใหม่มีวิธีต่าง ๆ ที่เราสามารถจะใช้นิทานโดยไม่ต้องอ่านหรือเล่าแบบคำต่อคำไปตามเรื่องในหนังสือก็ได้ อาจจะปรับให้เป็นนิทานผ้าสักหลาด (flannel stories) คือใช้ผ้าสักหลาดมาตัดเป็นภาพตัวละคร สิ่งของ ตีกลงบนหน้ากระดาษ รวมทั้งอาจจะมีตัวอักษรดำเนินไปตามท้องเรื่องด้วย นิทานผ้าสักหลาด (หรือจะเปลี่ยนเป็นวัสดุประเภทอื่นก็ไม่ผิดกติกาแต่อย่างใด) เหมาะกับเด็กทุกวัยโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ๒ - ๓ ขวบ เมื่อเด็กยังจำเป็นต้องพึ่งพาทักษะทางสายตา (visual skills) และไม่ค่อยจะนั่งอยู่นิ่ง ๆ แล้วฟังเพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้บางครั้งก็เราจะใช้หนังสือภาพที่ไม่มีคำบรรยายเลย (wordless picture book) แล้วแตงนิทานขึ้นมาเองก็ย่อมได้ เรียกว่าสามารถปรับเปลี่ยนและปรุงแต่งได้ หากพิจารณาเห็นว่าจะสามารถสร้างความสนใจ และเสริมสร้างพัฒนาการแก่เด็กปฐมวัยในกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในช่วงเวลานั้น ๆ ของเราได้

เทคนิคดำเนินกิจกรรมสตอรี่ใหม่

ใครที่กำลังจะเป็นนักอ่านนิทาน (ให้เด็กฟัง) หรือคิดสร้างสรรค์กิจกรรมสตอรี่ใหม่ในห้องสมุดในศูนย์เด็กเล็ก หรือเป็นอาสาสมัครนักอ่านนิทานให้เด็กฟัง ในห้องสมุดต่างๆ หรือที่อื่นใดก็ตาม นี่คือข้อแนะนำสำหรับ “มือใหม่”

ลำดับแรกคือการแนะนำตัวเอง ว่าคุณเป็นใคร เช่น เป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดเด็ก นักการศึกษา ด้านเด็กปฐมวัย ครูพี่เลี้ยง ฯลฯ แล้วก็เสริมรายละเอียดของคุณ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในการเริ่มต้นกับคุณพ่อคุณแม่ และคุณหนูผู้มาร่วมรายการ

ขอให้พ่อแม่ / ผู้ปกครองยังคงอยู่ร่วมกับลูกตลอดช่วงกิจกรรมสตอรี่ใหม่ และขอให้ทุกคนนั่งกันเป็นรูปครึ่งวงกลมรอบ ๆ กระดานผ้าสักหลาด (flannel board) ที่ปูอยู่บนพื้น ถ้าเด็ก (เดิน คลาน หรือวิ่ง) เข้ามาในครึ่งวงกลม ขอให้ผู้ปกครองช่วยอุ้มเด็กกลับที่

Story TIME

เริ่มด้วยเพลงหรือบทร้องสำหรับเด็กที่ร้องเป็นประจำในทุก ๆ สัปดาห์ เด็ก ๆ จะรับได้ดีกับโครงสร้าง และการกระทำซ้ำ ๆ พิธีการที่เป็นแบบแผนเหมือนเดิมเช่นนี้จะช่วยให้หนู ๆ จำได้ว่าเป็นเวลาที่สตอรี่ใหม่ กำลังจะเริ่มขึ้นแล้ว

เลือกลำดับรายการที่ตั้งใจจะนำเสนอ โดยมีหนังสือภาพสลับกับหุ่นมือ เพลง เพลงเล่นนิ้วมือ (finger rhymes) และกระดานผ้าสักหลาด นี่เป็นการจัดให้มีความหลากหลายและเป็นวิธีที่จะดึงดูดเด็ก ๆ ให้เข้าร่วม เปิดหนังสือ อ่านซ้ำ ๆ ด้วยท่าทีที่สบาย ๆ อบอุ่น เป็นกันเอง หากมีหนังสือนิทานมากกว่าหนึ่งเรื่อง ให้อ่านเรื่องที่ยาวที่สุดก่อนเป็นลำดับแรกในขณะที่ช่วงความสนใจยังกระฉับกระเฉงอยู่ พยายามใช้การสบสายตากับเด็ก ๆ คุณพ่อคุณแม่ และด้วยสีหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส

ระหว่างนิทานแต่ละเรื่อง ให้มีการเล่นนิ้วมือหรือเพลงสำหรับเด็กอย่างน้อย ๑ ครั้ง

ในช่วงประมาณครึ่งทางของกิจกรรม ถึงเวลาที่จะขอให้เด็ก ๆ ลุกขึ้นเล่นเกมหรือแสดงท่าทางบางอย่าง เช่น “ข้าง ๆ ๆ น้องเคยเห็นข้างหรือเปล่า...” “แมงมุมขยุ้มหลังคา...” หรือแสดงการเคลื่อนไหวที่นานขึ้น เช่น จัดขบวนเดินตามจังหวะกลอง เล่นเกมร้องเพลงที่让孩子ขยับแขน ขา ศีรษะไปตามคำร้องในเพลง หรืออาจจะมีการเดินในวงกลมโดยมีการเคลื่อนไหวง่าย ๆ ไปตามเนื้อเพลง

พยายามให้เด็ก ๆ เข้ามามีส่วนร่วมด้วย ตัวอย่างเช่น ถ้ามีคำหรือวลีซ้ำ ๆ ในเรื่องก็ขอให้พวกเขาช่วยพูดซ้ำตามเราในแต่ละครั้ง ขึ้นชมเมื่อเด็กพูด อ่านเรื่องในหนังสือพร้อมกับแสดงท่าทาง และเปลี่ยนเสียงให้เหมาะกับตัวละครในเรื่อง อย่าได้กังวลว่าทำแล้วจะตลก ! คุณอาจจะใช้หุ่นมือมาช่วยด้วยก็ได้
 ไปที่ภาพตัวละครหรือภาพวัตถุในหนังสือขณะที่คุณอ่าน

ชวนเด็ก ๆ พุดคุยในระหว่างที่อ่านหรือเมื่ออ่านเรื่องนั้นจบแล้ว คุณอาจจะถามว่า “หนู ๆ คิดว่าต่อไปจะเกิดอะไรขึ้น ?” หรือ “ในเรื่องนี้หนูชอบอะไรมากที่สุด ?” ถ้ามีเด็กขจัดจังหวะในขณะที่คุณกำลังอ่านให้พุดตอบในเชิงบวกแล้วดึงความสนใจกลับมาที่หนังสือ เช่น “แล้วเราก็มาดูกันสิว่าจะเกิดอะไรขึ้นต่อไปอีก”

ถ้าเด็กหงุดหงิด จิตใจไม่สงบ จะด้วยความตื่นกลัวหรือจากเหตุอื่น ๆ เด็กอาจจะร้องไห้หรือรบกวนคนอื่นด้วยเหตุผลใดก็ตาม คุณก็ควรขอร้องให้ผู้ปกครองพาเด็กออกไปข้างนอกห้องสักครู่ และเชิญชวนให้กลับเข้ามาอีกครั้งเมื่อเด็กสงบลง

ถ้าเด็ก ๆ ทำท่ากระสับกระส่ายหรือดูเหมือนว่าไม่ค่อยสนใจ คุณอาจยื่นเรื่องให้สั้นลงหรือจบไปเลย แล้วเปลี่ยนไปเล่นเกมนิ้วมือหรือร้องเพลงแทน ไม่ใช่เรื่องผิดปกติที่จะจบนิทานในห้านาทีแรกถ้าดูเหมือนว่าเด็ก ๆ ไม่ได้สนใจ

แม้ว่านิทานที่คุณอ่านให้เด็กฟังจะดำเนินไปด้วยดี เด็กทำท่าอยากฟังเรื่องต่อไปอีก แต่ขอแนะนำว่าการปล่อยให้การอ่านนิทานให้เด็กฟังจบลง โดยที่หนูน้อยทั้งหลายยังกระหายจะฟังเพิ่มขึ้นอีก จะดีกว่าการพยายามที่จะอ่านเรื่องอื่นต่อ แนะนำคุณหนู ๆ (ซึ่งก็รวมคุณพ่อคุณแม่ นั่นแหละ) ให้กลับมาพบกับเรื่องสนุก ๆ อีกในครั้งต่อไปตามเวลาที่กำหนด

ปิดกิจกรรมสตอรี่ใหม่ด้วยเพลงปิดหรือเพลงร้องสำหรับเด็กที่เป็นเพลงเดิมเช่นทุกครั้งที่ผ่านมา นี่เป็นสัญญาณว่าสตอรี่ใหม่ในวันนี้กำลังจะจบลงแล้ว

คุณอาจจะแจกภาพสี (จากในเรื่องที่อ่านวันนี้) ให้เด็ก ๆ ตัดไม้ติดมือกลับบ้านด้วยหลังจากสตอรี่ใหม่จบลงแล้ว

เมื่อผ่านพ้นจากช่วงเวลาของการเป็น “มือใหม่” ในกิจกรรมสตอรี่ใหม่ เชื่อว่าคุณจะอยากสร้างสรรค์เทคนิคใหม่ ๆ ที่ให้ผลดีในการจัดกิจกรรม ดึงดูดความสนใจใคร่อ่านของเด็ก ๆ ในแบบที่ชอบตามวิธีการของคุณเอง

แต่เหนืออื่นใด **ต้องมีการเตรียมตัวเสมอ !!** ต้องให้มั่นใจว่า คุณคุ้นเคยกับเรื่องที่คุณเลือกในวันนั้น อ่านออกเสียงให้ตัวเองฟังหรือฝึกการนำเสนอเรื่องนั้น ๆ กับเด็ก ๆ หรือปูย่าตายายที่บ้านก่อนจะนำมาอ่านในกิจกรรมสตอรี่ไทม์ที่มีเด็ก ๆ และคุณแม่และ / หรือคุณพ่อ มาร่วมรายการ

บทสรุป

จงภาคภูมิใจเถิด ผู้ที่มีบทบาทของการเป็นผู้นำกิจกรรมสตอรี่ไทม์ คือผู้ที่กำลังให้ของขวัญที่มีคุณค่าแก่เด็ก ๆ คือผู้ที่กำลังช่วยให้เด็ก ๆ พัฒนานิสัยรักหนังสือและการอ่านไปตลอดชีวิต

ถ้าคุณคือผู้ทำหน้าที่อันสำคัญนี้ นั่นหมายถึงคุณกำลังสร้างสรรค์ประสบการณ์การเรียนรู้หนังสือที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองของเด็ก เยาวชน ผู้จะเติบโตอย่างมีคุณภาพต่อไป

และสำหรับในบ้าน ไม่ว่าจะบ้านใดจะมีห้องสมุด หรือมีหนังสือมากมาย แต่หากไม่มีผู้ใหญ่อ่านนิทานให้เด็ก ๆ ในบ้านฟัง ก็สู้ไม่ได้เลยกับบ้านที่มีพ่อแม่ หรือผู้ใหญ่อ่านนิทานให้เด็กฟัง มีกิจกรรมสตอรี่ไทม์ แม้จะมีหนังสือนิทานเพียงหนึ่งเล่มก็ตาม

การอ่านหนังสือร่วมกับเด็ก ๆ ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ทักษะการฟังและการพูด รู้จักหนังสือและรู้จักการอ่าน ให้มีความสุข ! นี่คือจุดสตาร์ทของการก้าวไปในเส้นทางชีวิตที่ดีงาม นี่คือการทำให้ชีวิตของเด็ก ๆ ได้รับโอกาสสู่การเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น !

เรียบเรียงจาก

Storytime Guidelines by Mary Beth Embree (October 1, 2009) www.library.ca.gov/lids/getinvolved/docs/c-resources/c22_storytime_trng_guide_roseville.pdf

หมายเหตุ : เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งของเอกสารประกอบการอบรม “อาสาสมัครผู้ดำเนินการกิจกรรมสตอรี่ไทม์” ของห้องสมุดแห่งรัฐแคลิฟอร์เนีย (California State Library) เป็นการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ อาสาสมัครจะต้องรวมกลุ่มกันทีมละ ๓ คน และปฏิบัติงานจากการเลือกหนังสือและอุปกรณ์ที่ห้องสมุดจัดเตรียมไว้ให้ และเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรม แต่ละคนต้องเขียนรายงานส่ง เพื่อจะได้เริ่มเป็นอาสาสมัครไปตามห้องสมุดที่ตัวเองเลือกได้

หนังสือชุดสร้างเสริมทักษะชีวิตและทักษะทางสังคม (Social Story) เพื่อเด็กออทิสติก

เป็นชุดหนังสือสำหรับอ่านและทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ดูแล ซึ่งอาจเป็นพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ครู พยาบาล และเด็กออทิสติก เรื่องและภาพออกแบบมาเพื่อให้เด็กออทิสติกสามารถเรียนรู้ทักษะทางสังคม และปรับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ

หนังสือชุดสร้างเสริมทักษะชีวิตและทักษะทางสังคม (Social Story) เพื่อเด็กออทิสติก เกิดจากความร่วมมือของสถาบันราชานุกูล กรมสุขภาพจิต ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (เนคเทค) และแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน สามารถดาวน์โหลดหนังสือได้ที่ www.happyreading.in.th

หนังสือเดินทางสร้างสุขเพื่อเด็กปฐมวัย สามารถอ่านและดาวน์โหลดทุกเล่มได้ที่ www.happyreading.in.th

แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน

บริหารงานโดย “มูลนิธิสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน”

ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.)

ดำเนินงานด้านประสานกลไก นโยบาย และปัจจัยขยายผล

จากทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน ให้เอื้อต่อการขับเคลื่อนการสร้างเสริม

พฤติกรรมและวัฒนธรรมการอ่านให้เข้าถึงเด็ก เยาวชน และครอบครัว

โดยเฉพาะกลุ่มที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงหนังสือ และกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ

ร่วมสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบาย โครงการ และกิจกรรม
เพื่อสร้างเสริมให้เกิดพฤติกรรมและวัฒนธรรมการอ่านเพื่อสังคมสุขภาวะได้ที่

แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน

๔๒๔ หมู่บ้านงามไม้ ซอยเจริญสุขนิทวงศ์ ๖๗ แยก ๓ ถนนเจริญสุขนิทวงศ์

แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

โทรศัพท์ : ๐-๒๔๒๔-๔๖๑๖ โทรสาร : ๐-๒๘๘๑-๑๘๗๗

E-mail : info@happyreading.in.th

Website : www.happyreading.in.th

Facebook : www.facebook.com/สร้างเสริม วัฒนธรรมการอ่าน

Facebook : www.facebook.com/วัฒนธรรมการอ่าน Happyreading